

INLEIDING

De missie in Afghanistan kan niemand zijn ontgaan. De discussie over de voortzetting van de missie en het doel ervan is in de media niet onbesproken gebleven. Volgens Jonker (2008) is het van belang burgers goed te informeren zodat een realistisch beeld gecreëerd wordt: “Wanneer democratische landen oorlogen starten, moeten die landen hun burgers volledig informeren over de rechtvaardiging van die oorlog, wat de voordelen en kosten van de militaire operaties zijn en wat de oorlogen voor effect hebben op lange termijn” (Jonker, 2008, p.1). Een groot deel van de maatschappij is aangewezen op embedded media om een goed geïnformeerde mening over de oorlog te vormen. Jonker (2008) benadrukt dat de kwaliteit en de oorsprong van de journalistiek in tijden van oorlog van groot belang zijn voor de beeldvorming van burgers.

Uit lopend onderzoek door Majoor drs. J.M.H. Groen, naar de beleving onder veteranen van de uitzending naar Afghanistan, blijkt dat zij bij thuiskomst niet volledig worden begrepen (Majoor drs. J.M.H. Groen, persoonlijk contact, februari 10, 2012). Deze Master thesis zal verder ingaan op het beeld dat de partner of het familielid, hierna te noemen het thuisfront, heeft van de missie. Hoe heeft het thuisfront de missie beleefd in tijden van uitzending. De beleving van het thuisfront zou niet overeenkomen met de beleving van de veteraan, aldus een groot aantal door Majoor drs. J.M.H. Groen geïnterviewde veteranen in de periode 2006-2012. Het thuisfront lijkt geen correct beeld te hebben van de missie, gecreëerd door de verkregen informatie via de media, het Ministerie van Defensie en contact met de militair zelf. Dit zou betekenen dat het thuisfront niet correct of onvoldoende op de hoogte wordt gebracht van wat zich precies afspeelt in het missiegebied, wat de taken zijn van hun partner of familielid en waar hij/zij mee geconfronteerd wordt. Volgens Majoor drs. J.M.H. Groen (persoonlijk contact) heeft discrepantie bij thuiskomst gezorgd voor veel onbegrip, ook bij de erkenning van de inspanningen die zijn verricht door de militair. Erkenning kan pas

ontstaan wanneer duidelijk is hoe zwaar de missie daadwerkelijk was.

Het kennis- en onderzoekscentrum van het veteraneninstituut laat weten dat uitzendervaringen regelmatig worden vastgelegd in onderzoek: gepubliceerde onderzoeken en literatuur bevestigen dit (persoonlijke contact, januari 9, 2012). Majoor drs. J.M.H. Groen informeerde mij over de niet strokende beleving van de missie Afghanistan bij het thuisfront, wat effect zou hebben op de veteranen. Van dichtbij heb ik het thuisfront meegemaakt tijdens verschillende uitzendingen naar Afghanistan, wat van pas zal komen tijdens het schrijven van deze thesis. Na een eerste gesprek met Majoor drs. J.M.H. Groen stond de richting van dit onderzoek vast: ik ga mij richten op de missiebeleving van het thuisfront en de informatiestroom die hier mee samenhangt (persoonlijk contact, december 12, 2011).

De beleving van het thuisfront sluit volgens Majoor drs. J.M.H. Groen aan bij recent onderzoek naar de beleving van veteranen/militairen en specifiek voor de missie in Afghanistan. De militair/veteraan geeft in dat onderzoek aan dat de beleving over de missie niet overeenkomt bij thuiskomst waardoor onbegrip ontstaat. Een niet strokend beeld van de missie tussen het thuisfront en de veteranen/militairen kan tevens voor het thuisfront belastend zijn. Je kunt spreken van een op zichzelf staande missie in eigen land die het thuisfront moet volbrengen. Duidelijke en open communicatie is van groot belang voor beide partijen. Tot op heden is er echter zeer weinig onderzoek verricht naar familieleden van militairen/veteranen van vredesmissies (Dirkzwager & Bramsen, 2005). Dit onderzoek gaat op zoek naar de kink in de kabel van informatiestromen die het thuisfront bereiken. De onderzoeksvraag luidt:

Wat is de rol van verschillende informatiekkanalen / mediakanalen in de beleving van de missie in Afghanistan door het Nederlandse thuisfront?

1. THEORIE

In dit hoofdstuk wordt een aantal theorieën besproken die als theoretische achtergrond dienen voor dit onderzoek naar hoe de Nederlandse militaire missie in Uruzgan, Afghanistan in beeld is gebracht en de beleving van het thuisfront. Het sociaal historisch kader geeft een beeld van de totstandkoming tot afronding van de missie in Afghanistan. In het theoretisch kader wordt dieper ingegaan op beeldvorming en media aangaande de missie. Specifiek komen de onderwerpen (un)embedded journalism, veteranen, oorlogsjournalistiek, media en communicatie, erkenning en waardering, publieke opinie en het thuisfront aan bod. Dit hoofdstuk is de leidraad voor de manier waarop de analyses worden vormgegeven.

1.1. SOCIAAL HISTORISCH KADER

“Na de aanslagen van 11 september 2001 besluit de internationale gemeenschap dat Afghanistan nooit meer een vrijplaats mag vormen voor internationaal terrorisme” (Broek, 2008, p. 81). 50 landen, waaronder Nederland, hebben de afgelopen jaren hard gewerkt aan de vorming van een stabiel en democratisch Afghanistan (<http://www.isaf.nato.int>). In de strijd tegen het terrorisme zijn vanaf 2001 Nederlandse militairen uitgezonden naar Afghanistan, waar zij deelnamen aan Operatie Enduring Freedom (<http://www.defensie.nl>). In 2006 vertrekt de eerste groep Nederlandse militairen naar Zuid-Afghanistan waar zij onderdeel zijn van de Deployment Task Force (DTF). Zij maken zich op voor de ISAF-operatie Task Force Uruzgan (TFU) die op 1 augustus start onder leiding van de NAVO (Broek, 2008). Vier jaar, van augustus 2006 tot augustus 2010, waren Nederlandse militairen gestationeerd in de provincies Uruzgan, Kabul en Kandahar (Communicatieplan ISAF Stage III Uruzgan, juli 12, 2006). In

totaal heeft Nederland 274 troepen gelegerd in Afghanistan (<http://www.isaf.nato.int>).

BESLUITVORMING

In de volgende paragraaf staat de besluitvorming van de Nederlandse deelname aan de International Security Assistance Force (ISAF) missie in Afghanistan centraal. Medio 2005 begon de regering steeds meer overleg te voeren over de mogelijke Nederlandse bijdrage aan de missie in het zuiden van Afghanistan. In Kamerstuk 27925 nummer 193 Bestrijding internationaal terrorisme, staat dat het doel van de ISAF missie is “de Afgaanse autoriteiten zodanig te versterken dat die op termijn zelfstandig in staat zullen zijn de veiligheid en stabiliteit in het eigen land te garanderen” (p. 2). In 2006 zou de ISAF missie van start moeten gaan om het zuiden en oosten van Afghanistan veiligheid en stabiliteit te bieden. De operatie Enduring Freedom heeft de lokale bevolking eind 2005 onvoldoende perspectief kunnen bieden op een betere toekomst. (Kamerstuk 27925, Nr. 193. Bestrijding internationaal terrorisme). Op 22 december 2005 maakt de Nederlandse regering middels de artikel-100 brief aan de Tweede Kamer bekend de vredesmissie in Afghanistan voort te willen zetten om een aandeel te leveren aan de bestuurlijke en economische opbouw in Afghanistan (Kamerstuk 27925, Nr. 193. Bestrijding internationaal terrorisme).

De artikel-100 brief besteedt onder andere aandacht aan de grond van deelname, doelstellingen en haalbare resultaten, politieke aspecten, veiligheids garanties en risico's, de duur van de bijdrage en financiële aspecten. In de artikel-100 brief van 22 december 2005 schreef de regering:

“Het is dan ook niet realistisch te verwachten dat na de twee jaar in Uruzgan veiligheid, stabiliteit en voorspoedige economische ontwikkelingen zullen kunnen bestaan zonder hulp van buiten. Wel kan in deze periode door Nederland een wezenlijke bijdrage worden geleverd aan het tot stand brengen

van een situatie in Uruzgan waarin de Afghaanse autoriteiten hun invloed en gezag in de provincie hebben vergroot en in toenemende mate zelfstandig voor veiligheid en stabiliteit kunnen gaan zorgen. Nederland doet dat door bij te dragen aan een verbetering van de veiligheidssituatie en aan een verbetering van het bestuur” (Kamerstuk 27925. Nr. 193. Bestrijding internationaal terrorisme, p. 4).

Het kabinet benadrukt in de artikel-100 brief dat Nederland een impuls kan geven aan de wederopbouw en aan het verbeteren van de levensomstandigheden van de Afghaanse bevolking maar dat de resultaten niet vanaf het begin zichtbaar zullen zijn. Een eerlijke verwachting waarmee het kabinet het parlement informeert over de voorgenomen missie, aldus Joeri Boom in het artikel ‘Niets zien in Uruzgan’, in *De Groene Amsterdammer* (2007a). De brief gaat in tegen NAVO doelen die gesteld worden aan de missie. Als reactie stelden de commissies voor Buitenlandse Zaken en voor Defensie 193 vragen aan de ministers van Buitenlandse Zaken, van Defensie en voor Ontwikkelingssamenwerking over de Nederlandse deelname aan ISAF in Afghanistan (Kamerstuk 27925, Nr. 193 & 197). De vragen waren voornamelijk gericht op de duur van de missie en de omstandigheden waarin de missie zou plaatsvinden (Kamerstuk 27925. Nr. 201. Bestrijding internationaal terrorisme).

De discussie in de Tweede Kamer over dit besluit is hevig in de eerste maanden van 2006. De Nederlandse terughoudendheid over de missie in Afghanistan heeft geleid tot een politieke oorlog van woorden die in de media is uitgespeeld. Arend-Jan Boekstijn, historicus en verbonden aan de Universiteit van Utrecht is voorstander van de missie in Afghanistan (2006). Met de overtuigende titel ‘Laat Afghanistan niet in de steek’, schrijft Boekstijn in een beginstadium van de discussie omtrent de missie in Afghanistan in de Telegraaf over de redenen voor het Parlement om in te stemmen met het voorstel om militairen te sturen naar Uruzgan (2005). Volgens Boekstijn zou Nederland de kans op aanslagen kunnen verkleinen door de Taliban er van te weerhouden vrij spel te hebben. Gegarandeerd succes betekent dat Nederland een

bijdrage in Afghanistan moet leveren, aldus Boekestijn (2005). In de tweede plaats benadrukt Boekestijn dat het bestaansrecht van de NAVO grotendeels afhangt van het succes in Afghanistan en Nederland deze positie kan verzwakken door een negatief besluit. Ten derde wijst Boekestijn op de brief aan de Kamer waarin de bezwaren tegen de missie worden aangehaald, deze zouden zijn ondervangen (2005). Begin 2006, een aantal maanden voor zijn aanstelling als VVD-Tweede Kamerlid, benadrukt Boekestijn in een artikel in het NRC Handelsblad misvattingen in de politiek en media in aanloop naar de missie. Na het wegnemen van de misvattingen worden de redenen waarom Nederland naar Afghanistan moet gaan herhaald en aangevuld met argumenten. Boekestijn richt zich voornamelijk op de politici om een negatief besluit te voorkomen (2006). NAVO secretaris-generaal Jaap de Hoop Scheffer beschuldigt op zijn beurt de tegenstanders van de missie van angst voor eventuele gevaren in Uruzgan (Bakker & van der Laan, 2006). Volgens Bakker en van der Laan (2006) oefende de NAVO druk uit op de Nederlandse overheid door uit te spreken dat de ISAF-missie zal mislukken wanneer Nederland niet in Uruzgan blijft. Tevens werd beweert dat de geloofwaardigheid van de EU in Afghanistan op het spel zou staan. Geen ander land trad vrijwillig naar voren wat voor het Nederlandse Parlement reden was niet direct in te stemmen met de verlengde deelname (Bakker & van der Laan, 2006).

Op 2 februari 2006 stemde een Kamermeerderheid in met het kabinetsbesluit een legermacht naar Uruzgan te sturen. Hiermee kwam een einde aan een moeizaam jaar van besluitvormingsprocessen. Volgens Hazelbag zou het één van de gevaarlijkste Nederlandse missies sinds de Korea oorlog worden (2009). De missie kreeg het stempel 'wederopbouwmissie', wat volgens Hazelbag achteraf verkeerde verwachtingen heeft gewekt onder de Nederlandse bevolking en de uitgezonden militairen (2009). Kort na de start van de missie bleek deze voornamelijk te bestaan uit gevechtssituaties en bleef de wederopbouw uit. Militairen voelden zich onbegrepen aangezien het heersende beeld in de maatschappij over de missie niet overeen kwam met de werkzaamheden van de militairen (Hazelbag, 2009). In de politiek werd kritiek geuit over de missie. Binnen de SP en GroenLinks ontstond de vraag of er überhaupt wel ruimte was voor wederopbouw. In

een interview met Generaal Commandant der Strijdkrachten Dick Berlijn in het NRC Handelsblad antwoordt Berlijn op de vraag of het om een opbouwmissie gaat, het volgende: “Ik verbaasde me ook over dat woord: wederopbouwmissie. Ik zei nog: dat woord hebben wij nooit zo gebruikt. In de Kamerbrief stond alleen dat we er zijn om wederopbouw mogelijk te maken. Maar er staat ook heel duidelijk dat we zouden moeten vechten en rekening moeten houden met verliezen” (‘We wisten niet dat we zó vaak moesten knokken’, 12 april, 2008). Volgens het Ministerie van Defensie was het doel van de missie ‘meer veiligheid, samenhang binnen het Afghaanse bestuur en ontplooiing van duurzame ontwikkelingsprojecten’ (<http://www.defensie.nl>).

VERLENGING MISSIE

Op 30 november 2007 treden Minister-President Balkenende, Minister Verhagen (Buitenlandse Zaken), Minister van Middelkoop (Defensie) en Minister Koenders (Ontwikkelingssamenwerking) in de artikel-100 brief inzake de Nederlandse bijdrage aan ISAF na 1 augustus 2008 naar buiten met het besluit de missie in Afghanistan te verlengen. “De regering is bereid de leidende Nederlandse verantwoordelijkheid ter ondersteuning van de Afghaanse autoriteiten in Uruzgan, zowel militair als op het gebied van opbouw en bestuur, te behouden voor een additionele, in de tijd begrensde, periode van twee jaar, dat wil zeggen van 1 augustus 2008 tot 1 augustus 2010” (Kamerstuk 27925. Nr. 279. Bestrijding internationaal terrorisme, p. 3). Het merendeel van de Tweede Kamer steunde het voorstel van het kabinet om de missie te verlengen (Pasterkamp, 2007). Het besluit is genomen naar aanleiding van een verzoek van de Afghaanse overheid, de NAVO en de Verenigde Naties (Kabinet besluit over verlenging ISAF missie Uruzgan, 2007).

VECHTMISSIE

Het werd een missie die veelvuldig in de media is besproken (Pasterkamp, 2007). In juni 2007 vonden gevechten plaats nabij de stad Chora. Naar schatting vielen meer dan duizend Talibanstrijders het voor hen strategisch gelegen Chora aan. De strijd duurde vier dagen en werd gewonnen door Nederland. Er sneuvelden twee Nederlanders en tientallen Afghaanse burgers en strijders (van der Ven, 2011). De strijd om Chora is de eerste aanval geweest op een Nederlands bataljon sinds de Korea-oorlog (Pasterkamp, 2007).

Het Ministerie van Defensie gaf voor het eerst beelden vrij van vechtende Nederlandse militairen in Uruzgan. Dit was opvallend: de uitzendingen van het NOS-journaal toonde een radicale beleidswijziging van de Defensievoorlichters. In het artikel 'Slag gewonnen, oorlog verloren' in de *Groene Amsterdammer*, wordt gesproken van de door de media gewonnen slag in de strijd om de informatievoorziening over de Nederlandse bijdrage aan de ISAF-missie in Afghanistan (2007c). De spanning tussen de werkelijkheid in Uruzgan en de officiële lijn die het Ministerie van Defensie daarover uitdroeg in zijn persberichten en periodieke overzichten werd veel te groot, aldus Joeri Boom (2007c). Generaal Commandant der strijdkrachten Dick Berlijn gaf voor de veldslag in Chora nog aan dat er te veel aandacht zou zijn voor 'negatieve zaken', waarmee hij doelde op gevechten. Na de veldslag verkondigde hij in *Nova*: "We willen een eerlijk beeld overbrengen en ook laten zien dat de missie niet alleen om wederopbouw gaat. De perceptie moet niet uit de pas lopen met de werkelijkheid in Afghanistan" (zoals geciteerd in Boom, 2007c). SP-parlementariër Harry van Bommel noemt in een debat over verlenging van de missie de woorden van NAVO-baas De Hoop Scheffer, dat Nederland aan de winnende hand is in Afghanistan, klinken als ordinaire propaganda. Volgens Van Bommel zijn alle deskundigen het eens dat er door militaire interventie niet te winnen valt van de Taliban. Hij spreekt uit dat vrede in Afghanistan niet bereikt wordt wanneer de focus van de missie ligt op gevechten, dit zal een groot verlies aan mensenlevens opleveren en verminkingen, aldus Harry van Bommel (Debat

verlening missie Uruzgan: Van Bommel bepleit geloofwaardige wederopbouw, 17 december 2007).

1.2. THEORETISCH KADER

Internationale vredesoperaties blijven actueel en komen regelmatig in de media aan bod. Nederland neemt al sinds de jaren negentig in toenemende mate deel aan internationale vredesoperaties (Dirkzwager & Bramsen, 2008). ISAF is de meest recente vredesoperatie waaraan Nederland deelnam, van 2006 - 2010. In het kader van deze operatie zijn zestien duizend Nederlandse militairen naar Afghanistan uitgezonden (Boon, 2011). Onderzoek toont aan dat militairen ook tijdens een vredesmissie worden blootgesteld aan mogelijk traumatische situaties, zoals beschietingen, gijzelingen, de aanwezigheid van sluipschutters en zelfmoordaanslagen. Daarnaast zijn militairen in vredesmissies betrokken bij het verlenen van humanitaire hulp en kunnen zij op deze manier geconfronteerd worden met het aanschouwen van menselijk leed, zoals zieke, hongerende, gewonde of stervende mensen, aldus Dirkzwager & Bramsen. Voor een militair zijn de mogelijkheden om in te grijpen tijdens een vredesoperatie vaak beperkt, waardoor het gevoel van machteloosheid kan ontstaan (Dirkzwager & Bramsen). Weisaeth (1990) beschrijft dit als "het 'UN-soldier's stress syndrome', een intrapsychisch conflict dat ontstaat doordat sterke agressieve impulsen niet geuit kunnen worden omdat VN-soldaten – behalve in het geval van zelfverdediging - geen geweld mogen gebruiken en neutraal moeten blijven" (Weisaeth, 1990, zoals geciteerd in Dirkzwager & Bramsen, 2008, p. 19). Internationale en nationale onderzoeken, gericht op gezondheidsproblemen bij veteranen, hebben laten zien dat er in mindere mate sprake is van posttraumatische stress symptomen bij veteranen maar dat een kleine groep veteranen wel last heeft van hevige en langdurige verwerkingsproblemen (Hoge, Castro, Messer, McGurk, Cotting & Koffman, 2004, zoals geciteerd in Dirkzwager &

Bramsen, 2008, p. 13-22).

THUISFRONT

Deelname aan een missie beïnvloedt niet alleen de militair maar ook het thuisfront (Dirkzwager & Bramsen, 2008). Kloet en Moelker (2002) benadrukken dat vooral partners stress ervaren tijdens een uitzending. Door onzekerheid voorafgaand aan de uitzending ontstaat stress en angst voor wat er gaat komen. Het thuisfront staat echter zelfverzekerder tegenover een tweede uitzending van een partner. Het missen van een partner tijdens een uitzending kan worden verlicht door een reguliere informatiestroom en een luisterend oor (Kloet & Moelker, 2002). Militairen met een solo functie worden gekoppeld aan een buddy. Een buddy fungeert als tussenpersoon met het thuisfront tijdens de uitzending, naast contactpersoon is hij/zij ook een luisterend oor voor het thuisfront (<http://www.defensie.nl>).

Commandant der strijdkrachten generaal Peter van Uhm spreekt op de website van Defensie van een op zich staande missie die het thuisfront moet volbrengen (<http://www.defensie.nl>). Het thuisfront, oftewel partners en familieleden, moeten omgaan met het feit dat ze gemiddeld een half jaar gescheiden zijn van de militair. Voor, tijdens en na de uitzendperiode is de communicatie tussen militair en thuisfront fundamenteel. Door te communiceren kunnen ervaringen en emoties worden gedeeld. (Veteraneninstituut, Factsheet 7). Tijdens uitzending kan de familie te maken krijgen met onzekerheden over de situatie van de militair en na afloop ervan moeten ze omgaan met de terugkeer van de militair in het gezinsleven (Dirkzwager & Bramsen, 2008). Vanaf het moment van thuiskomst van de militair worden eventuele verwerkingsproblemen zichtbaar. Voor het thuisfront kan dit een belasting zijn. Tot op heden is er echter zeer weinig onderzoek verricht naar familieleden van militairen/veteranen van vredesmissies (Dirkzwager & Bramsen, 2005).

Commandant der Strijdkrachten generaal Peter van Uhm benadrukt dat

het thuisfront niet alleen van groot belang is voor het Ministerie van Defensie maar ook een belangrijke factor is in het leven van een militair. Extra aandacht gaat uit naar het thuisfront in de voorbereiding op de missie door middel van informatiedagen en bijeenkomsten. Thuisfront informatiepagina's tonen de belangrijkste zaken rondom de voorbereiding, het vertrek en de terugkomst van de militairen. Op deze pagina's staat tevens informatie over de missie, wordt het thuisfront begeleid in de voorbereidingen, het omgaan met emoties, op de hoogte gehouden van activiteiten tijdens de uitzending en staan belangrijke contactgegevens vermeld (<http://www.defensie.nl>).

UITZENDERVARINGEN

In de jaren 90 startte de Vrije Universiteit in Amsterdam een grootschalig onderzoek naar Nederlandse veteranen die aan internationale vredes- en crisisbeheersingsoperaties hadden deelgenomen, het 'Jonge Veteranen Onderzoek' (Dirkzwager & Bramsen, 1997). Dirkzwager en Bramsen geven aan dat het doel van het onderzoek was inzicht te verkrijgen in het vóórkomen van verwerkingsproblemen en in de zorgbehoefte van veteranen en hun gezinsleden (2008). Uit dit onderzoek is naar voren gekomen wat Nederlandse militairen tijdens vredesoperaties meemaakten. De volgende stressvolle situaties kwamen sterk naar voren: "beschietingen niet op zichzelf gericht (76%), het aanschouwen van menselijk leed (64%), onvoldoende mogelijkheden om in te grijpen (51%) en de aanblik van dode en/of gewonde personen (50%). Beschietingen op zichzelf gericht, afwijzing door de plaatselijke bevolking en geen controle over de situatie hebben werd door circa een derde van de veteranen genoemd" (Dirkzwager & Bramsen, 2008, p. 21). Het gevoel van machteloosheid speelt in het onderzoek de grootste rol (Dirkzwager & Bramsen, 2008).

In het onderzoek van Dirkzwager en Bramsen is ook gekeken naar uitzendervaringen. "Veel van de veteranen (70%) kijkt met een 'goed gevoel' terug op hun uitzending. De overgrote meerderheid van de veteranen ziet de uitzending als een

ervaring die hun horizon heeft verbreed (82%) en voor meer dan de helft van de veteranen heeft de uitzendperiode hun zelfvertrouwen vergroot (52%)” (2008, p. 21-22). Ook kwamen er negatieve klanken naar voren, zo vond dertig procent de uitzending een zware belasting voor het thuisfront en tien procent de uitzending een zware belasting voor zichzelf. (Dirkzwager & Bramsen, 2008).

Zoals eerder genoemd is de uitzendperiode ook een aanslag op het thuisfront. Uit het Jonge Veteranen Onderzoek blijkt dit doordat veel gezinsleden aangeven zich zorgen te maken (53%). Vijfentwintig procent van de gezinsleden heeft de uitzendperiode als negatief ervaren. Zeven procent van de gezinsleden heeft de uitzendperiode nog niet helemaal verwerkt tegen twintig procent van de veteranen zelf (Dirkzwager & Bramsen, 2008).

ERKENNING EN WAARDERING

Iedereen heeft zichtbaar of onzichtbaar behoefte aan erkenning en waardering. Volgens de Amerikaanse socioloog Abraham Maslow is dit één van belangrijke basisbehoeften waar een mens mee geboren wordt (Glassman & Hadad, 2009).

Het Veteraneninstituut vermeldt op de website dat twintig jaar geleden het besef doordrong dat de overheid was tekortgeschoten in het uiten van waardering voor zijn veteranen. “De soms kritische berichtgeving over veteranen in de media, maar ook de met uitzending samenhangende psychische klachten onder veteranen versterkten de behoefte aan erkenning” (Veteraneninstituut, Factsheet 4). In de beleidsnota ‘Zorg voor veteranen in samenhang’ in 1990 werd de behoefte erkend. Het uitdragen en vergroten van de maatschappelijke erkenning en waardering is sinds die tijd een hoofddoel van het Nederlandse veteranenbeleid (<http://veteraneninstituut.nl/>).

Openlijke waardering in de media, vanuit Defensie en uit de eigen sociale omgeving geeft veteranen het gevoel dat de inspanningen die zij als militair leverden niet voor niets zijn geweest. Het gevoel van waardering ondersteund het proces van

zinggeving en uitzendervaringen, wat ten goede komt aan de gezondheid van de veteraan. Het Veteraneninstituut speelt, overigens in samenspraak met het Ministerie van Defensie, hierbij een belangrijke rol. Volgens het Veteraneninstituut wordt maatschappelijke waardering voor veteranen bepaald door de mate waarin een samenleving bekend is met de toenmalige militaire inzet van de veteranen, de mate waarin een samenleving waardering heeft voor de toenmalige militaire inzet van de veteranen en de verschillende verschijningsvormen waarin de samenleving die waardering tot uitdrukking brengt (Veteraneninstituut, Factsheet 4).

Het Veteraneninstituut wordt gefinancierd vanuit de Nederlandse overheid en de particuliere zorgsector. Deze is opgericht voor alle Nederlandse militairen die ons land hebben gediend. Het beleid richt zich op maatschappelijke erkenning van en waardering voor veteranen. Het thuisfront is tevens een aspect in het actieve beleid waarin gestreefd wordt naar optimale zorg. Binnen het Veteraneninstituut valt het Kennis- en onderzoekscentrum (KOC), waar onderzoek op het gebied van erkenning van en zorg voor veteranen wordt verzameld. De onderzoeken zijn gericht op uitzendervaringen, contacten tussen veteranen, terugblikken op de uitzending of de wensen en behoeften van veteranen. Onderzoeken over veteranen door wetenschappers en journalisten nemen sinds vijftien jaar toe in aantal. Dit heeft een bijdrage geleverd aan de ontwikkelingen in het veteranenbeleid (<http://veteraneninstituut.nl/>).

Het Veteraneninstituut laat sinds 2000 de Veteranenmonitor uitvoeren door Blauw Research. De Veteranenmonitor is een opinieonderzoek naar de waardering en de kennis van inzet van Nederlandse militairen in oorlogsomstandigheden of vredesmissies. In oktober 2009 verscheen de laatste versie van de Veteranenmonitor waaraan 1225 Nederlanders van achttien jaar en ouder hun medewerking hebben verleend. Hieruit blijkt dat Nederlanders in 2009 veel kennis hebben van de inzet van Nederlandse militairen in Uruzgan (94%). Daarentegen wordt de missie in Afghanistan in vergelijking met overige missies het vaakst onterecht gevonden (35%). Het gevoel van betrokkenheid bij de militairen is sinds 2008 afgenomen, van 47% naar 44% in 2009.

Deze missie wordt echter wel door achtenvijftig procent van de ondervraagden als eervol omschreven, en tweeënzeventig procent waardeert de inzet van de Nederlandse militairen in Uruzgan. Het merendeel van de Nederlandse bevolking (62%) is trots op de Nederlandse militairen in Uruzgan. Dit aandeel is de laatste jaren stabiel (Veteranenmonitor, 2009).

Er is een verschil zichtbaar in de mate van betrokkenheid bij de militairen tussen de generaties in onze samenleving. Vijftigplussers blijken vaker betrokkenheid en respect te tonen bij de militairen vergeleken met de jongere generaties van de Nederlandse bevolking. Ten opzichte van vijf jaar geleden heeft een vijfde deel van de Nederlanders de mening over de veteranen positief bijgesteld, maar de rest van de Nederlanders heeft dit niet gedaan. Vooral vijftigplussers hebben hun mening relatief vaak nog positiever bijgesteld. In 2009 lijkt het aantal Nederlanders dat meer wil weten over de missie gestegen te zijn (van 18% naar 21%). Ook komt uit het onderzoek naar voren dat drie op de tien Nederlanders vindt dat er in Nederland te veel aandacht is voor veteranen. Dit aantal is toegenomen ten opzichte van 2008 (Veteranenmonitor, 2009). De Veteranenmonitor bevestigt dat de Nederlandse samenleving in 2009 een groeiende interesse heeft in de missie. Het beeld van veteranen is tijdens de missie in Afghanistan positief bijgesteld doordat er steeds meer aandacht wordt geschonken aan veteranen in de media. Het Veteraneninstituut draagt hier aan bij.

BEELDVORMING

Erkenning, waardering en beeldvorming zijn begrippen die dicht bij elkaar liggen. Uit onderzoek dat is uitgevoerd in naam van het Veteraneninstituut blijkt dat veel veteranen zich niet of onvoldoende erkend voelen en wijzen daarbij ook op de media die hen niet altijd juist weergeven. In het bijzonder wanneer halve waarheden worden verteld of op een beschuldigende of kritische toon over veteranen of hun toenmalige militaire inzet wordt geschreven. Onduidelijk is of dergelijke artikelen representatief zijn

voor het beeld dat de media van veteranen schetsen. Sinds 2004 wordt door het Kennis- en onderzoekscentrum van het Veteraneninstituut onderzoek verricht naar de beeldvorming over veteranen in de media (Veteraneninstituut, Factsheet 10). Meer aandacht voor de positieve uitzendervaringen van veteranen kan de beeldvorming positief beïnvloeden bij een breder publiek (Veteraneninstituut, Factsheet 19).

Het is van belang dat het thuisfront op de hoogte wordt gebracht van wat de militairen tijdens de vredesoperaties meemaken. Zodra het thuisfront in het ongewis wordt gelaten ontstaat een niet kloppend beeld van de missie. Discrepancie tussen beeldvorming en ervaring bij terugkeer van de militair kan een gevolg hiervan zijn. Discrepancie zorgt voor veel onbegrip, ook voor de erkenning van de inspanningen die zijn verricht. Erkenning kan pas ontstaan wanneer duidelijk is hoe zwaar de missie daadwerkelijk was (Persoonlijk contact, februari 10, 2012).

MEDIA EN COMMUNICATIE

Communicatie is een actief proces waarbij informatie wordt uitgewisseld tussen twee of meerdere personen. De militair als berichtgever legt de nadruk van de informatieoverdracht voornamelijk op dagelijkse bezigheden, mogelijkheden en werkzaamheden op het kamp. Daarnaast is er aanzienlijk aandacht voor het thuisfront evenals de thuiskomst van de militair. De militair is in zijn berichtgeving voornamelijk bezig met het leggen van een brug tussen het thuisfront en zichzelf door te schrijven over hetgeen hij doet en vrienden, relaties en familie te beschrijven en te noemen in zijn berichten. Buljac (2009) concludeert in haar onderzoek naar berichtgeving over én uit Afghanistan dat: “ondanks deze persoonlijke aanwending van berichtgeving – dat de frames voornamelijk informatief zijn, en de tendentie neutraal is: in de berichtgeving is zelden nadrukkelijke kritiek te bespeuren op de missie, en andere emoties die negatief van aard zijn ten opzichte van de missie” (p. 136). Dit gegeven kan duiden op bepaalde restricties die gelden vanuit het Ministerie van Defensie ten opzichte van de

communicatie tussen de militair en het thuisfront, aldus Buljac. Een militair kan niet worden vergeleken met een professionele berichtgever, zoals een journalist. De berichtgeving door de militairen heeft ten doel het thuisfront op de hoogte te houden van wat zich afspeelt op het kamp, zonder de missie op zich te bespreken (Buljac, 2009). Een aantal militairen gebruikt hiervoor blogs en online fora, waaronder social media sites. Met deze mogelijkheid ontstaat een completer beeld van de missie in Afghanistan, omdat militairen en journalisten elkaar aanvullen.

Berichten afkomstig van de militairen zijn niet altijd openbaar, maar berichten via de kanalen van massacommunicatie zijn dat wel en iedereen kan hierbij de ontvanger van de informatie zijn (Evers, 1999). Massamedia bestaat uit traditionele media en nieuwe media die ons voorzien in informatie en nieuws. Deze berichten en boodschappen worden uitgezonden naar een groot publiek aan de hand van berichtgeving. Berichtgeving is de presentatie van het nieuws in traditionele en nieuwe media. De rol van massamedia lijkt steeds meer de focus te leggen op het individu en het volk, die in deze bewuste keuzes lijken te maken in de informatie die zij tot zich nemen. De komst van Web 2.0 heeft hier een grote rol in gespeeld door de mogelijkheid voor de ontvanger een actieve rol te spelen in het communicatieproces en de berichtgeving. Traditionele en nieuwe media maken steeds vaker gebruik van elkaar, waardoor zij elkaar versterken. Beide vormen van media maken het met elkaar delen van informatie en het bereiken van het publiek gemakkelijker en toegankelijker, wat leidt tot een grotere kans op beïnvloeding van het publiek en van elkaar (Buljac, 2009).

De ontvanger, het publiek, vormt haar opinie aan de hand van de massamedia. De stem vanuit het publiek staat voor de publieke opinie. Volgens Hennessy omvat de publieke opinie de preferentie van een grote groep mensen over een kwestie van algemeen belang (Hennessy, 1975, zoals geciteerd in Buljac, 2009, p. 43). Tegenwoordig zijn de massamedia niet weg te denken als het gaat om de voorziening van informatie (Bennet, 1996 & Graber, 1997, zoals geciteerd in Buljac, 2009, p. 47). Burgers zijn vaak afhankelijk van massamedia als het gaat om informatievoorziening over publieke en politieke zaken. Het effect van de massamedia is

niet altijd direct, het zogenaamde 'third person effect' kan optreden. Individuen kunnen invloed op elkaar uitoefenen naar aanleiding van verkregen informatie uit de massamedia. Een mening wordt sneller gevormd wanneer een ander persoon een zelfde mening deelt (Mutz, 1989). Wanneer men zich gesteund voelt in een mening door anderen, leidt dit tot een spiraalwerking, door Mutz de 'spiral of silence' genoemd (1989). Neumann (1984) stelt dat de massamedia in de fase van meningsvorming een aanzienlijke rol speelt. De massamedia kunnen een onderwerp introduceren, bekrachtigen of hier waarde aan hechten en vervolgens individuen op de hoogte brengen van de mening van anderen. De massamedia creëren zogezegd het 'third person effect', wat weer van invloed is op de publieke opinie (Neumann, 1984).

Propaganda is een bekend begrip en fenomeen binnen de rol van massamedia rekening houdend met de publieke opinie. Wat de missie in Afghanistan betreft vindt propaganda plaats in items van militair en/of internationaal politiek karakter, in de politiek is de aandacht voor laatstgenoemde altijd groot. Het lijkt onmogelijk de overdracht van feiten en opinie te onderscheiden, evenals de invloed van de massamedia op de publieke opinie hierbij vast te stellen. Buljac stelt dat de stem van het volk voor een groot deel bepaald wordt door wat de massamedia verkondigt. Deze stem is essentieel en van grote invloed in een democratische rechtsstaat. Immers, in een democratie worden politieke prioriteiten, oftewel de politieke agenda, beïnvloed door de stem van het volk (Buljac, 2009). Het is volgens Buljac tenslotte het volk dat bepaalt (2009).

PUBLIEKE OPINIE

Buljac onderzocht hoe de publieke opinie ten tijde van de Nederlandse missie (2006-2009) in Uruzgan kan worden getypeerd (2009). "De publieke opinie inzake Uruzgan kenmerkt zich in termen van aandacht door enerzijds een toegenomen kennis over de missie, en anderzijds door een afgenomen belangstelling en betrokkenheid" (Buljac,

2009, p. 161). Hieruit maakt Buljac (2009) op dat ondanks dat er in stijgende mate informatie beschikbaar is over de missie, waardoor de kennis toeneemt onder de maatschappij, er tegelijkertijd een moeheid optreedt waardoor de belangstelling en betrokkenheid afneemt. Gedurende de missie neemt het vertrouwen vanuit de maatschappij af. Steeds minder mensen zijn trots op de militairen, het vertrouwen wat de maatschappij had in de wederopbouw neemt af en de risico's die genomen worden zijn volgens een groot deel van de bevolking niet verantwoord. Over de gehele linie (2006-2009) stelt Buljac vast dat binnen de publieke opinie alleen een stijging zichtbaar is in het aantal tegenstanders van de missie (2009).

De afdeling Dienstencentrum Gedragwetenschappen (GW) van het Ministerie van Defensie peilt doorlopend de publieke opinie van de Nederlandse bevolking voor de krijgsmacht. Dit doet het dienstencentrum in opdracht van Directie Communicatie (DCo). De pijlers kennis, belangstelling en betrokkenheid, steun, trots, vertrouwen en risico's zijn gehanteerd om de publieke opinie te operationaliseren. De kennis van de Nederlandse maatschappij ligt beduidend hoger dan de belangstelling en betrokkenheid, welke gelijk op gaan. De lijnen lopen parallel, een stijging van kennis leidt tot een lichte stijging in de belangstelling en betrokkenheid. Wat betreft steun vanuit de Nederlandse maatschappij voor de missie in Afghanistan is het aantal tegenstanders gegroeid sinds het begin van de missie en het aantal voorstanders afgenomen. 2007 is het jaar waarin deze verschuiving zich heeft afgespeeld en sindsdien onveranderd is gebleven. Uit een overzicht naar profielen van voor- en tegenstanders van de missie op de website van Defensie is af te lezen dat de tegenstanders voornamelijk bestaan uit vrouwen uit een lagere sociale klasse, met een laag opleidingsniveau en geen kennissen bij het Ministerie van Defensie (<http://www.defensie.nl>). De voorstanders kennen over het algemeen iemand bij het Ministerie van Defensie of werken er zelf. Opvallend is dat minder dan de helft van de Nederlandse bevolking gelooft in het doel van de missie de wederopbouw. Gedurende de missieperiode is ook een lichte daling in het vertrouwen zichtbaar (Monitor Steun en Draagvlak, maart 2009).

OORLOGSJOURNALISTIEK

De media wordt door oorlogsjournalisten op de hoogte gebracht van de gang van zaken in Uruzgan. Niet alleen het Ministerie van Defensie heeft verantwoordelijkheid ten tijde van de missie, ook oorlogsjournalisten dragen een bepaalde mate van verantwoordelijkheid. Van oorlogsjournalisten mag worden verwacht dat zij met oorlogsgevaar kunnen omgaan. Schoeman stelt dat de relatie tussen de media en de krijgsmacht altijd moeizaam is geweest (1999). Tijdens de Krimoorlog van 1853-1856 verschenen de eerste oorlogscorrespondenten in het oorlogsgebied waarna verschillende belangen tussen media en krijgsmacht zich openbaren (Schoeman, 1999). Volgens Joeri Boom weet de pers die Kamp Holland aandoet weinig van de krijgsmacht, en zelden iets van oorlogsvoering. Zo zouden volgens hem sommige journalisten ook liever niet mee gaan op gevaarlijke missies (2007, oktober. 8). Joeri Boom werkte als oorlogsverslaggever bij het onafhankelijke opinieweekblad *De Groene Amsterdammer*.

Unembedded journalisten nemen een risico door Afghanistan te bezoeken, dit is niet zonder gevaar. Deze kleine groep onafhankelijk journalisten staat om deze reden alsnog vaak onder bescherming van het leger. Van embedded journalisten wordt verwacht dat zij zich houden aan de door Defensie opgestelde gedragscode. Bij overtreding van de code wordt publicatie tegengehouden of bestaat de kans dat de journalist een volgende keer niet meer embedded mee mag naar het missiegebied. De belangrijkste regel is dat operationele informatie niet gepubliceerd mag worden. Operationele informatie omvat zaken als het vooraf publiceren van militaire operaties, patrouilles, situatie schetsen, opstellingen, afstanden en de wijze waarop militairen reageren op gevaarlijke situaties (Velde, 2008).

De gedragscode heeft tot gevolg dat de persvoorlichters van het Ministerie van Defensie alle reportages en documentaires van de embedded journalisten vóór publicatie kan controleren op 'operationele' informatie en informatie kan schrappen (Jonker, 2008). Volgens Defensie is zij hiertoe genoodzaakt om de veiligheid van de

militairen te waarborgen (<http://www.defensie.nl>). Het tegenhouden van negatieve berichtgeving wordt in de media gezien als een verkapte vorm van censuur. De Nederlandse bevolking zou volgens Jonker geen goede mening kunnen vormen over de rol van Nederland in de oorlog door embedded journalistiek (2008). Negatieve berichtgeving over de missie wordt vaak door de persvoorlichters van het Ministerie van Defensie tegengehouden, bijvoorbeeld de berichtgeving over het aantal gewonden of doden. Dit gaat in tegen de journalistieke taak om een zo waarheidsgetrouw beeld te scheppen van de situatie (Hendriks, 2008). De taak van journalisten in Afghanistan is controleren of het Ministerie van Defensie zich aan de doelen houdt. Een belangrijk argument voor deze controle vanuit de journalistiek is het belastinggeld waarmee de missie wordt gefinancierd. Defensie is het er mee eens dat in een democratie het mogelijk moet zijn de militairen op de voet te volgen (Hendriks, 2008). Vooralsnog laat de rol van de media zich volgens Schoeman typeren als volgend (1999).

(UN) EMBEDDED JOURNALISM

Joeri Boom acht het van belang je beperkte tijd en middelen als journalist te gebruiken om te onderzoeken of de krijgsmacht wel zo doordacht en terughoudend optreedt als ze zegt te doen (2007). Is het Ministerie van Defensie werkelijk zo open als ze zegt? Als unembedded journalist kan zelfs Joeri Boom niet vertellen hoe het ervoor staat met de bevolking in districten waar de Taliban heerst.

“Geen van de journalisten weet hoe het er ‘s nachts aan toegaat aan de randen van de zogenaamd veilige inktvlekken, als de Taliban de dorpen aandoen. We kunnen daar niet bij zijn, omdat wij, westerse journalisten, allemaal, of we het willen of niet, door de Taliban worden gezien als vijanden die ontvoerd of gedood dienen te worden. Wij zijn tot tegenpartij verklaard in hun strijd tegen de ongelovige indringers” (zoals geciteerd in, Boom, 2007, 8 oktober).

Embedded journalisten reizen mee met en op voorwaarden van de krijgsmacht. Om deze reden reizen unembedded journalisten niet mee met de krijgsmachten; een onafhankelijk journalist werkt volgens eigen restricties en overtuigingen. Joeri Boom spreekt in de *Groene Amsterdammer* (2007) van de journalistieke erecode van zo groot mogelijke objectiviteit, hoor en wederhoor. Het ter goedkeuring voorleggen van je materiaal met de mogelijkheid dat daarin wordt geschrapt valt volgens hem onder censuur. "Embedded journalisten geven het niet graag toe, maar het ter goedkeuring voorleggen van je materiaal, met de mogelijkheid dat daarin geschrapt wordt, heet gewoon: censuur" (zoals geciteerd in, Boom, 2007, oktober. 8). *De Groene Amsterdammer* kiest als onafhankelijk opinieblad voor een pragmatische opstelling.

"Wij reizen embedded naar Uruzgan, omdat onafhankelijke berichtgeving vanuit het gebied wegens het gevaar een heikele zaak is. De journalisten die tot nog toe naar eigen zeggen zelfstandig naar de provincie reisden kwamen niet veel verder dan de relatief veilige districtscentra van Tarin Kowt of Deh Rawod. Dat geldt zelfs voor Nieuwe Revu-verslaggever Arnold Karskens, die toch werd beschermd door zo'n 200 gewapende strijders van een niet nader aangeduide krijgsheer. Hun bijdragen zijn zeer waardevol, maar al net zozeer gebonden aan grenzen als die van hun embedded collega's" (<http://www.groene.nl>).

Een belangrijke reden om embedded te reizen is dat dit de mogelijkheid biedt Nederlandse operaties van dichtbij mee te maken. Ingebed bij de eenheden kan de situatie vanuit een Nederlands en militair perspectief worden belicht. Embedded verslaggeving heeft echter niets te maken met ultieme waarheidsvinding door de voorwaarden die gesteld worden vanuit Defensie (Boom, 2007, oktober. 8). De gesprekken die het NOS Journaal heeft gehad met de Taliban in Uruzgan zouden bijvoorbeeld nooit tot stand zijn gekomen als Peter ter Velde embedded bij Defensie had gezeten (<http://nos.nl>). De Nederlandse nieuwsmidia lijkt eerder geneigd zijn embedded journalisten in dienst te nemen in verband met de kosten. Wie in Uruzgan los

van de krijgsmacht wil reizen, zal bescherming elders moeten zoeken en dat kost geld. Unembedded journalisten zoals Joeri Boom en media zoals het NOS-Journaal, BNR Nieuwsradio en NRC/Handelsblad zetten zich schrap tegen de grenzen van het embedded beleid. Er zou nog veel meer openheid te creëren zijn bij het Ministerie van Defensie. De embedded-aanpak is nieuw in Nederland. Dat betekent vallen en opstaan voor zowel Defensie als de journalistiek. Dat Defensie bereid is om te leren, bewijst haar toestemming voor de vertoning van de hierboven genoemde gevechtsoptnamen in het NOS Journaal (Boom, 2007).

SAMENVATTING EN ONDERZOEKSVRAAG

Het historisch kader geeft een beeld van de oorsprong van de missie, de uiteindelijke beslissing om Nederlandse troepen naar Afghanistan/Uruzgan te sturen en het verloop. Het theoretisch kader richt zich meer op de informatiestromen, beeldvorming en ervaring gericht op de missie in Afghanistan. In de discussie over de missie wordt het thuisfront vaak over het hoofd gezien. Deelname aan de missie heeft niet alleen impact op de uitgezonden militairen, maar ook op partners en familieleden aan het thuisfront. Informatievoorziening is een belangrijk aspect tijdens een uitzending, het bepaalt het beeld dat het thuisfront heeft van de missie, dat samenhangt met erkenning en waardering voor de militair bij thuiskomst. Alle vormen van communicatie en informatie die het thuisfront tot zich neemt en ontvangt, dragen bij aan de beeldvorming.

Gedurende de vier jaar dat Nederlandse troepen werden uitgezonden voor de wederopbouw en een veiliger Afghanistan heeft de media een actieve rol gespeeld in de informatievoorziening. Het Ministerie van Defensie heeft, als grootste informatiekanal tijdens de missie, een omstreden beleid gevoerd. Dit beleid is voorafgaand aan de missie vastgesteld en uitgewerkt. Wat de rol is geweest van de media en het Ministerie van Defensie in de informatievoorziening aan het thuisfront wordt in het vervolg van dit onderzoek nader toegelicht. Zoals in de inleiding geformuleerd luidt de centrale vraag

van dit onderzoek: “Wat is de rol van verschillende informatiekkanalen / mediakanalen in de beleving van de missie in Afghanistan door het Nederlandse thuisfront?” Aan de hand van de centrale vraag en theorie zoals besproken in het theoretisch kader, zijn onderstaande deelvragen en sub-deelvragen opgesteld:

1. Welke rol speelt het Ministerie van Defensie in de berichtgeving over de missie in Afghanistan?

Wat beoogt het Ministerie van Defensie uit te dragen?

Wat heeft het Ministerie van Defensie uitgedragen ten tijde van de missie in Afghanistan?

2a. Hoe wordt het thuisfront geïnformeerd over de missie in Afghanistan?

Via welke kanalen wordt het thuisfront geïnformeerd over de missie in Afghanistan?

Op welke momenten wordt het thuisfront geïnformeerd over de missie in Afghanistan?

2b. Hoe ervaart het thuisfront de communicatie met de militair in Afghanistan?

Hoe verloopt de communicatie tussen de militairen en het thuisfront?

In hoeverre ervaart het thuisfront restricties in de communicatie met de militair?

Wat is het algemene beeld dat het thuisfront kreeg van de missie in Afghanistan?

2. ONDERZOEKSOPZET

In dit hoofdstuk is uiteengezet welke methoden zijn gebruikt en welke keuzes er zijn gemaakt met betrekking tot het beantwoorden van de onderzoeksvraag.

2.1. ONDERZOEKSEENHEDEN

Dit onderzoek richt zich op familieleden en partners van veteranen en militairen die in Afghanistan hebben gediend, oftewel het thuisfront. Om een compleet beeld te krijgen van hoe het thuisfront de missie heeft beleefd worden de mediakanalen en informatiekanalen tussen het thuisfront, het Ministerie van Defensie en de militairen ten tijde van de missie onderzocht. De eerste deelvraag: "Welke rol speelt het Ministerie van Defensie in de berichtgeving over de missie in Afghanistan?" wordt beantwoord aan de hand van media-uitingen over het Ministerie van Defensie, het ISAF Stage III Uruzgan Communicatieplan Defensie en politieke vraagstukken over het beleid van het Ministerie van Defensie na afloop van de missie in Afghanistan. De analyse maakt inzichtelijk wat Defensie voorafgaand aan de missie beoogt uit te dragen en wat zij daadwerkelijk uitdragen.

Voor het beantwoorden van deelvraag 2a en 2b: "Hoe wordt het thuisfront geïnformeerd over de missie in Afghanistan?" en "Hoe ervaart het thuisfront de communicatie met de militair in Afghanistan?" zullen diepte-interviews worden afgenomen bij het thuisfront. De contactgegevens van veteranen en militairen zijn mij toegestuurd door een mij bekende veteraan die zelf in Afghanistan heeft gediend. Via deze weg ben ik in contact gekomen met partners en familieleden. Alleszins viel het vinden van voldoende welwillende respondenten voor het onderzoek mee. De militairen en veteranen met wie contact is gelegd reageerden in alle gevallen positief op het

onderzoek. Alle respondenten in dit onderzoek zijn vrouwen. Uit gesprekken gevoerd met een veteraan voorafgaand aan het onderzoek, kwam naar voren dat vooral de vrouwen in het gezin de uitzending als een zware tijd hebben ervaren. Vrouwen lijken in vergelijking tot mannen emotioneel meer betrokken te zijn tijdens de uitzending van de militair door een grotere participatie op online fora, zoals lmbthuisfront.nl en ik-steunde-militairen-in-afghanistan.hyves.nl, en bezoeken aan thuisfrontinformatiedagen. Wat tevens meespeelt is het gegeven dat de uitgezonden militairen voornamelijk mannen zijn en de partners voornamelijk vrouwen. De letterlijke uitwerking van de interviews is terug te vinden in de bijlage.

2.2. ONDERZOEKSPERIODE

De onderzoeksperiode is getrokken over de gehele ISAF missie periode, van maart 2006 tot augustus 2010. In voorgaand grootschalig onderzoek naar uitzendervaringen onder veteranen uit Afghanistan door het Veteraneninstituut, zijn willekeurig veteranen geïnterviewd uit verschillende lichten. Zo maakt ook Jos Groen in een nog lopend onderzoek naar uitzendervaringen geen onderscheid in de verschillende lichten. De uitzendingen zijn niet met elkaar te vergelijken, iedere lichting heeft te maken met nieuwe gebeurtenissen, verandering in het beleid en de berichtgeving en een veranderende publieke opinie. Door de onderzoekseenheden te verspreiden over de gehele tijdslijn wordt een zo algemeen mogelijk beeld verkregen.

2.3. ONDERZOEKSMETHODE

In dit onderzoek is gekozen voor een tweeledige methodiek om antwoord te geven op de onderzoeksvraag. Ten eerste is er een analyse uitgevoerd over het beleid van Defensie. Ten tweede zijn er diepte-interviews uitgevoerd met het thuisfront.

Voor diepte-interviews bestaan geen algemene richtlijnen voor een gemiddeld aantal onderzoekseenheden waardoor het moeilijk is een aantal respondenten vast te stellen voor dit onderzoek. Rekening houdend met de omvang van dit onderzoek en de tijd per interview zijn in totaal zeven interviews afgenomen. Een van de afgenomen interviews wordt niet in de resultaten meegenomen. Het betreft een interview met een vrouwelijke respondent waarvan haar vader in Afghanistan heeft gediend. De respondent beaamt dat haar vader uit bescherming nauwelijks iets heeft los gelaten over de uitzendperiode waardoor haar beeldvorming zeer beperkt is gebleven en onvoldoende informatief is om te verwerken in de resultaten. In de overige zes interviews komt naar voren hoe het thuisfront de missie heeft beleefd. Het interview is open en semigestructureerd. Aan de hand van vooraf vastgestelde thema's is in ieder interview antwoord gegeven op deelvraag 2a en 2b. De interviews hebben op locatie bij de respondenten thuis plaatsgevonden. Met behulp van opname-apparatuur zijn de gesprekken vastgelegd en op een later tijdstip getranscribeerd. Met de respondenten is afgesproken dat namen niet worden weergegeven vanwege persoonlijke informatie. Het veteraneninstituut verschaft informatie over uitzendervaring. Majoor Jos Groen, medewerker kenniscentrum veteraneninstituut, doet op dit moment onderzoek naar uitzendervaringen waarin de probleemstelling van dit onderzoek aan het licht kwam.

3. ANALYSE BERICHTGEVING MINISTERIE VAN DEFENSIE

In deze analyse wordt getracht een antwoord te krijgen op de deelvraag: “Welke rol speelt het Ministerie van Defensie in de berichtgeving over de missie in Afghanistan?” Het beleid van het Ministerie van Defensie aangaande de ISAF missie in Afghanistan brengt in kaart wat zij beoogt uit te dragen. Het voorlichtingsbeleid gaat in op alle facetten omtrent de communicatie voor, tijdens en na de missie. Het communicatieplan, specifiek ontwikkeld door Defensie voor de missie in Afghanistan, maakt inzichtelijk welke regels zij hanteert in de communicatie, en wat de Nederlandse maatschappij mag verwachten van de berichtgeving omtrent de missie. Specifiek wordt gekeken naar de informatiestroom gericht op het thuisfront.

De evaluatie moet een globaal beeld geven van wat het Ministerie van Defensie ten tijde van de missie in Afghanistan heeft uitgedragen. In hoeverre bekend is of het Ministerie van Defensie een transparant en realistisch beeld heeft uitgedragen is uitvoerig besproken in de media; deze discussie draagt bij aan de uiteindelijke conclusie van Defensie over haar beleid. Een evaluatie door het Ministerie van Defensie zelf moet inzichtelijk maken welke lessen zij heeft geleerd en welke hiervan worden erkend voor verbetering voor volgende missies.

De conclusie van deze analyse geeft een beknopte samenvatting van de plannen/voornemens van het Ministerie van Defensie, alsmede de uitspraken in de media en opvallendheden. Dit onderzoek is gericht op het in kaart brengen in hoeverre het thuisfront objectief op de hoogte is gebracht van de situatie in Afghanistan, de werkzaamheden van de militair en diens ervaringen. De rol die het Ministerie van Defensie speelt in de beeldvorming van het thuisfront hangt samen met vastgestelde restricties, de objectiviteit en de continuïteit van haar berichtgeving.

3.1. HET BELEID

De missie in Afghanistan is de eerste vredesoperatie waar Defensie een aparte communicatiestrategie voor schrijft. Aanleiding hiervoor is de geschepte verwachting van een zware missie met mogelijk diverse incidenten (Derix, 2006). Het Ministerie van Defensie acht het van belang het verloop van de missie en haar taken op professionele wijze uit te dragen aan de Nederlandse bevolking, bezoekers, politici, het niet uitgezonden Defensie personeel en overige belangstellenden. Via een communicatieplan geeft Defensie aan waar zij voor staat, en wil hiermee bijdragen aan de transparantie die zij betracht mits de operationele veiligheid van het personeel niet in gevaar komt (Communicatieplan ISAF Stage III Uruzgan).

SPEERPUNTEN

Het beleid van Defensie gaat uit van drie speerpunten, openheid, continuïteit en embedded journalism. Het streven naar een open beleidsvoering tijdens de missie in Afghanistan moet volgens Defensie waardering creëren, wat moet leiden tot een toenemende mate van begrip voor het optreden van Defensie. In het Communicatieplan ISAF Stage III Uruzgan wordt dit benadrukt met de woorden: “begrip leidt tot waardering” (p. 7). Erkend wordt dat het creëren van begrip niet eenvoudig te bereiken is aangezien de organisatie en de werkzaamheden vrij complex zijn. Volgens Defensie zou openheid een kwetsbare opstelling impliceren waarbij ook de schaduwkanten van de organisatie aan bod komen. Defensie erkent dat de mooie kanten benadrukt worden in haar berichtgeving, maar concludeert tevens dat wanneer de schaduwkanten worden afgeschermd er geen sprake zal zijn van begrip of waardering. Met deze wetenschap geeft Defensie aan openheid als speerpunt te hanteren (Communicatieplan ISAF Stage III Uruzgan).

Naast openheid speelt continuïteit een rol in het voorlichtingsbeleid van Defensie tijdens de missie. Volgens Defensie is de continuïteit van groot belang en moeten de ontwikkelingen aan het Nederlandse publiek zichtbaar gemaakt worden. Hiermee doelt Defensie naast de positieve ontwikkelingen ook op verslechtering van de veiligheidstoestand in Afghanistan. Openheid en continuïteit vallen onder centrale coördinatie. In de woordvoering wordt rekening gehouden met de politieke context waarin de missie is uitgevoerd, waardoor voornamelijk gelet wordt op nuances en timing. De woordvoering staat onder regie van de Directie Voorlichting en Communicatie in samenwerking met Voorlichting Buitenlandse Zaken (Communicatieplan ISAF Stage III Uruzgan). De begrenzing in woordvoering wordt sterk bepaald door wat veilig is voor de militairen, de operational security, aldus het Ministerie van Defensie, op de website van het Ministerie van Defensie (<http://www.defensie.nl>).

Het voorlichtingsbeleid kiest in het communicatieplan voor embedded journalism als een van de drie speerpunten. Embedded journalism creëert een bepaalde mate van afstand. Een ingebouwd controlemechanisme binnen Defensie controleert reportages voor publicatie. Dit mechanisme zou scannen op militair-operationele zaken, die niet naar buiten mogen komen omdat ze mogelijk de veiligheid van de militairen in gevaar brengen (Derix, 2006).

Samengevat hanteert Defensie drie speerpunten in haar beleid; openheid, continuïteit en embedded journalism, waarvan bekend is dat deze begrensd worden. Volgens Defensie zijn grenzen noodzakelijk in verband met de veiligheid van de militairen en speelt tevens politiek een rol in de nuances en timing van de berichtgeving. Openheid in deze context houdt letterlijk in dat schaduwkanten niet aan bod komen en de mooie kanten extra worden belicht. De continuïteit staat onder regie van een orgaan dat de woordvoering begrenst en embedded journalism is een controlemechanisme om de veiligheid te waarborgen.

MEDIA EN DOELGROEPEN

Defensie is zich er van bewust dat nieuwe media in opmars zijn en de manier is om de jeugd te bereiken, volgens Defensie een belangrijke doelgroep. Journalisten worden er op geattendeerd deze doelgroep niet te vergeten. Nieuwe media spelen een belangrijke rol in het bereik en de snelheid van het informeren van de Nederlandse bevolking. Via het internet brengt Defensie updates uit over de situatie in Afghanistan, wordt foto- en video materiaal doorgestuurd en is contact mogelijk tussen de militairen en het thuisfront (Communicatieplan ISAF Stage III Uruzgan).

In het uitzendinggebied zijn internetfaciliteiten om snel foto- en video materiaal over te zenden. Militairen maken gebruik van deze faciliteiten om contact te leggen met het thuisfront. Ook bij deze vorm van communicatie gelden de veiligheid restricties. Het thuisfront wordt via de website van Defensie op de hoogte gebracht van de restricties in verband met de veiligheid van de militairen. Op de website attendeert Defensie het thuisfront op de keerzijde van het web, de toegankelijkheid en openbaarheid van informatie en de onomkeerbaarheid van geplaatst materiaal. Met de nadruk op eigen veiligheid wordt gevraagd geen contactgegevens of persoonlijke informatie te delen op het web. Weblogs en social media sites zouden door de media gebruikt worden voor het inwinnen van beeld en persoonlijke gegevens (<http://www.defensie.nl>).

Defensie heeft verschillende doelgroepen met verschillende belangen in informatievoorziening. Voor het thuisfront is het volgens Defensie van belang vóór start van de uitzending te weten dat de militairen goed zijn voorbereid en in staat zijn in risicovolle situaties professioneel op te treden. Defensie streeft er naar het thuisfront tijdig en adequaat te informeren over de uitgezonden militairen. Zij acht van groot belang dat juist als zich een verslechtering in de veiligheidstoestand voordoet het Nederlandse volk daar via de media bij betrokken wordt. Een heldere, open en uitgebreide berichtgeving kan in beeld brengen op welke wijze de militairen hun opdrachten uitvoeren. Defensie belooft in haar plan alle incidenten waar Nederlanders

bij betrokken zijn zo spoedig mogelijk te melden aan Nederlandse media, na het thuisfront te hebben ingelicht in geval van slachtoffers (Communicatieplan ISAF Stage III).

COMMUNICATIE

Op de website van Defensie kan het thuisfront de actuele ontwikkelingen volgen. Er staat aangegeven dat wanneer een militair betrokken is bij een incident, het thuisfront altijd zo spoedig mogelijk persoonlijk wordt geïnformeerd. Defensie gebruikt de term 'geen nieuws is goed nieuws'. Daarnaast maakt Defensie gebruik van teletekst, thuisfrontdagen, de Defensiekrant en magazines als communicatiemiddelen om het thuisfront op de hoogte te houden van de situatie ter plaatse. Het thuisfront wordt tevens op de hoogte gebracht van de situatie in Afghanistan via de media en de militairen zelf. Met de militair is tijdens de uitzending contact mogelijk via post, internet en telefonie (<http://www.defensie.nl>).

De thuisfrontdag wordt vaak enkele weken vóór vertrek van de militair georganiseerd. Het is een informatiedag voor militairen én het thuisfront. Defensie heeft als doel op deze dag een helder beeld te scheppen van de plek waar de militairen gaan wonen en werken. Daarnaast wordt praktische informatie verschaft, zoals contactgegevens van zorginstanties en kan kennis worden gemaakt met de overige thuisblijvers (<http://www.defensie.nl>).

De Defensiekrant moet wekelijks worden uitgebracht, in vakantieperiodes kan dit een keer per twee weken zijn. In deze krant brengt Defensie actuele informatie naar buiten en besteedt zij aandacht aan de verschillende uitzendgebieden. De krant wordt verspreid onder primaire relaties, eigen personeel, Kamerleden, bibliotheken, verschillende media en abonnees. Maandelijks is er een uitgave van het blad: *Monitor*. Dit blad richt zich zowel op de uitgezonden militairen als op het thuisfront. Het blad geeft volgens Defensie een representatief beeld van de

actuele gebeurtenissen, feiten, ontwikkelingen, meningen en gevoelens omtrent de missie. Naast primaire relaties ontvangen ook de secundaire relaties dit blad evenals de militairen in het missiegebied en aan het thuisfront. Een derde en laatste blad is specifiek gericht op het thuisfront, genaamd; Uit & Thuis(front). Twee keer per maand wordt het blad verzonden aan de primaire relaties. Defensie omschrijft het blad als laagdrempelig, zonder beleidsinformatie, maar moet de sfeer neerzetten en schrijven over dagelijkse wetenswaardigheden (<http://www.defensie.nl>).

Op teletekst is de actuele informatie over vertrek- en aankomsttijden van uitgezonden militairen, belangrijke telefoonnummers en informatie over de activiteiten voor het thuisfront terug te vinden. Onder het kopje 'overige communicatie' laat Defensie op haar website weten dat het thuisfront via de eenheid van de militair gedetailleerde informatie ontvangt (<http://www.defensie.nl>).

Tijdens de ISAF missie in Afghanistan zijn er ook militairen individueel uitgezonden. De militair wordt in dit geval niet met zijn/haar eenheid uitgezonden, wat gevolgen heeft voor de informatievoorziening aan het thuisfront. Defensie geeft aan dat de thuisfrontactiviteiten anders zijn ingesteld. Bureau Individuele Uitzendingen (BIU) organiseert aparte dagen voor het thuisfront van militairen die individueel worden uitgezonden. Het thuisfront moet er in dit geval rekening mee houden dat minder contact mogelijk is met de militair dan gemiddeld. Meestal biedt Defensie een buddy aan op de thuisbasis van de militair. Het betreft vaak een collega van de militair die als contactpersoon fungeert voor het thuisfront. Een buddy begeleidt de thuisbasis tijdens de uitzendperiode en ondersteunt het in al zijn vragen, zij kennen immers de situatie (<http://www.defensie.nl>).

3.2. EVALUATIE

Aan de hand van secundaire bronnen wordt in deze analyse getracht in kaart te brengen wat het Ministerie van Defensie heeft uitgedragen ten tijde van de missie. Daarbij zijn voornamelijk publicaties van unembedded journalist Jeroen Boom en ingezonden kamerstukken beantwoord door het Ministerie van Defensie belangrijk, waaruit het volgende naar voren komt: 24 januari 2012 geven Dr. U. Rosenthal, Minister van Buitenlandse Zaken, Drs. J.S.J. Hillen, Minister van Defensie en Dr. B. Knapen, Staatssecretaris van Buitenlandse Zaken, antwoord op vragen van de leden van de vaste Kamercommissies voor Buitenlandse Zaken en voor Defensie over de Eindevaluatie Nederlandse bijdrage aan ISAF, 2006-2010. Deze vragen werden ingezonden op 22 december 2011 met de kenmerken 27925-436 en 27925-445. Het Ministerie van Defensie herhaalt in de beantwoording van de kamerstukken dat het communicatiebeleid voor de missie in Afghanistan er op was gericht bij te dragen aan een evenwichtig en realistisch beeld. Uitgangspunt daarbij is dat er zo open en transparant mogelijk wordt gecommuniceerd over de voortgang van de Nederlandse inspanningen en over gebeurtenissen. Naast openheid zijn ook continuïteit en embedded journalism van belang als speerpunten in het communicatiebeleid van Defensie. Met de Kamer zijn voor aanvang van de missie afspraken gemaakt over de informatievoorziening. De periodieke voortgangsrapportages waarborgen de continuïteit van berichtgeving uit Afghanistan (<http://www.rijksoverheid.nl>).

BERICHTGEVING

Zoals het communicatiebeleid van Defensie beaamt en zoals verwoord in het Communicatieplan ISAF Stage III Uruzgan suggereert Defensie transparantie in haar berichtgeving. Defensie haakt vervolgens zelf in op deze belofte met de mededeling dat

het niet altijd mogelijk is een transparant en realistisch beeld naar buiten te brengen omdat de media niet altijd de werkelijke situatie weergeven. Defensie suggereert de media zoveel mogelijk informatie te geven als mogelijk over de ontwikkelingen in het missiegebied maar dat zij simpelweg niet altijd volledig kan zijn in verband met de veiligheid van de militairen (Communicatieplan ISAF Stage III Uruzgan). Commandant der Strijdkrachten, generaal Peter van Uhm voegt hier op de website van Defensie aan toe: “Volgens mij krijgen de mensen in Nederland niet altijd een objectief beeld van de situatie. Ik begrijp wel hoe dat werkt: slecht nieuws is wel nieuws, goed nieuws vaak niet. Maar soms is het beeld dat daardoor wordt gecreëerd onjuist” (<http://www.defensie.nl>). De schuld van een mogelijk onrealistisch beeld in de samenleving over de missie wordt in dit geval bij de media gelegd. Commandant der strijdkrachten Dick Berlijn uitte tevens dat er teveel aandacht was voor “negatieve zaken” waarmee hij doelde op gevechten. Later verkondigde hij in Nova: “We willen een eerlijk beeld overbrengen en ook laten zien dat de missie niet alleen om wederopbouw gaat. De perceptie moet niet uit de pas lopen met de werkelijkheid in Afghanistan” (zoals geciteerd in, Boom, 2007, oktober. 8). Over de continuïteit van het contact tussen Defensie en het Parlement kan worden gezegd dat dit naar behoren is verlopen, zo blijkt uit de periodieke stand van zakenbrieven die aan het parlement zijn gestuurd, incidentele Kamer-brieven, bezoeken van parlementsleden aan het operatiegebied, het weekoverzicht Defensie-operaties dat op de website van Defensie is geplaatst, aanvullende berichtgeving op de website van Defensie, persbriefing, persberichten en door berichtgeving van een groot aantal embedded journalisten. Of het beeld dat uitgedragen is via deze wegen realistisch en transparant genoemd mag worden kan aan de hand van deze opsomming niet worden geconcludeerd. De regering heeft journalisten onder begeleiding en bescherming van Defensie embedded naar Afghanistan laten vertrekken. Journalisten die gebruik hebben gemaakt van deze service zaten verbonden aan opgelegde beperkingen. Publicaties mogen de veiligheid van operaties en de persoonlijke veiligheid van militairen, journalisten en Afghanen niet in gevaar brengen. Een beperkt aantal journalisten heeft er tijdens de missie in

Afghanistan voor gekozen zonder begeleiding en bescherming vanuit Defensie 'unembedded' naar Afghanistan af te reizen (<http://www.rijksoverheid.nl>).

BELEIDSWIJZIGING

Op woensdag 3 oktober 2007 leek het beleid van Defensie een andere weg in te slaan. Het NOS Journaal vertoonde met toestemming van Defensie voor het eerst filmopnamen van een vuurgevecht tussen Nederlandse militairen en de Taliban. Ze werden gemaakt door sergeant Gerben van Es, in de groene zone van de Chora Vallei. Na de beelden werd minister van Middelkoop aan het woord gelaten. Hij maakte duidelijk dat Nederland in Uruzgan wel degelijk ook tot taak heeft om te vechten. Daarmee hebben enkele kritische media een slag gewonnen in de strijd om de informatievoorziening over de Nederlandse bijdrage aan de ISAF-missie in Afghanistan (Boom, 2007c). "De spanning tussen de werkelijkheid in Uruzgan en de officiële lijn die Defensie daarover uitdroeg in haar persberichten en periodiek overzichten werd veel te groot", aldus Joeri Boom (2007, oktober. 8).

Het Ministerie van Defensie laat weten het nieuwe communicatiebeleid voor deze missie ook te hanteren voor missies in de toekomst. Defensie wil met dat beleid het beeld van de Nederlandse samenleving over de missie niet laten afwijken van de realiteit. Ze wil dat doen door "open, helder en uitgebreid te (laten) vertellen en te laten zien op welke wijze onze militairen hun opdrachten in Afghanistan uitvoeren" (Communicatieplan ISAF Stage III Uruzgan, p. 5). Volgens Joeri Boom, unembedded oorlogsjournalist voor het weekblad de *Groene Amsterdammer*, voldeed Defensie aan de wens van vele militairen: laat zien wat er werkelijk gebeurt in Uruzgan (2007, oktober. 8). Een belangrijke stap richting de openheid en continuïteit die Defensie in haar eigen Communicatieplan Uruzgan zegt na te streven.

Het artikel 'Zeg eens eerlijk, man, dit is toch geen ISAF meer?' op BNR Nieuwsradio en in De *Groene Amsterdammer*, over het toenmalige persbeleid van

Defensie, heeft in 2007 volgens Luitenant-ter-zee Robin Middel, bijgedragen aan de radicale beleidswijziging bij Defensie (Boom, 2007b). De zogenoemde 'beperkte vuurcontacten' werden onder de loep genomen door Joeri Boom, de auteur van dit artikel, die als unembedded journalist aanwezig was op kamp Deh Rawod. De situatieomschrijvingen in periodieke overzichten door Defensie leken ver af te staan van de werkelijke situatie. Gevechten staan kort aangegeven onderaan de tekst als 'diverse kleine vuurcontacten', na een overgroot stuk tekst gericht op opbouwwerkzaamheden (Boom, 2007b). Joeri Boom ontvangt een paar dagen na zijn vertrek uit Afghanistan een e-mailbericht van een militair die binnenkort naar huis mag. Dit bericht bevat meer details over de situatie dan daaropvolgend periodiek overzicht van Defensie. "Hier is de situatie verder verslechterd sinds jij weg bent. De Noordelijke Greenzone is in handen gevallen van de Taliban en daar wordt nu zwaar gevochten. Vanaf de hesco wallen op Hadrian kunnen we de gevechten goed zien. Dat is wel heel erg dichtbij ondertussen! Nog drie dagen, nog drie dagen..." (zoals geciteerd in, Boom, 2007b). Diezelfde dag kwam soldaat Tim Hoogland (20) om het leven in een van die gevechten. Defensie stapte op dat moment af van haar 'beperkte vuurcontacten' en sprak nu van 'een langdurig vuurgevecht' (Boom, 2007b).

Luitenant-ter-zee Robin Middel is als woordvoerder operaties verantwoordelijk voor de voorlichting over Uruzgan. "We vonden aanvankelijk dat journalisten een vergrootglas legden op elke tic" (afkorting van troops in contact, jargon voor 'aanval'). Een tic kan klein zijn. Bijvoorbeeld een 107mm-raket die ver van de patrouille terechtkomt maar enigszins in de richting werd afgevuurd. Maar nu zijn de gevechten in omvang toegenomen. Daar willen we open over zijn" (zoals geciteerd in, Boom, 2007c). Kapitein Erik, commandant van de gevechtseenheden op Camp Hadrian, acht een waarheidsgetrouw beeld van de missie van belang. Volgens hem kan hiermee het verschil in beeldvorming tussen de militair en het thuisfront bij terugkeer worden beperkt. Een militair uit Deh Rawod mailt Joeri Boom over de geconstateerde verwarring aan het thuisfront over de term opbouwmissie (2007b).

3.3. CONCLUSIE

Het Ministerie van Defensie heeft een duidelijke visie wat betreft haar communicatiebeleid, in twee woorden omschreven streven zij naar: openheid en continuïteit. Bij deze uitgangspunten plaatst het Communicatieplan ISAF Stage III Uruzgan van Defensie ook een kanttekening. Voorop staat de veiligheid van de militairen in het gebied, hetgeen volledige openheid in de berichtgeving in de weg staat. Het thuisfront wordt via de website van Defensie geattendeerd op aanbevolen restricties in het contact met de militair maar wordt daarentegen niet geïnformeerd over de daadwerkelijk gevaren van het uitlekken van informatie. Defensie benadrukt dat de militairen niet alle belevenissen mogen delen tijdens de uitzending, wat haaks staat op de openheid in berichtgeving. Waar de grens van openheid in informatievoorziening ligt aangaande de operationele veiligheid van het personeel, wordt in het Communicatieplan ISAF Stage III Uruzgan niet beschreven.

Er is geen duidelijk antwoord terug te vinden in het voorlichtingsbeleid van Defensie wat betreft haar afweging in de selectie van berichtgeving. Defensie erkent dat er selectie plaatsvindt en dat de mooie kanten benadrukt worden in haar berichtgeving, tevens concludeert zij dat wanneer de schaduwkanten worden afgeschermd er geen sprake is van begrip of waardering. Openheid impliceert een kwetsbare houding waarbij de schaduwkanten aan bod komen wat begrip in de weg staat, waardoor er geen waardering is voor Defensie, aldus Defensie. Transparantie wordt aan de hand van deze woordkeuze door Defensie als iets negatiefs bestempeld. Dit neemt niet weg dat het begrip 'openheid', oftewel transparantie wel een van de drie speerpunten is in het voorlichtingsbeleid.

Continuïteit, een tweede speerpunt in het voorlichtingsbeleid, wordt ook van groot belang geacht door Defensie. De frequentie waarmee het thuisfront geïnformeerd wordt voor en tijdens de uitzending lijkt regelmatig. In het contact met de militair vanuit het missiegebied is geen gemiddelde frequentie vast te stellen. Wel is het

thuisfront in staat via verschillende wegen contact op te nemen met de militair, en andersom geldt hetzelfde. De website lijkt een belangrijke informatiebron voor het thuisfront, hier is veel belangrijke informatie op terug te vinden, zijn contactgegevens te achterhalen en is nieuws op te vinden. In hoeverre precies dezelfde informatie voorhanden was vanaf het begin van de missie in Afghanistan (2006) is op dit moment niet meer vast te stellen. Nieuwsberichten zijn wel terug te halen op de website. In hoeverre deze berichten up-to-date zijn en een realistisch beeld omschrijven is af te leiden uit de berichtgeving van Defensie uit diezelfde periode. Omdat openheid en continuïteit onder centrale controle staan kan men zich afvragen in hoeverre het beeld dat wordt neergezet in de media en terecht komt bij het thuisfront, realistisch is. Hierover wordt niet geschreven in het communicatieplan van Defensie. Investering in de communicatie tussen Defensie en de betrokken ministeries wordt wel genoemd, volgens Defensie met het doel dat de civiele onderdelen van de missie in Afghanistan in beeld worden gebracht.

In 2007 maakte Defensie een omslag in haar berichtgeving, waarbij erkend werd dat het deels om een vechtmis­sie ging. In oktober 2007 werden de eerste vuurgevechten getoond op de Nederlandse televisie. Enkele kritische media wonnen een slag in de strijd om de informatievoorziening over de Nederlandse bijdrage aan de ISAF-missie in Afghanistan (Boom, 2007c). De spanning tussen de werkelijkheid in Uruzgan en de officiële lijn die Defensie daarover uitdroeg in haar persberichten en periodiek overzichten stond voor die tijd te ver uit elkaar. Uiteindelijk voldeed Defensie volgens Jeroen Boom aan de wens van vele militairen: laat zien wat er werkelijk gebeurt in Uruzgan (2007, oktober. 8). Opvallend is hierbij dat de berichtgeving over het beleid van Defensie na die periode is afgenomen.

4. ANALYSE DIEPTE-INTERVIEWS

Om antwoord te geven op deelvraag 2a en 2b: “Hoe wordt het thuisfront geïnformeerd over de missie in Afghanistan?” en “Hoe ervaart het thuisfront de communicatie met de militair in Afghanistan?” werden diepte interviews afgenomen bij partners en familieleden van veteranen en militairen die in Afghanistan gediend hebben. De theorie van Janine Evers en Fijgje de Boer zit verweven in de uitwerking en uitvoering van de diepte interviews. In totaal zijn de interviews met zes respondenten verwerkt in de resultaten. Alle respondenten zijn vrouwen, waarvan vijf partners/vriendinnen en één moeder. Onder de uitgezonden militairen hebben twee van de zes een leidinggevende functie, drie een uitvoerende functie en één solo functie. Het verschil in functies, zo blijkt uit de resultaten, heeft effect op de beeldvorming van het thuisfront. De uitzendperiode heeft eveneens effect op de uitkomsten van de interviews. Zoals besproken in de analyse van Defensie heeft een verandering in het voorlichtingsbeleid zich aangediend ten tijde van de missie. Drie van de zes uitzendingen, besproken met de respondenten hebben zich net voor en tijdens de beleidswijziging in 2007 afgespeeld. De drie overige uitzendingen hebben zich tijdens de eindfase van de missie in 2010 afgespeeld. Tijdens de uitzending waren vier van de zes respondenten eerstelijns contactpersoon voor Defensie. De overige twee, in dit geval vriendinnen van de militair, waren aangewezen op de ouders van de militair voor aanvullende informatie.

Onderstaand tabel geeft een overzicht van de respondenten en de bijbehorende gegevens omtrent de militair. In de analyse zullen de respondenten aangeduid worden met de letter R en een daaropvolgend getal. De militairen worden aangeduid met de letter M en een getal gelijk aan de respondent.

	Geslacht respondent	Leeftijd respondent	Relatie militair	Functie militair	Uitzend periode	Contactpersoon Defensie	Loopbaan Defensie
R1	Vrouw	24	Vriendin	Uitvoerend militair	Februari 2010 – juni 2010	Tweede lijn contactpersoon	Tot heden
R2	Vrouw	24	Vriendin	Uitvoerend militair	24 juli 2007 – 7 december 2007	Tweede lijn contactpersoon	2005 – 2010
R3	Vrouw	25	Vriendin – geregistreerd partnerschap	Leidinggevende functie	2007 en 2009	Eerste lijn contactpersoon	Vanaf 18 jaar tot heden
R4	Vrouw	30	Vrouw	Leidinggevende functie	24 juli 2007 – 8 december 2007	Eerste lijn contactpersoon	april 1998 - juni 2008
R5	Vrouw	30	Vrouw	Meteoroloog, solo functie	7 december 2009 - 1 maart 2010	Eerste lijn contactpersoon	Tot heden
R6	Vrouw	50+	Moeder	Uitvoerend militair	Juni 2008 – december 2008 Juni 2010 – december 2010	Eerste lijn contactpersoon	Contract stopt binnenkort.

4.1. MEDIA KANALEN

Het thuisfront is tijdens de uitzending van de partner/zoon geïnformeerd over de situatie in Afghanistan door de media, Defensie en de partner/zoon zelf. Informatie direct vanuit Defensie via de website wordt in vijf gevallen als bron genoemd. Van persoonlijk contact met Defensie is alleen sprake in de gevallen waarbij er een buddy is ingeschakeld. De thuisfrontdagen zijn door alle respondenten bezocht maar niet als positief ervaren. Een sceptische toon voert de overhand als gesproken wordt over deze informatiedagen. Geen van de respondenten zit te wachten op contact met overige familieleden en op de door Defensie bepaalde doelen van deze bijeenkomsten. Het contact met de uitgezonden militair wordt in alle gevallen als primaire bron van

informatie beschouwd en het thuisfront heeft dus vooral via dit kanaal aanvullende informatie gekregen. Nieuwsmedia nemen een minder grote rol in wat betreft informatievoorziening tijdens de uitzending maar dragen wel bij aan de beeldvorming van het thuisfront. Wel is duidelijk dat nieuwe media vooral door de jongere generatie onder de respondenten, de vriendinnen, gebruikt wordt om informatie op te zoeken over de situatie en gebeurtenissen in Afghanistan.

De rol van Defensie is voor iedere respondent anders geweest. De praktische informatie op de website gericht aan het thuisfront lijkt door geen van de respondenten te zijn gelezen of een te lange tijd geleden, waardoor de informatie op dit moment niet meer teruggehaald kan worden. Het gaat in dit geval vooral om informatie over contact met de militair, de taak van Defensie, belangrijke instanties, en voorbereidingen die getroffen moeten worden. Nieuws op de website werd door het thuisfront regelmatig bekeken en gevolgd. In de gevallen waarbij geen persoonlijk contact is geweest met Defensie was er wel vertrouwen dat Defensie bereikbaar zou zijn voor vragen. Er is echter bewust geen contact opgenomen omdat er geen vertrouwen was in de openheid en eerlijkheid in het beantwoorden van vragen. Er is door geen van de respondenten om die reden contact opgenomen, met uitzondering van contact met de buddy. Op de vraag of er behoefte was aan persoonlijk contact met Defensie voor het beantwoorden van vragen, antwoordde een respondent het volgende:

“Zit ik even te denken, is wel een goede vraag die je stelt, of ik die behoefte ooit een keer heb gehad. Was volgens mij niet tijdens de uitzending, was tijdens een oefening. Nee, ja eigenlijk niet, ja wat ik al zei, ik weet niet of dat de gang van zaken was maar M4 informeerde mij gewoon. Dat was een keer in de week of een keer in de twee weken als wij contact hadden. En ook heel eerlijk, ik wist dat die informatie correct was. Want wat Defensie bijvoorbeeld communiceerde via mindef.nl als nieuws update, dat sloeg noch kant noch wal.”

De helft van de respondenten voelt zich onvoldoende geïnformeerd door Defensie, met voornaamste reden dat een groot deel van de informatie van de militair zelf kwam. Bij de respondenten waarvan de partner/zoon uitvoerend werk deed was de informatievoorziening door de militair beduidend minder dan de militairen met een uitvoerende functie, waardoor Defensie de belangrijkste bron van informatie werd. De drie respondenten wisten opvallend minder van de situatie en de werkzaamheden van de militair ten opzichte van de overige respondenten, waardoor geconcludeerd kan worden dat de informatievoorziening onvoldoende/niet compleet was. De respondenten erkennen echter ook dat het tevens aan hen is om actief informatie te zoeken en in twee van de gevallen wordt aangegeven dat zij hier nalatig zijn geweest tijdens de uitzending. De vriendinnen van de uitvoerend militairen leken niet geïnteresseerd in de situatie in Afghanistan tijdens de uitzending van hun vriend. Zij hebben bewust weinig informatie tot zich genomen en kregen daarnaast ook geen aanvullende informatie van hun vriendjes. Deze twee respondenten waren tevens tweede lijn contactpersoon van de militair waardoor de informatie vanuit Defensie eerst bij de ouders van de militair terecht kwam.

De magazines voor het thuisfront zijn alleen door de eerstelijns contactpersonen ontvangen. Het gaat dan om het Uit- en Thuisfront magazine. Een van de respondenten noemt het een leuk blad om te lezen maar weinig informatief. In andere gevallen wordt pas na het interview teruggekomen op het blad, wat aangeeft dat de impact minimaal was. Het journaal is een van de voornaamste nieuwsmedia geweest voor de respondenten. Opvallend is dat alleen de tweede lijn contactpersonen, de vriendinnen van de uitgezonden militairen, zijn uitgegaan van een waarheidsgetrouw beeld van de missie in de media. Een verklaring hiervoor kan zijn dat deze twee respondenten minimale informatie kregen van de militair in het uitzendgebied en de primaire informatie vanuit Defensie bij de ouders van de militair terecht kwam, waardoor de media de voornaamste informatiebron werd. De overige vier respondenten keken met regelmaat naar nieuwsuitzendingen of nieuwspagina's online. In alle gevallen had beeld impact op het thuisfront. De continuïteit van het nieuws liet

tijdens de missie te wensen over volgens vier van de zes respondenten. Ze waren zich er van bewust dat er zich meer afspeelde in het missiegebied dan waarover gesproken werd in het nieuws. Het nieuws kwam ook veel later dan de gebeurtenis had plaatsgevonden. In een van de gevallen kwam er tijdens de uitzending nauwelijks bericht vanuit Afghanistan op het journaal, mogelijk omdat het een rustige periode was. De bezorgdheid neemt hierdoor echter niet af. De uitspraak van Defensie over haar berichtgeving, geen nieuws is goed nieuws, wordt door een van de respondenten aangehaald:

“Als ik wist dat het erg onrustig was en ik hoorde van M6 een lange tijd niets dan werd ik toch ook wel heel onrustig, ja. En ja het is toch wel heel erg spannend. Dan denk je niet, geen nieuws is goed nieuws. Dan wordt je wat onrustig. En dat is ook verscheidene malen niet voor niets geweest.”

Over online fora, anders dan de website van Defensie, zijn de respondenten minder te spreken. Social media fora waren in die periode nog niet zo *booming* als vandaag de dag, maar het werd militair door Defensie afgeraden gebruik te maken van de fora om gegevens uit te wisselen via deze weg. Het thuisfront is vervolgens via de militair geïnformeerd over de restricties die gesteld worden aan het uitwisselen van informatie en beeld online, met uitzondering van de respondenten met een buddy. De buddy heeft het thuisfront persoonlijk verteld over de restricties en gevaren van het internet. De jongere generatie thuisblijvers, vijf van de zes respondenten, wist hun weg goed te vinden op het net en hebben uiteenlopende websites en fora bezocht. Internet sites en fora hebben overigens geen aanvullende informatie geboden, eerder een manier om verhalen te delen en te lezen van andere mensen.

“Maar daar had ik ook helemaal geen behoefte aan op dat moment. Want je krijgt zo'n emotioneel verhaal met mensen. En ik weet niet of jij dat ook hebt gemerkt op het moment dat je mensen hier ook over spreekt maar ze zitten zo in hun eigen verhaal en hun eigen beleving. En hoe de kinderen het hebben beleefd en hoe de opa's en oma's en weet je heel eerlijk ik was eigenlijk alleen bezig met hoe het bij ons thuis ging. Dus hoe het bij andere ging dat interesseerde mij op dat moment ook helemaal niet.”

Geen van de respondenten heeft de behoefte gehad contact te leggen met mensen in een zelfde situatie tijdens de uitzending. Mogelijk zijn om deze reden de thuisfront informatiedagen minder bezocht door de respondenten. Geen van de uitgezonden militairen maakte gebruik van een weblog om zijn verhaal te delen met het thuisfront. De militair met de solo functie maakte wel gebruik van een beveiligde pagina waarop hij foto's kon delen met vrouw en vrienden. Door zijn werk kon hij makkelijker gebruik maken van het internet.

4.2. COMMUNICATIE

Regelmatig contact met de uitgezonden militair is er in alle gevallen geweest. Voor de uitvoerende militairen was contact alleen mogelijk op de momenten dat zij op het kamp waren. De respondenten waarvan de partner een leidinggevende functie of solo functie bekleedden hebben makkelijker contact kunnen leggen. Telefooncontact bleek lastig door de vertraging in de lijn. Om die reden is er voornamelijk via het internet contact geweest met de militairen in het missiegebied. MSN, SKYPE zonder beeld of email zijn door alle respondenten gebruikt om te communiceren. Tevens hebben alle respondenten gebruik gemaakt van de wekelijkse mogelijkheid iets per post te sturen naar het missie gebied. Dit varieerde van brieven en kaarten tot pakketten gevuld met levensmiddelen. De post vanuit Afghanistan naar het thuisfront was echter minimaal.

Een van de respondenten kreeg weinig informatie van haar vriend een uitvoerend militair die in 2007 op uitzending was. Doordat zij ook nog eens tweede lijn contactpersoon was, was haar beeld gebaseerd op wat zij zag en las in de media. Opvallend was dat in de gesprekken naar voren kwam dat de afstand tussen haar en haar vriend steeds groter werd naarmate de uitzending vorderde, zij zei hier het volgende over:

“Maar ik had het toen ook verteld tegen hem, ja je bent niet meer, heel gemeen eigenlijk, je bent niet meer M2 voor mij. Ja, je bent gewoon ver, je deelt niks met mij, want dat mag ook niet. Maar het is gewoon van een kant weet je wel. Ik wist helemaal niet wat hij deed daar.”

Het contact met de militair lijkt in alle gevallen van groot belang voor het thuisfront. Ondanks de berichtgeving in de media voelt het thuisfront zich pas voldoende geïnformeerd wanneer bericht vanaf de partner/zoon aansluit op de berichtgeving vanuit Defensie en de media.

Er zat geen regelmaat in de momenten van contact, dit was afhankelijk van de momenten dat de militairen op de basis waren, en/of afhankelijk waren van de periode van uitzending. Er zijn duidelijk drukkeren en rustigere periodes geweest tijdens de missie in Afghanistan. Door het tijdverschil kon de militair 's nacht opeens bellen of online opduiken. Drie van de zes respondenten geven aan tijdens de uitzending erg gefocust te zijn geweest op de computer, het moment afwachend dat de militair online verschijnt. Dit heeft het dagelijks leven beïnvloed, in die zin dat de computer de voornaamste dagbesteding werd.

Alle respondenten waren zich bewust van eventuele restricties in het contact met de partner/zoon. Niet alle respondenten geven aan hierover geïnformeerd te zijn voorafgaand aan de missie. Alleen de respondent waarvan haar man een solo functie bekleedde in Afghanistan heeft van te voren te horen gekregen dat er restricties zijn in het contact met haar man. Uiteindelijk kunnen alle respondenten vertellen dat de

militair tijdens de uitzending niet over alles mocht spreken.

"Ja, hij mocht gewoon niet praten over wat hij ging doen of ook niet waar, waar naar toe of plaatsnamen of zo. Helemaal niks, of met vervoer of lopend of, nee dat mocht hij echt niet zeggen."

In hoeverre de militairen informatie verzwegen was voor geen van de respondenten duidelijk. Naast het houden aan de restricties hebben de respondenten, met uitzondering van de respondent waarvan haar partner een solo functie bekleedde, het idee dat de militairen informatie achterhouden om het thuisfront gerust te stellen. Voor het aangeven van het aantal dagen dat de militair van het kamp zou zijn en onbereikbaar was, had iedereen een andere techniek vastgesteld.

R1: "Ik bleef dan altijd doorvragen he, een dag, twee dagen, drie dagen. "Ja, dat kan ik niet zeggen". En dan zei hij op een gegeven moment niks meer en dan wist ik ja vier dagen of zoiets. Dat was echt een beetje gokken."

R4: "Maar dan wist ik gewoon, nu is hij weer acht dagen weg. Dat zei hij."

De militairen met een uitvoerende functie hielden zich duidelijk sterker aan de opgestelde restricties vanuit Defensie. Een zekere mate van angst heerste er om ontslagen te worden uit het leger na het verbreken van de regels. Een van de uitvoerend militairen sprak tijdens zijn uitzending het volgende uit: "Als ze er achter komen wat ik allemaal zeg, ja dan vlieg ik er echt uit".

4.3. BEELDVORMING

Op de vraag of de missie in Afghanistan door kan gaan als een opbouwmissie zoals naar buiten gebracht in de media, antwoordde (op de vrouw van de militair in solo functie na) iedereen zonder twijfel; absoluut niet.

“Het is als een hele vredesmissie aangekondigd, ja, jij en ik weten, het is niet echt een vredesmissie geweest daar.”

Waarom een van de respondenten afwijkt van deze stellige mening kan te maken hebben met de functie van haar man. Hij is tijdens zijn verblijf niet buiten de poort van het kamp geweest en heeft daarom ook geen vuurgevechten meegemaakt. Dat de publieke opinie wel heeft geloofd in een opbouwmissie wordt door de respondenten die deze mening niet delen wel gerespecteerd. Met de informatie die voor de maatschappij beschikbaar was vinden de respondenten deze kijk op de missie niet verwonderlijk.

“Wat ik al zeg, ik kan mij heel goed voorstellen dat bij een hele groep mensen destijds nooit helder is geweest van goh de situatie is wel erger dan nu wordt geschetst. En, heel typerend, al die verslagen, drie vierde van het verhaal was gewoon prima en een vierde zei iets over de onrust. Als ik dat destijds ook niet had geweten en ik had het gelezen dan had ik zoiets van dat zit wel snor daar.”

De informatie verkregen van de militair tijdens de uitzending en bij thuiskomst, heeft het thuisfront een ander beeld van de missie gegeven. Ondanks de beperkte informatiestroom vanuit het missiegebied naar het thuisfront werd snel duidelijk dat vuurgevechten regelmatig voorkwamen tijdens de uitzending. De uitvoerende militairen hebben alle drie tijdens de uitzendperiodes teamgenoten zien overlijden. Het thuisfront is hier tijdens de uitzending over geïnformeerd door de

militair zelf en ermee geconfronteerd via de media.

Begrip voor de werkzaamheden van de militairen is er in het geval van de uitvoerend militairen minder geweest. Reden hiervoor was de beperkte informatie die het thuisfront kreeg om een beeld te kunnen vormen van de situatie in Afghanistan en de werkzaamheden van de partner/zoon. Pas na thuiskomst van de militair kon dit beeld worden gecreëerd door de verhalen en beelden die de militair meebracht. Omdat juist deze militairen niet erg spraakzaam zijn geweest tijdens en na de uitzending is het beeld van het thuisfront nog niet compleet. Zij zijn zich hier overigens wel van bewust maar lijken het om die reden nog geen plek te kunnen geven.

Interviewer: Heb jij die details nodig gehad voor je gevoel om M6 te begrijpen of om een bepaalde mate van begrip te hebben voor de jongens die daar geweest zijn?

R6: Ja, ja, absoluut. Ja, absoluut. Als M6 niet met de tijd wat los had gelaten had ik er niets meer van begrepen, want zijn gedrag, he het was absoluut niet de M6 die was weggegaan. De M6 die weg ging was het ventje dat daar naar toe ging om vooral te helpen, ja. Ja, en dan kom je toch in een oorlogssituatie terecht waarbij hij toch echt verschrikkelijke dingen heeft gezien en meegemaakt.

Respondent 1 (R1) heeft een drastischere mening wanneer gekeken wordt naar begrip voor de militairen op uitzending. Doordat zij geen informatie kreeg van haar vriend en voor haar gevoel onvoldoende geïnformeerd werd door Defensie kon zij zich niet inleven in de situatie waar haar vriend zich in begaf. Zij was alleen op de hoogte van het aantal militairen dat tijdens de missie overleed, in die periode vielen er veel slachtoffers. Zei noemde de missie een 'kost-leven-missie'. Naar mate het gesprek vorderde kwam naar voren dat informatie samenhang met haar beeld van de missie. Wanneer zij meer informatie kreeg werd haar beeld positiever.

R1: "Ja, dat hij mij dat heeft aangedaan."

Interviewer: "Heb je ergens wel begrip voor wat hij gedaan heeft?"

R1: "Nee."

Interviewer: Helemaal niet?

R1: "Nee."

Interviewer: En dat komt voort uit...

R1: "Omdat het voor mij zo erg was."

Interviewer: Omdat het jou is aangedaan?

R1: "Ja."

Het beeld van de missie werd na thuiskomst van de militair in alle gevallen aangevuld door middel van beeldmateriaal en verhalen. In het geval van de militair in solo functie werd het beeld minimaal aangevuld omdat het thuisfront tijdens de uitzending over alle werkzaamheden en gebeurtenissen is geïnformeerd. De overige respondenten gaven aan na het zien van de beelden, blij te zijn deze niet tijdens de missie te hebben gezien. Respondent 3 (R3) geeft aan dat het een belangrijk aspect is dat je weet dat je niet alles weet en dat het goed is om niet alles te weten. Daartegenover geven de respondenten ook aan het moeilijk te vinden niet overal van op de hoogte te zijn. Het verschil in hoe de militair en het thuisfront de missie hebben beleefd, ligt bij de onvolledigheid en onjuistheid van informatie. Wanneer de militair besluit niets los te laten blijven de beelden uit elkaar staan. Respondent 6 (R6) gaf aan

graag informatie te willen weten, alleen vertelde haar zoon niets. Nu, vier jaar na de laatste uitzending, is hij nog steeds voor het thuisfront nieuwe informatie aan het delen. Hij en de overige militairen met een uitvoerende functie geven aan alleen met mensen te kunnen praten die hetzelfde hebben meegemaakt. De militairen met een leidinggevende functie bevestigen en ondersteunen, zo laten de respondenten weten, het contact tussen de mannen na thuiskomst. Het thuisfront wordt hier niet bij betrokken. Een van de militairen met een leidinggevende functie heeft zijn team na thuiskomst geadviseerd vooral niet al te veel los te laten tijdens psychologische testen door Defensie.

“Wat ik zeg, die psychologische test was hij een beetje sceptisch over hoor. Dan zei die altijd 'je moet niet te veel vertellen he, want anders heb je een probleem want dan komt er een kruisje achter je naam te staan'.”

Er is een sterk verschil zichtbaar tussen de militairen met een uitvoerende functie en een leidinggevende functie in het verwerken van de missie en de beleving.

“Ik weet nog, toen waren ze al terug en toen was er ook een jongen die zei van goh we moeten er maar niet over nadenken, achteraf gezien moeten we er maar niet over nadenken wat we daar allemaal gedaan hebben. En hoe we dat beleefd hebben.”

De uitvoerende militairen lijken na terugkomst het boek te hebben dichtgeklapt wat gevolgen heeft voor de beleving van het thuisfront. Zij zitten tot de dag van vandaag met onbeantwoorde vragen.

5. DISCUSSIE

In dit hoofdstuk wordt beschreven welke zaken belangrijk zijn voor het thuisfront en wat de resultaten daarvan betekenen voor Defensie. Tevens worden de resultaten, welke buiten het onderzoekskader vallen, genoemd ter ondersteuning van een eventueel vervolg onderzoek.

Voor het thuisfront is het van belang, voorafgaand aan de uitzending van de militair, goed geïnformeerd te zijn. Kloet en Moelker benadrukken dat vooral partners stress en angst ervaren tijdens een uitzending. Dit komt door onzekerheid die voorafgaand aan de uitzending ontstaat (2002). Uit de resultaten blijkt dat de onzekerheid bij het thuisfront aanzienlijk afneemt als de militair vanuit het uitzendgebied de partner of familie voldoende informeert. In de gevallen waarbij onvoldoende sprake is van informatie wordt de uitzendperiode als stressvol ervaren. Het missen van een partner tijdens een uitzending kan worden verlicht door een reguliere informatiestroom en een contactpersoon als luisterend oor (Kloet & Moelker, 2002). De respondenten die tijdens de uitzending van hun partner vanuit Defensie een buddy toegewezen kregen hebben de periode van uitzending positiever ervaren. Vooral de thuiskomst van de militair verloopt in deze gevallen gemoedelijker. De communicatie tijdens de uitzending tussen het thuisfront en de militair biedt de militair bij thuiskomst een basis voor het delen van emoties en ervaringen (Veteraneninstituut, Factsheet 7). Als de militair deze basis mist is de situatie bij thuiskomst instabiel. Uit onderzoek van Dirkzwager & Bramsen (2005) blijkt dat een groot aantal veteranen denkt dat de uitzending een zwaardere belasting is geweest voor het thuisfront dan voor henzelf.

In de berichtgeving vanuit Afghanistan is zelden sprake van kritiek op de missie of emoties van negatieve aard (Buljac, 2009, p. 126-136). Uit de resultaten blijkt dat de toon van berichtgeving heeft geleid tot geloofwaardigheidsverlies bij het thuisfront, vooral wat betreft de berichtgeving vanuit Defensie. Het thuisfront is zich er

van bewust dat dit kan duiden op bepaalde restricties die gelden vanuit Defensie ten opzichte van wat mag worden geschreven en geplaatst (Buljac, 2009, p. 126-136). Ondanks de grote rol van het web 2.0 in de huidige samenleving, waardoor de ontvangers een actievere rol kunnen spelen in het communicatieproces en de berichtgeving, lijken de bovengenoemde restricties het effect van moderne communicatiemiddelen tegen te gaan.

Het delen van informatie en het bereiken van het publiek is toegankelijker geworden en de wederzijdse beïnvloeding van het publiek gemakkelijker (Buljac, 2009). De resultaten tonen echter aan dat het thuisfront weinig beïnvloedbaar lijkt door de publieke opinie en dat de opvattingen van het thuisfront geregeld haaks staan op de algemeen heersende mening aangaande de missie. Uit opinie onderzoek is gebleken dat de hoeveelheid kennis over de missie niet gelijk staat aan begrip of erkenning voor de militairen. De hoeveelheid informatie zegt niets over de kwaliteit. Van belang is de inhoud van de verkregen informatie. Erkenning door het thuisfront kan pas ontstaan wanneer duidelijk is hoe zwaar de missie daadwerkelijk was (Groen, 2012).

Tot op heden is er nog zeer weinig bekend over de belasting voor het thuisfront (Dirkzwager & Bramsen, 2005). In de theorie is aangegeven dat de belasting voor het thuisfront niet onderschat moet worden. Uit de resultaten blijkt dat er vanuit Defensie geen sprake is van nazorg voor het thuisfront. Aan het duidelijke verschil in de beeldvorming over de missie, tussen het thuisfront en de militairen, wordt na afloop van de missie geen aandacht besteed. Juist het beeld dat het thuisfront en de maatschappij heeft, bepaalt de erkenning en de waardering voor de militairen. De maatschappelijke waardering voor veteranen omvat kortweg de mate waarin een samenleving bekend is met de destijds militaire inzet van de veteranen (Veteraneninstituut, Factsheet 4). Het feit dat bij thuiskomst van de militair het verschil in de beeldvorming groot is geeft aan dat zij onvoldoende zijn geïnformeerd.

Buiten de bandopnames zijn de gesprekken met de respondenten doorgegaan. Een opmerkelijk gegeven dat in meerdere gesprekken aan de orde kwam, is de waardering (of het gebrek daaraan) voor de uitvoerend militairen vanuit Defensie.

Militairen hebben na thuiskomst uitgesproken zich niet gewaardeerd te voelen door Defensie. Na een korte rustperiode uit zich dit bij militairen in hogere functies door desinteresse en een neerslachtige houding bij de training. Zo hebben uitvoerend militairen dit ervaren. Respondenten waarvan de partner een leidinggevende functie bekleedt, bevestigen een zekere minachting die binnen Defensie heerst ten aanzien van de uitvoerend militairen. Het gebrek aan waardering en erkenning voor veteranen moet mogelijk ook binnen de muren van Defensie worden gezocht.

6. CONCLUSIE EN AANBEVELINGEN

Het onderzoek van deze scriptie heeft zich gericht op de vraag hoe het thuisfront de missie in Afghanistan heeft beleefd en hoe dit beeld tot stand is gekomen. Deze vraagstelling kwam voort uit de constatering van het beeld dat militairen bij thuiskomst hebben over de missie dat niet overeen komt met het beeld van het thuisfront. Uit diverse analyses, zoals uiteengezet in hoofdstuk drie en vier, blijkt deze constatering te kloppen. De analyses maken inzichtelijk via welke media- en/of informatie kanalen het thuisfront over de missie in Afghanistan is geïnformeerd.

6.1. CONCLUSIE

In dit onderzoek is gekozen voor een tweeledige methodiek om antwoord te geven op de onderzoeksvraag. Ten eerste is er een analyse uitgevoerd over het beleid van Defensie. Hiermee kan worden aangegeven welke rol het Ministerie van Defensie speelt in de berichtgeving over de missie in Afghanistan, en meer specifiek wat het Ministerie van Defensie enerzijds beoogt uit te dragen en anderzijds daadwerkelijk heeft uitgedragen. Ten tweede zijn er diepte-interviews uitgevoerd met het thuisfront. Daarmee kan worden aangegeven, niet alleen wat het Ministerie van Defensie daadwerkelijk heeft uitgedragen, maar ook en meer in het algemeen, via welke (andere) kanalen het thuisfront wordt geïnformeerd over de missie in Afghanistan en op welke momenten dit plaatsvindt. Daarnaast brengen de diepte-interviews aan het licht hoe het thuisfront de communicatie met de militair in Afghanistan ervaart, welke restricties hierin zijn geweest, en wat het beeld is dat bij het thuisfront over de missie is ontstaan.

De rol die het Ministerie van Defensie speelt in de berichtgeving over de missie in Afghanistan is aanzienlijk. Defensie heeft controle op het grootste deel van de

informatiestroom vanuit het missiegebied. Daarnaast is Defensie de belangrijkste schakel tijdens de voorbereiding en nazorg van het thuisfront wanneer een partner, kind of ouder wordt uitgezonden. Overige spelers in de berichtgeving over de missie zijn de embedded media en de militair zelf. Embedded media staan onder toezicht van Defensie, die het laatste woord heeft over de inhoud van de informatie die wordt verspreid in de maatschappij.

Het Ministerie van Defensie beoogt voor wat betreft de missie in Afghanistan een transparant beleid te voeren. Het communicatieplan, voorafgaand aan de missie opgesteld door Defensie, maakt inzichtelijk dat dit een transparant beleid is met grenzen. De grens is niet nauwkeurig gedefinieerd, omdat deze niet specifiek wordt toegelicht dan de uitleg dat de veiligheid van de militairen niet in het geding mag komen. Dat het Ministerie van Defensie een aanzienlijk deel van de gebeurtenissen niet heeft uitgedragen ten tijde van de missie, werd echter wel duidelijk toen onafhankelijke media hier lucht van kregen en druk uitoefenden op Defensie om de berichtgeving aan te passen. 2007 is wat dit betreft een omslagpunt in de openheid van het beleid, daarna worden namelijk meer beelden en informatie vrijgegeven in de Nederlandse media. De afstand tussen datgene het ministerie van Defensie beoogd uit te dragen en daadwerkelijk uitdroeg nam dus wel af, maar het verschil is nooit helemaal geslecht.

De uitgewerkte kwalitatieve interviews met het thuisfront leveren op dat het thuisfront via verschillende kanalen wordt geïnformeerd over de missie in Afghanistan. Via internet, telefoon en post wordt in het uitzendgebied contact onderhouden met de militair. Tijdens de uitzending van de militair is het persoonlijk contact van groot belang. De analyse toont dat wanneer dit contact wegvalt of uitblijft, de informatievoorziening beperkt is. Het thuisfront is bovendien sceptisch over de informatievoorziening vanuit Defensie tijdens de uitzending over gebeurtenissen en werkzaamheden in het missiegebied aangezien ze ervaren dat deze niet altijd overeen komt met de berichtgeving in de media en de verkregen informatie van de uitgezonden militair. Voorafgaand aan de uitzending is het thuisfront voornamelijk aangewezen op informatie vanuit Defensie. In de voorbereiding en tijdens de uitzendperiode bieden de

thuisfrontdagen, mits deze worden bezocht, algemene informatie. Daarnaast is alle noodzakelijke en praktische informatie op de website van Defensie terug te vinden. Na afloop van de missie lijkt vanuit Defensie geen informatie in het kader van bijvoorbeeld nazorg meer te worden verstrekt. Met andere woorden, het verspreiden van magazines en geven van informatie op de website loopt door gedurende de missie, maar er wordt na thuiskomst van de militair geen aanvullende informatie geboden.

Zoals genoemd is het contact met de militair tijdens de uitzending van groot belang, niet alleen voor de beeldvorming van het thuisfront, maar ook om de emotionele schade, zoals naar voren komt tijdens de diepte-interviews, te beperken. Geruststelling maakt de situatie voor het thuisfront minder stressvol. Stress wordt aangewakkerd doordat bekend is dat de militairen tijdens de uitzending in onveilige situaties terechtkomen, terwijl het onduidelijk is wat deze precies inhouden en hoe vaak deze plaatsvinden. Uit de aanvullende informatie, verkregen van de militair tijdens de uitzending, blijkt dat de informatie in de media en vanuit Defensie een beperkt beeld geeft over de situatie in Afghanistan.

Communicatie tussen de militair en het thuisfront is mogelijk wanneer de militair op het kamp aanwezig is. De regelmaat van het contact wordt door hen zelf bepaald. Van restricties in de communicatie is iedereen op de hoogte. Opvallend is dat dit wel vaak pas ter sprake komt tijdens de uitzending en niet in het voorbereidingstraject. Restricties worden door de militairen met een hogere functie in het leger minder serieus genomen. Door dreiging bij de uitvoerend militairen om bij overtreding van regels naar huis gestuurd te worden heerst een grotere angst. Dit uit zich in beperktere informatievoorziening aan het thuisfront. Het beeld dat het thuisfront heeft van de missie, in het geval een militair een leidinggevende functie of solo functie heeft, staat om die reden dan ook aanzienlijk dichterbij het beeld dat de militair heeft van de missie dan wanneer het gaat om militairen met een uitvoerende functie.

Voor de beeldvorming van het thuisfront is de kwaliteit van de informatie, die in het contact met de uitgezonden militair wordt gegeven, dus van groot belang. Begrip voor de missie wordt bij het thuisfront niet opgewekt door de

berichtgeving vanuit Defensie. De media echter hebben een grotere rol in de beeldvorming en begripsvorming over de missie en de werkzaamheden van de militairen. Dit geldt in het bijzonder voor visuele media: het zien van beelden en het emotionele aspect dat hiermee samenhangt, draagt aanzienlijk bij tot beeldvorming en begrip.

Ook in de meest gunstige gevallen, als de militair zich tijdens de uitzending vrijer voelt om details over de uitzending met het thuisfront te communiceren, komt het algemene beeld dat het thuisfront heeft niet overeen met het beeld dat de militair zelf heeft van de missie. De beeldvorming van het thuisfront wordt na thuiskomst van de militair over een lange periode langzaam aangevuld, maar lijkt nooit overeen te komen met het beeld van de militair zelf. Dit komt omdat de ervaringen moeilijk in woorden zijn uit te drukken.

6.2. AANBEVELINGEN

Nu het onderzoek is afgerond kan een aantal aanbevelingen worden gedaan aangaande het beleid van Defensie. Het communicatieplan van Defensie belicht alle facetten op het gebied van berichtgeving tijdens de uitzending maar blijft vrij oppervlakkig over de spreekwoordelijke grenzen binnen de communicatie. Uit het onderzoek blijkt dat de algemene informatie betreffende de uitzending niet altijd het thuisfront bereikt. Een buddy kan in alle gevallen fungeren als brug tussen Defensie en het thuisfront waardoor onduidelijke en mogelijk gevaarlijke situaties in verband met de veiligheid van de militairen kan worden voorkomen en/of beperkt. Direct en adequaat reageren van Defensie op media onthullingen bevordert de kwaliteit van informatie. Dit leidt onder de Nederlandse maatschappij tot meer begrip voor de missie. Meer openheid over de situatie in het missiegebied leidt ook tot meer vertrouwen binnen het thuisfront. Het opbouwen van vertrouwen begint al voorafgaand aan de uitzending. Het gaat in dit

geval niet om specifieke details maar om algemene informatie die de beeldvorming in zowel negatieve als positieve zin ten goede komt. Door tijdens de uitzending op een minder begrensde manier regelmatig contact met de militair te hebben, wordt de betrokkenheid van het thuisfront vergroot. Van belang is om de bestaande restricties binnen Defensie op te heffen, deels te herzien of deels nauwkeurig te specificeren zodat er geen onnodige angst ontstaat bij de lagere rangen om over de schreef te gaan.

LITERATUUR

Bakker, B., & Laan, L. van der. (2006, Feb. 1). Why the Netherlands is Right to be Wary over Afghanistan. *Financial Times*. Geraadpleegd op:
<http://www.kuwaitifreedom.org/media/pdf/Financial%20Times%20op%20ed%20February%201,%202006.pdf>

Beantwoording vragen van de leden van de vaste Kamercommissies voor Buitenlandse Zaken en voor Defensie over de Eindevaluatie Nederlandse bijdrage aan ISAF 2006-2010. (2012, Jan. 24). Voorzitter van de Tweede Kamer der Staten-Generaal. Den Haag. Geraadpleegd via: <http://www.rijksoverheid.nl/beantwoording-kamervragen-eindevaluatie-nederlandse-bijdrage-aan-isaf-2006-2010v2-4.pdf>

Boom, J. (2007a). Niets zien in Uruzgan. *De Groene Amsterdammer*, 5 september 2007. Geraadpleegd via: <http://www.groene.nl/2007/36/niets-zien-in-uruzgan>

Boom, J. (2007b). Zeg eens eerlijk man dit is toch geen ISAF meer. *De Groene Amsterdammer*, 28 september 2007. Geraadpleegd via:
<http://www.groene.nl/2007/39/zeg-eens-eerlijk-man-dit-is-toch-geen-isaf-meer>

Boom, J. (2007c). Slag gewonnen, oorlog verloren. Informatievoorziening over Uruzgan. *De Groene Amsterdammer*, 10 oktober 2007. Geraadpleegd via: <http://www.groene.nl/2007/41/slag-gewonnen-oorlog-verloren>

Boom, J. (2007, 8 oktober). Re: Defensie is een kwakkelende leerling. [Web log message] Geraadpleegd op: <http://weboorlog.wordpress.com/2007/10/08/defensie-is-een-kwakkelende-leerling/>

Boon, L. (2011, Sept. 15). Veel militairen Uruzgan kampen met mentale problemen. *NRC Handelsblad*. Geraadpleegd op: <http://www.nrc.nl/nieuws/2011/10/15/veel-militairen-uruzgan-kampen-met-mentale-problemen/>

Blauw Research. (2009). Veteranenmonitor. Geraadpleegd via de website van het Veteraneninstituut: <http://www.veteraneninstituut.nl/dossier/publieke-opinie-over-veteranen>

Boekestijn, A. J. (2005) Laat Afghanistan niet in de steek. *De Telegraaf*. Geraadpleegd via de website van de Universiteitsbibliotheek Utrecht: <http://igitur-archive.library.uu.nl/let/2006-0927-200548/UUindex.html>

Boekestijn, A. J. (2006, Jan. 10). De missie naar Uruzgan is in het belang van Nederland en Afghanistan. *NRC Handelsblad*. Geraadpleegd via de website van de Universiteitsbibliotheek Utrecht: <http://igitur-archive.library.uu.nl/let/2006-0824-200236/UUindex.html>

Broek, P. van den. (2008). Liefde onder vuur. *BIJBLIJVEN*. Volume 24, Number 8, 79-81, DOI: 10.1007/BF03076384.

Buljac, J. (2009). Berichtgeving over én uit Uruzgan. De betekenis van traditionele en nieuwe berichtgeving in de publieke opinie en politieke agendavorming inzake de missie Uruzgan. (pp. 43-47, 126-136, 161). (Doctoraalscriptie, Erasmus Universiteit Rotterdam).

Communicatieplan ISAF Stage III Uruzgan. 12 juli 2006. Ministerie van Defensie. Directie Voorlichting en Communicatie. Geraadpleegd via:

<http://www.communicatieplan.info/11/11/2007/communicatieplan-missie-uruzgan/>

Debat verlening missie Uruzgan: Van Bommel bepleit geloofwaardige wederopbouw. 17 december 2007. Geraadpleegd via:

http://www.sp.nl/wereld/nieuwsberichten /5091/071217-debat_verlenging _missie_uruzgan_van_bommel_bepleit_geloofwaardige_wederopbouw.html

Derix, S. (2006). Iedereen moet weten hoe gevaarlijk de ISAF-missie is. *NRC Handelsblad*.

Geraadpleegd op:

<http://vorige.nrc.nl/dossiers/missieuzuzgan/mensenmaterieeluruzgan/article1704143.ece>

Dirkzwager, A. J. E., & Bramsen, I. (2008). Deelname aan vredesmissies:

gezondheidsgevolgen en behoefte aan zorg bij veteranen en hun familie.

BIJBLIJVEN. Volume 24, Nummer 8, pp. 17-26. DOI: 10.1007/BF03076376.

Dirkzwager, A. J. E., & Bramsen, I., & Adèr, H., & Ploeg, H. M. van der. (2005). Secondary traumatization in partners and parents of Dutch peacekeeping soldiers. *Journal of Family Psychology*. Jaargang 19, Nummer 2, 2005. pp. 217-226. DOI:

10.1037/0893-3200.19.2.217

Dirkzwager, A. J. E., & Bramsen, I., & Ploeg, H. M. van der. (1997). Deelname aan

vredesmissies: gevolgen, opvang en nazorg. Een onderzoek onder veteranen, gezinsleden en zorginstellingen. Amsterdam: EMGO. Vrije Universiteit

Amsterdam.

Evers, J. E. (2007). Kwalitatief interviewen, kunst en kunde. Den-Haag: LEMMA.

Evers, J. E., & Boer, F. de. (2007). Het uitvoeren van een individueel interview. Den Haag: LEMMA.

Factsheet 4. Maatschappelijke waardering. September 2011. Derde versie.

Geraadpleegd via de website van het Veteraneninstituut:

<http://www.veteraneninstituut.nl/>

Factsheet 7. Veteranen en hun gezinsleden. Juni 2006.

Geraadpleegd via de website van het Veteraneninstituut:

<http://www.veteraneninstituut.nl/>

Factsheet 10. Veteranen en de media. September 2011. Tweede versie.

Geraadpleegd via de website van het Veteraneninstituut:

<http://www.veteraneninstituut.nl/>

Factsheet 19. Terugblik op uitzendervaringen. December 2009.

Geraadpleegd via de website van het Veteraneninstituut:

<http://www.veteraneninstituut.nl/>

Glassman, W. E., & Hadad, M. (2004). Approaches to psychology. Open University Press.

Hazelbag, L. J. (2009). Politieke besluitvorming van de missie in Uruzgan: een

reconstructie. (Research Paper) Te verkrijgen via: [http://hbo-](http://hbo-kennisbank.uvt.nl/cgi/nda/show.cgi?fid=2041)

[kennisbank.uvt.nl/cgi/nda/show.cgi?fid=2041](http://hbo-kennisbank.uvt.nl/cgi/nda/show.cgi?fid=2041)

Hendrikx, M. (2008). Embedded Journalism. Nederlandse journalisten in Uruzgan. (Master Thesis, Universiteit van Utrecht). Geraadpleegd via de website van de Universiteitsbibliotheek Utrecht: <http://igitur-archive.library.uu.nl/student-theses/2008-0701-200532/UUindex.html>

HTK 2005-2006, Kamerstuk 27925, nr. 193. Bestrijding internationaal terrorisme (Brief van ministers van Buitenlandse Zaken, van Defensie en voor Ontwikkelingssamenwerking op 22 december 2005). Geraadpleegd via: <http://www.rijksbegroting.nl/>

HTK 2005-2006, Kamerstuk 27925, nr. 201. Bestrijding internationaal terrorisme (Lijst van vragen en antwoorden op 31 januari 2006). Geraadpleegd via: <http://www.rijksbegroting.nl/>

HTK 2007-2008, Kamerstuk 27925, nr. 279. Bestrijding internationaal terrorisme (Lijst van vragen en antwoorden op 30 november 2007). Geraadpleegd via: <http://www.rijksbegroting.nl/>

Jonker, S. (2008). Uruzgan: realiteit of rookgordijn?: een onderzoek naar de berichtgeving in drie dagbladen over de Nederlandse missie in Afghanistan. (pp. 1.). (Doctoraalscriptie, Erasmus Universiteit Rotterdam).

Kloet, I. van der., & Moelker, R. (2002). Partners en uitzendingen. (Research Paper). Breda: Koninklijke Militaire Academie.

Monitor Steun en Draagvlak. Mei 2007. Publieke Opinie Missie Uruzgan. Defensie Gedragwetenschappen. Geraadpleegd via: http://www.defensie.nl/missies/afghanistan/actueel/monitor_publieke_opinie

Monitor Steun en Draagvlak. Mei 2008. Publieke Opinie Missie Uruzgan. Defensie Gedragwetenschappen. Geraadpleegd via:
http://www.defensie.nl/missies/afghanistan/actueel/monitor_publieke_opinie

Monitor Steun en Draagvlak. Mei 2009. Publieke Opinie Missie Uruzgan. Defensie Gedragwetenschappen. Geraadpleegd via:
http://www.defensie.nl/missies/afghanistan/actueel/monitor_publieke_opinie

Mutz, D. C. (1989). The influence of perceptions of media influence: Third person effects and the public expression of opinions. *International journal of public opinion research*. Volume 1, Nummer 1, pp. 3-23. DOI: 10.1093/ijpor/1.1.3.

Neumann, E. (1984). *The spiral of silence. Public opinion – our social skin*. Chicago: Chicago University Press.

Pasterkamp, R. (2007). *Uruzgan. Militair, mens, missie*. Kampen: Uitgeverij Kok.

Schoeman, J. (1999). Media, militairen en Miss Money Penny. De journalistieke invloed op vredes- en veiligheidsbeleid. In Weerdenburg, J., & Schoeman, J., & Groebel, J. (Red.) *Oorlog en de media*. Universiteit Utrecht. Studium Generale Reeks 9904.

Tweede Kamer, vergaderjaar 2009–2010, 27 925, nr. 403 (2010). Geraadpleegd via:
<http://www.communicatieonline.nl/opinie/bericht/defensie-voert-propaganda-oorlog-in-afghanistan/>

Velde, P. ter. (2008). (Un)embedded in Afghanistan. NOS Nieuws. Geraadpleegd via:
<http://nos.nl/artikel/81587-unembedded-in-afghanistan.html>

BIJLAGE

A. Communicatieplan Ministerie van Defensie

ISAF Stage III

Uruzgan

Communicatieplan

12 juli 2006

Inleiding

We staan met de krijgsmacht aan het begin van een belangrijke missie naar Afghanistan. Vanaf augustus zullen we gedurende twee jaar met Task Force Uruzgan (TFU) een bijdrage leveren aan de International Security Assistance Force (ISAF Stage III), de NAVO operatie die in het zuiden de Afghaanse regering gaat ondersteunen bij de wederopbouw in dat land. Alvorens TFU haar werk kan doen moet een omvangrijke opbouwoperatie worden uitgevoerd. Dit werk zal gebeuren door de Deployment Task Force (DTF) die medio maart is ontplooid.

De missie naar Uruzgan wordt naar verwachting een zware missie met mogelijk diverse incidenten. Nu al is de mediabelangstelling en de vraag om informatie uit de eigen organisatie groot. De inschatting is dat door de aard van de missie deze tweezijdige vraag een continu karakter zal hebben. In het voorliggende communicatieplan wordt het communicatiebeleid van Defensie in grote lijnen beschreven. Op sommige punten betreft het (gedeeltelijk) nieuw beleid dat na goedkeuring nader dient te worden vastgelegd in interne aanwijzingen en afspraken met de media. Op basis van dit beleid zullen de verdere communicatieactiviteiten worden ontwikkeld. Het is de bedoeling dat

dit beleid na evaluatie tevens een kader vormt voor de communicatie rond uitzendingen in de toekomst.

Missie

Alvorens te komen tot het communicatiebeleid, wordt kort stilgestaan bij de ISAF-missie in Afghanistan.

Na de aanslagen van 11 september 2001 was de internationale gemeenschap unaniem in haar oordeel dat Afghanistan nooit meer een vrijplaats mocht vormen voor het internationaal terrorisme. Het resultaat is dat op dit moment ruim 36 landen hard werken aan een beter en veiliger Afghanistan.

Ook Nederland heeft zich vanaf het begin van het conflict verbonden aan de toekomst van dit land. Al vanaf 2001 droeg Nederland bij aan de Operation Enduring Freedom (OEF) met fregatten, vliegtuigen en een onderzeeboot. Maar Nederland heeft in de afgelopen jaren ook steeds een belangrijke rol gespeeld in de opbouw van ISAF. Sinds 2002 waren wij aanwezig met een landmachtcompagnie en met stafpersoneel in de verschillende hoofdkwartieren. In 2003 met een Duits-Nederlands Hoofdkwartier, een jaar later met een Apache helikopterdetachement in Kabul, en sinds 2004 met een Provincial Reconstruction Team (PRT) in Baghlan. Ook is een F-16 detachement al vanaf april 2005 aan ISAF toegevoegd. Daarnaast hebben Special Forces, transportvliegtuigen en transporthelikopters een bijdrage geleverd. Ten slotte voert de Marine op dit moment het commando over CTF-150, het vlootverband dat zorg moet dragen voor een veilig zeegebied rond het Arabisch-schiereiland. Alles bij elkaar is Nederland één van de belangrijkste deelnemers in ISAF.

In januari 2006 heeft de Nederlandse regering besloten om met militaire eenheden bij

te dragen aan ISAF stage III, waarbij de wederopbouwactiviteiten zich in het bijzonder richten op de provincie Uruzgan. De Nederlandse inbreng in Afghanistan wordt dan 1400 tot 1600 militairen, geconcentreerd op het Zuiden. In eerste instantie is de Deployment Taskforce (DTF) ingezet. De DTF bereidt de ontplooiing voor van de Nederlandse eenheden van Task Force-Uruzgan (TF-U), die onder bevel van het Regional Command South ingezet worden in Uruzgan. De Taskforce waar onder meer de Battlegroup en het PRT onder vallen, vangt met de missie op 1 augustus 2006 aan, voor een periode van twee jaar.

We kunnen spreken van een bijzondere missie, die intensief en kritisch zal worden gevolgd in de Nederlandse samenleving maar ook daarbuiten.

Doelstelling en afbakening communicatiebeleid

- **Algemeen**

Het is essentieel dat Defensie het belang en het verloop van de missie en haar specifieke taken op professionele wijze uitdraagt aan bevolking, bezoekers, politici, overige belangstellenden en zeker ook aan het niet uitgezonden defensiepersoneel. Daarbij worden kansen benut om duidelijk te maken waar Defensie voor staat, mits dit de operationele veiligheid van het personeel niet in gevaar brengt. Hiermee wordt bijgedragen aan de transparantie die Defensie als open organisatie betracht.

Communicatie heeft zowel externe als interne componenten, die nauw met elkaar zijn verweven. Zo kunnen beelden of artikelen in de landelijke of regionale media effect hebben op defensiemedewerkers en kan interne communicatie via bijvoorbeeld defensiebladen een landelijk effect hebben. Samenhang en afstemming tussen de diverse elementen van communicatie is een voorwaarde om een helder beeld van de defensieorganisatie in de samenleving te bewerkstelligen. In dit communicatieplan

komen dan ook voorlichtingsbeleid (extern) en intern communicatiebeleid aan de orde.

Het moge duidelijk zijn dat er bij de missie naar Uruzgan sprake is van een groot aantal doelgroepen. Hieronder wordt een aantal belangrijke doelgroepen genoemd met een korte uiteenzetting van het belang van de gerichte informatievoorziening.

- **Doelgroepen**

Politiek, bevolking en de media. Naar alle waarschijnlijkheid zal er vanuit Nederlandse en internationale media relatief veel belangstelling bestaan voor deze missie. Het is daarom van belang om open, helder en uitgebreid te (laten) vertellen en te laten zien op welke wijze onze militairen hun opdrachten in Afghanistan uitvoeren. Hierbij gaat het steeds om het schetsen van een realistisch beeld. Het is immers essentieel dat de perceptie van de Nederlandse samenleving niet afwijkt van de realiteit. Kennis van de operatie en inzicht in de werkwijzen leiden tot begrip voor de complexe omstandigheden en waardering voor de wijze waarop Nederlandse militairen daarin opereren. Het draagvlak waaraan op deze wijze wordt gewerkt is belangrijk, in het bijzonder in crisissituaties. Een goed geïnformeerde samenleving, waarin een waarheidsgetrouw beeld van de missie aanwezig is, zal zich grotendeels bewust zijn van de aanwezige risico's. Bij ernstige incidenten en tegenslagen zal het opgebouwde draagvlak dan ook niet direct wegvallen. Snelle en adequate berichtgeving en een heldere communicatiestructuur zijn uiteraard belangrijke uitgangspunten.

De uitgezonden militairen werken onder zware omstandigheden. Hoewel de intensieve opleiding en training vertrouwen geven in een goede, professionele uitvoering van de opgedragen taken, kan de dreiging van aanslagen en gevechtscontacten een negatief effect hebben op het moreel. Het is daarom belangrijk om de militairen de noodzakelijke steun te geven, door onder meer uitgebreide en realistische berichtgeving. Daarnaast wordt het belang onderstreept van communicatie vanuit het missiegebied met de achterban.

Thuisfront. Wanneer de relatie uitgezonden wordt, kan dit bij het thuisfront gevoelens van onzekerheid en spanning veroorzaken. Het is belangrijk dat het thuisfront weet dat de militairen goed voorbereid zijn en dat ze in staat zijn om in risicovolle situaties professioneel op te treden. Het tijdig en adequaat blijven informeren van relaties van uitgezonden militairen, te beginnen voorafgaande aan de missie, zal positieve impulsen geven aan draagvlak, ondersteuning en moreel van het thuisfront en de uitgezonden militairen.

Defensiepersoneel. Draagvlak voor de missie intern de defensieorganisatie is belangrijk. Veel medewerkers van Defensie hebben op een of andere manier inbreng bij de voorbereiding en instandhouding van de missie. Om die betrokkenheid en het interne draagvlak te bestendigen is het belangrijk dat de defensie-medewerker tijdig en juist geïnformeerd wordt over de ins en outs van de missie. In het bijzonder bij incidenten is adequate en uitgebreide aandacht in de defensie-media noodzakelijk.

Internationale partners weten op welke wijze de Nederlandse militairen een bijdrage leveren aan ISAF en zien Nederland als een betrouwbare, professionele partner waarmee ze graag willen samenwerken. De noodzakelijke communicatie dient dan ook zoveel als mogelijk met hen te worden afgestemd, dan wel uitgewisseld.

Het is van belang dat **de Afghaanse bevolking** weet wat ze van de Nederlandse militairen kan verwachten, vertrouwen heeft in de Nederlandse bijdrage aan de stabiliteit en wederopbouw in Afghanistan en de acties van de Nederlandse militairen steunt. Een voortdurende presentie in het gebied en uitgebreide informatievoorziening door zorg van de Taskforce (Media Operaties) dragen bij aan begrip en waardering voor onze militaire eenheden.

We kunnen concluderen dat er sprake is van een complex veld aan doelgroepen. Elke

doelgroep heeft er behoefte aan om 'gevoed' te worden met relevante informatie. Veelal onafhankelijk van elkaar is er een specifieke informatiebehoefte die een directe relatie heeft met de perceptie die binnen de doelgroep leeft en tevens met de actualiteit.

Vandaar dat het beleid de vorm heeft van een kaderbeleid. Communicatie is typisch een activiteit die door de situatie en actualiteit wordt bepaald. Het is daarom onmogelijk een draaiboek te maken waarin alle communicatieactiviteiten tot in detail worden gepland. Media zullen zich bijvoorbeeld niet laten opleggen waaraan in welke periode aandacht moet worden besteed. De redacties bepalen wanneer iets nieuwswaardig is, niet Defensie.

Voorlichtingsbeleid

- **Algemeen**

Defensie heeft als doel om een open beleid te voeren. We kunnen trots zijn op onze organisatie. We zijn professioneel, hebben veel ervaring en presenteren ons goed. Die kwaliteiten verdienen het om te worden erkend.

De waardering zal toenemen naarmate het begrip voor ons optreden en onze organisatie toenemen. Met andere woorden: **“begrip leidt tot waardering”**. Het creëren van begrip is niet eenvoudig te bereiken. We hebben immers een heel complexe organisatie met complexe opdrachten onder veelal complexe omstandigheden. Tevens impliceert het een kwetsbare opstelling waarbij ook de schaduwzijde van onze organisatie bespreekbaar moet zijn. Natuurlijk benadrukken we de mooie kanten van het vak, maar als we de schaduwkanten (PTSS, mogelijke slachtoffers, misstanden) trachten af te schermen, zal het volledige begrip er niet komen. Ook de waardering zal er dan niet zijn. Dit pleit eveneens voor openheid.

Continuïteit in de berichtgeving is van groot belang. Daardoor wordt een ontwikkeling aan het Nederlandse publiek zichtbaar gemaakt. Dit is niet alleen goed als die ontwikkeling positief is. Juist als zich een verslechtering in de veiligheidstoestand voordoet, is het van groot belang dat het Nederlandse volk daar via de media bij betrokken wordt.

Openheid en continuïteit dus, maar uiteraard wel onder centrale coördinatie. Dit lijkt in tegenspraak met al het voorgaande maar heeft alles te maken met de specifiek Nederlandse situatie. Nederland is een heel “directe” democratie. Wat vandaag in de krant staat, is morgen aan de orde in de Tweede Kamer en overmorgen leggen de bewindslieden er verantwoording over af. Nederland is politiek “geëngageerd”. Dat is beslist niet in alle landen zo. Die betrokkenheid is een verworvenheid, maar het is wel een factor waar rekening mee gehouden moet worden. Het maakt het noodzakelijk dat in de woordvoering rekening wordt gehouden met de politieke context waarin deze missie wordt uitgevoerd. Daarbij gaat het altijd om nuances, daarbij is de timing vaak van doorslaggevend belang, daarbij komt het vaak aan op doseren. Dat betekent dat de woordvoering, zoals bij alle missies het geval is, alleen maar onder regie kan staan van een organisatie-element dat dicht bij die politiek opereert: de Directie Voorlichting en Communicatie (DVC).

Daar waar het woordvoering betreft over de meer buitenlandspolitieke kant van de missie neemt Voorlichting Buitenlandse Zaken initiatieven, in afstemming met Defensie. De woordvoering over gebeurtenissen met een strafrechtelijk karakter vindt plaats overeenkomstig de afspraken die daarover door DVC met het Openbaar Ministerie zijn gemaakt. Dit betekent dat de verantwoordelijkheid voor deze voorlichting primair bij het Openbaar Ministerie berust.

Het voorlichtingsbeleid is dus gefundeerd op drie pijlers: openheid, continuïteit en centrale coördinatie. De begrenzing van wat hierbij mogelijk is, wordt sterk bepaald

door wat veilig is voor de militairen, de 'operational security'. De volgende stap is aan te geven hoe dit beleid zich vertaalt in de uitvoering. In de navolgende paragrafen wordt deze vertaalslag gemaakt.

- **Persbriefings in Nederland**

De geïsoleerde ligging, de afstand en de veiligheidssituatie maken het voor journalisten lastig om Uruzgan te bereiken. Het is dan ook niet te verwachten dat de media in groten getale in het gebied aanwezig kunnen zijn. Het is voor de media dus lastig om via eigen waarneming op de hoogte te blijven van de situatie in het gebied. Dit werkt een verschil in beeld en realiteit in de hand. Hierboven is reeds gesteld dat dit ongewenst is. Het is dus in belang van Defensie zelf initiatieven te ontplooien. Een mogelijkheid daartoe is het organiseren van periodieke persbriefings op het departement. Op gezette tijden kan een (militaire) autoriteit inhoudelijke informatie geven over de missie. Dit kan zijn om de media te informeren over de actuele stand van zaken in het missiegebied, maar ook kunnen speciale thema's worden belicht. Denk hierbij aan het toelichten van plannen of initiatieven, maar ook aan informatieve briefings over actuele thema's. Op die wijze kan gericht op een specifieke behoefte worden ingespeeld.

- **Embedded journalism**

Openheid en continuïteit liggen aan de basis van het voorlichtingsbeleid. Dit verlangt een "open door" filosofie van Defensie. Bij persverzoeken dient het uitgangspunt dan ook te zijn: ja, tenzij...

Zoals hierboven reeds is gesteld mag niet worden verwacht dat journalisten zelfstandig de provincie zullen bereiken (uitzonderingen nagelaten). Evenmin zal men in het gebied gedurende langere tijd onafhankelijk kunnen verblijven en werken. De situatie laat dat niet toe. Het faciliteren van de Nederlandse journalisten in het gebied is een consequentie van het open voorlichtingsbeleid. Deze twee aspecten, openheid en

facilitering, leiden automatisch naar “embedded journalism”, echter op een wijze die past bij de Nederlandse situatie. We moeten journalisten de kans geven gedurende langere tijd (een à twee weken) ons werk van dichtbij waar te nemen. Deze journalisten worden opgenomen in de eigen gelederen en ze krijgen de mogelijkheid tussen de militairen te leven en te werken. En omdat begrip leidt tot waardering krijgen ze zelfs de kans, als de omstandigheden dat toelaten, onze missies in het gebied van nabij mee te maken. Voor beide partijen is het echter belangrijk dat er een zekere afstand blijft bestaan. De objectiviteit van de journalistiek en de geloofwaardigheid van het verhaal zijn daarbij gebaat. Een verblijf van een, twee weken is dan ook het uitgangspunt en niet van meerdere maanden zoals bij de tweede Golfoorlog bij de Amerikaanse strijdkrachten is gebeurd.

Uiteraard zijn aan een verblijf onder de troepen voorwaarden verbonden. In de eerste plaats dienen de media zelf hun verantwoordelijkheid te nemen daar waar het gaat om de aansprakelijkheid in geval van calamiteiten. Zij dienen dit risico zelf af te dekken. Ook dienen vooraf harde afspraken te worden gemaakt over het waarborgen van de operationele veiligheid en dienen journalisten zich bij verhoogde spanning/calamiteiten strikt te houden aan de richtlijnen van Defensie. Denk hierbij aan zaken als het eerbiedigen van de veiligheidsvoorschriften, het zich houden aan de “black hole” procedure, etc. De ervaringen bij eerdere missies (zoals die in Irak) hebben geleerd dat hierover goede afspraken met de Nederlandse media te maken zijn. Uiteraard is de veiligheidssituatie bepalend voor de timing van “embedded journalism” en zullen met name de CDS/DOC en de commandanten ter plekke moeten aangeven wanneer er ruimte is om journalisten voor langere tijd te ontvangen.

Concluderend wordt gestreefd naar een regelmatige presentie van journalisten in het gebied. Afwisselend zal dat de schrijvende pers, dan wel audiovisuele media zijn.

- **Persreizen**

In het algemeen kan worden gesteld dat informatievoorziening op basis van een regelmatige presentie te prefereren is boven berichtgeving op basis van incidenteel georganiseerde persreizen. Daarvoor is een aantal redenen. Persreizen zijn belastend voor de eenheid. Het gaat immers doorgaans om een grote groep en aan zo'n bezoek gaat veel geregel en georganiseer vooraf. Daarnaast wordt de strakke regie bij persreizen soms als onplezierig ervaren bij het vergaren van nieuws. Omdat het vaak grotere groepen journalisten betreft, is een strakke organisatie van het programma vereist en dús roep je de verdenking over je af, de berichtgeving te willen regisseren. Dit conflicteert met de vereiste openheid. Zoals in de voorgaande paragraaf is aangegeven is een regelmatige presentie dan ook het uitgangspunt. Toch hebben persreizen wel degelijk hun eigen waarde en ze dienen dús te blijven bestaan. Speciale gebeurtenissen of bijzondere mijlpalen verdienen en vereisen de belangstelling van een breed publiek. Veelal zullen de persreizen worden benut om parlementair of algemene defensie verslaggevers de kans te geven het gebied te bezoeken. Ook moet gekeken worden naar mogelijkheden om columnisten en publicisten naar de missie te brengen. Brede belangstelling is vaak slechts met behulp van een persreis te genereren. Het is echter wel zaak dat dit soort bezoeken in aantal enigszins worden beperkt om de eenheden in het gebied niet te zeer te belasten.

- **VIP bezoeken**

VIPs (Bewindslieden, SG, CDS, Operationele Commandanten) bezoeken het gebied op gezette tijden. Dit soort bezoeken zijn bijna per definitie een kans om media-aandacht te genereren. Uiteraard geldt ook hier dat de veiligheid voor de persoon en de operatie voorop staat.

In het verleden zijn tevens goede ervaringen opgedaan met het (op verzoek) faciliteren van de categorie bekende Nederlanders. Belangrijk is natuurlijk dat dit gedoseerd gebeurt en dat zo'n bezoek past bij de aard van de missie op dat moment. Ook deze optie dient serieus te worden genomen als die zich aandient.

Het strekt dan tot de aanbeveling in beginsel in iedere VIP-party een aantal plaatsen voor journalisten en een woordvoerder te reserveren.

- **Aanwending van regionale en lokale media**

Regionale en lokale media in Nederland zijn een zeer goed middel om met name het thuisfront te bereiken. Toch krijgen deze media nauwelijks de kans om zelf verslag te leggen in het gebied. De reden ligt voor de hand. Er zijn al veel landelijke media. Het aantal regionale en lokale media is sterk toegenomen. Het is onmogelijk al deze media te faciliteren door ze het gebied in te brengen. De keus valt dan meestal toch op de landelijke media.

Toch zijn er alternatieven. Door militairen de mogelijkheid te geven (begeleid) contact te laten onderhouden met de lokale of regionale media uit de woonplaats, kunnen deze media worden bediend. De ervaring leert dat hier grote vraag naar is. Continuïteit kan daarbij ook nog worden bereikt door dit contact te laten plaatsvinden door middel van periodieke columns, dan wel weblogs. (Zie ook 5.2.2)

- **Nieuwe media**

Nieuwe media zoals het internet, maar ook het aantal gratis bladen zoals Spits en Metro, zijn in opmars. Juist deze media hebben een groot bereik onder de jeugd. Voor Defensie is dit een belangrijke doelgroep. Bediening van deze media is ook van groot belang. Bij de uitnodiging van journalisten dient nadrukkelijk ook aan deze groep te worden gedacht. Daarnaast is het belangrijk zelf over goede faciliteiten te beschikken om deze media vanuit het gebied te bedienen. De mogelijkheid snel foto- en videomateriaal over te kunnen zenden is daarbij essentieel. Het verdient dan ook de aanbeveling een internetfaciliteit in het gebied op te zetten met voldoende

bandbreedte. Hiervoor zullen voorzieningen moeten worden aangeschaft.

- **Video feed point in het gebied**

Voor televisieverslaggeving is het bezwaarlijk dat het erg moeilijk is beelden vanuit het gebied naar Nederland te krijgen. Vooral de nieuwsverslaggeving wordt hierdoor beperkt. Voor deze vorm van verslaggeving is het immers eigenlijk niet acceptabel om het nieuws met verfraging (bv. via luchttransport) naar Nederland te zenden. Het bericht heeft dan bij aankomst in Nederland per definitie zijn nieuwsaarde verloren. Ook verzending via het internet biedt voor professionele videobeelden geen soulaas. De bandbreedte van de het internet is hiervoor eenvoudigweg te smal.

Toch is het van groot belang dat juist deze vorm van journalistiek vanuit het gebied zijn werk kan doen. Een mogelijkheid dit toch te bewerkstelligen is het inrichten van een zogenaamd "video feed point" in het gebied. Dit komt neer op de permanente plaatsing van een satellietschotel met randapparatuur. Een nationale nieuwszender heeft aangeboden een dergelijke faciliteit te willen inrichten. Ook collega-omroepen zouden (tegen een redelijke vergoeding) van deze apparatuur gebruik mogen maken. Defensie krijgt de mogelijkheid om (bijvoorbeeld in geval van een calamiteit) het gebruik van de apparatuur tijdelijk te ontzeggen.

Aanbevolen wordt op het aanbod van RTL nieuws in te gaan, onder de voorwaarde dat de faciliteit gedeeld wordt met de publieke omroep. Een en ander dient contractueel te worden vastgelegd

- **Buitenlandse media**

Ten aanzien van buitenlandse media zal in beginsel ook een open opstelling worden betracht. Natuurlijk is de band met deze media minder hecht dan die met hun Nederlandse collega's. Daarom moet voorzichtiger worden geopereerd in verband met

de operationele veiligheid. Ook hebben de Nederlandse media in principe prioriteit.

Een speciale positie hebben echter de Australische media. Met onze Australische collega's moet goed worden gecommuniceerd over ons voorlichtingsbeleid. Zeker in geval van calamiteiten heeft afstemming met deze coalitie partner de hoogste prioriteit. Zo spoedig mogelijk moeten daarom afspraken met de Australiërs worden gemaakt. Ook moeten afspraken worden gemaakt met de communicatiecel van het gemeenschappelijke hoofdkwartier.

- **Gebruik van de Audiovisuele Dienst Defensie**

Bij aanvang missies is het vaak niet mogelijk onmiddellijk de media te faciliteren. De situatie in het gebied is nog niet volledig in kaart en vaak is ook de eenheid nog te druk met het opstarten van de operatie. Toch is juist in die fase de vraag vanuit de media groot. Aan die vraag kan gedeeltelijk worden tegemoet gekomen door gebruik van de Audiovisuele Dienst Defensie (AVDD). Als element van de eigen organisatie kan de AVDD immers wel onmiddellijk bij aanvang met de eenheid mee het gebied in. De AVDD kan dan stockmateriaal vervaardigen, wat vervolgens beschikbaar kan worden gesteld aan alle media in Nederland. Het is daarom gewenst dat bij aanvang van de missie (en bij aanvang van iedere nieuwe rotatie) de AVDD de opdracht krijgt stockmateriaal te vervaardigen.

- **Meldingen van incidenten**

Openheid noopt tot een consequent incidentenbeleid. In beginsel zullen daarom alle incidenten waar Nederlanders bij betrokken zijn, hetzij omdat zij zelf schieten, hetzij omdat zij onder vuur genomen worden (of bij een aanslag betrokken zijn geraakt), zo spoedig mogelijk worden gemeld aan Nederlandse media. Ook ernstige ongevallen behoren tot deze categorie. Zo spoedig mogelijk betekent in principe dezelfde dag als het incident plaatsvindt, maar (in geval van slachtoffers) niet eerder dan nadat het

thuisfront van de betrokken militairen is geïnformeerd.

Reeds bij eerdere missies is afgesproken dat DOC/DVC aan de HDP melden wanneer er bekendheid wordt gegeven aan een incident, zodat HDP de voorzitters van de bonden een voorwaarschuwing kan geven. Een dergelijke afspraak dient ook te worden gemaakt om de fractiewoordvoerders een voorwaarschuwing te geven via bureau SG.

- **Beleid ten aanzien van gebruik van namen**

Het gebruiken van naam en toenaam van militairen in het missiegebied door de media ligt gevoelig. Het vrijgeven van de volledige eigen identiteit is om redenen van veiligheid ongewenst. Daarom wordt voorgesteld om de militairen in beginsel niet met naam en toenaam te vermelden. Ook het al dan niet herkenbaar in beeld brengen van militairen dient telkens te worden overwogen.

Militairen van de Special Forces en de Brigade Speciale Beveiligingsopdrachten (BSB) van de Koninklijke marechaussee mogen in geen geval herkenbaar in beeld worden gebracht. Ook is het bij hen toegestaan hun rang te “camoufleren”. Commandanten tot op compagniesniveau zullen in alle gevallen met naam én achternaam worden genoemd. Zij zijn immers het gezicht van de operatie.

- **Mediamonitor**

Door de media-uitingen nauwgezet te volgen en te analyseren is het mogelijk snel trends en ontwikkelingen te onderkennen én hierop te reageren. Geadviseerd wordt een mediamonitor aan te stellen die hiervoor zorg draagt. Belangrijk is hierbij op te merken dat hiervoor (tijdelijk) extra capaciteit bij DVC beschikbaar moet komen.

Intern Communicatiebeleid

Bij interne communicatie betreft het de richtlijnen en procedures die nodig zijn om relevante informatie van en naar het inzetgebied af te stemmen en te verspreiden onder het defensiepersoneel. In algemene zin gelden de uitgangspunten van het voorlichtingsbeleid eveneens voor het interne communicatiebeleid. Openheid, begrip, draagvlak en waardering gelden zeker ook voor de informatie richting het personeel van Defensie.

Op het gebied van interne communicatie is een belangrijke rol weggelegd voor de CDS en zijn ondercommandanten. Alle interne communicatiemiddelen die bij de defensieonderdelen worden gehanteerd, kunnen bijdragen aan een snelle en uitgebreide interne verspreiding van de nieuwsberichten. De hierbij noodzakelijke regie en afstemming tussen de krijgsmachtdelen wordt door DVC verzorgd.

In algemene zin geldt dat belangrijke informatie vanuit het missiegebied bij voorkeur en zo mogelijk via interne media moet worden gecommuniceerd, alvorens deze berichtgeving via de externe media naar buiten komt. Dit is echter lang niet in alle gevallen mogelijk. In dat geval dienen de Defensiemedia aanvullende berichtgeving te verzorgen op de informatie die reeds door de externe media is gecommuniceerd. De interne communicatie kan op diverse wijzen worden vormgegeven, zoals aangegeven in de volgende paragrafen.

- **Commandanten (van de missies)**

De commandanten zijn het gezicht van de missie, zowel intern als extern. Zij moeten vroegtijdig gepositioneerd worden. Hierbij ligt de prioriteit in eerste instantie intern richting de militairen en hun thuisfront en allen die binnen Defensie een rol spelen ter ondersteuning van de missie.

Communicatie via commandanten is en blijft een goede directe vorm van communicatie. Door de hiërarchische structuur van Defensie kunnen berichten via de

commandantenlijn mondeling dan wel schriftelijk snel en doeltreffend worden overgebracht. Heldere richtlijnen en documenten ter verduidelijking kunnen deze communicatie waar mogelijk ondersteunen.

- **Nieuwe media**

Om informatie snel over te brengen wordt meer en meer gebruik gemaakt van de zogenaamde nieuwe media. Hieronder worden hiervan enige voorbeelden aangehaald en richtlijnen gegeven bij het gebruik daarvan.

- **Internetfaciliteiten**

Het uitgezonden personeel heeft de beschikking over internetfaciliteiten die door Defensie worden gefaciliteerd. Mailcontact met het thuisfront wordt op deze wijze mogelijk gemaakt en is een belangrijk moreel aspect. Bovendien is het internet een uiterst efficiënt middel om de gewenste berichten aan tal van doelgroepen te communiceren. Het gebruik van internet is echter wel gebonden aan regels.

Alle officiële uitingen van en namens Defensie moeten op een professionele wijze gerealiseerd worden. Dat betekent dat publicatie via internet over onderwerpen die tijdens de missie spelen, alleen via de officiële sites als bijvoorbeeld www.defensie.nl, www.landmacht.nl en www.luchtmacht.nl moet geschieden.

Ten behoeve van ISAF stage III worden speciale pagina's aangemaakt op de Defensie-site, in het bijzonder om achtergrondinformatie vanuit Afghanistan een plaats te geven. Het betreft in dat geval informatie die door zorg van communicatiepersoneel in het missiegebied op de site wordt geplaatst en waarbij DVC controlerend optreedt.

Tevens wordt bezien of het 'Uruzgan-gedeelte' van de Defensie website ook ruimte kan bieden aan berichten die worden verzonden door de achterban van de uitgezonden

militairen. De ervaring van eerdere missies, met name Irak, heeft aangetoond dat er vanuit het thuisfront veel behoefte is aan een dergelijke mogelijkheid, in het bijzonder om de uitgezonden militairen te ondersteunen met brieven, gedichten, tekeningen en overige persoonlijke boodschappen. Om de berichtenstroom vanuit de achterban adequaat te verwerken, zal de huidige redactiecapaciteit uitbreiding behoeven.

Bij vorige uitzendingen zijn door militairen in missiegebieden dan wel door hun thuisfront op eigen initiatief diverse internetsites gemaakt. De inhoud van deze sites strookt niet altijd met het gewenste professionele imago van Defensie. Ook schuilt daarin het gevaar van ongewenste publicatie van operationele informatie, hetgeen de persoon dan wel de eenheid in gevaar kan brengen. Vandaar dat het gebruik van andere dan de bestaande Defensiesites niet is toegestaan.

Tijdens de voorbereiding en uitvoering van de missie dient het personeel via de commandantenlijn gewezen te worden op bovengenoemde richtlijnen.

- **Weblogs**

Weblogs bieden de mogelijkheid om op frequente basis berichtgeving te verzorgen op een eigen internetsite. Dit is technisch mogelijk en zou ook door de achterban van uitgezonden militairen kunnen worden geïnitieerd. Om “wildgroei” tegen te gaan, is het aan te bevelen enige uitgezonden militairen te vragen een web-log te onderhouden en deze op de Defensie website onder te brengen. Hierdoor kan op gecontroleerde wijze ruimte worden geboden voor persoonlijke verhalen.

In algemene zin is controle op de berichtgeving via web-logs niet mogelijk, hetgeen zou kunnen leiden tot ongewenste en wellicht gevaarlijke situaties. Vandaar dat de voor het internet geldende regels, waarbij operationele informatie niet mag worden gecommuniceerd, ook hier van toepassing zijn. Deze regels dienen ook bij het thuisfront

bekend te worden gesteld.

- **Digitale foto-apparatuur**

GSM-telefoontoestellen zijn tegenwoordig vaak uitgerust met mogelijkheden voor digitale fotografie. Daardoor is het mogelijk om foto's te verzenden vanuit Afghanistan van allerlei situaties. Het moge duidelijk zijn dat foto's van aanslagen of overige incidenten uiterst gevoelige en geclassificeerde situatie's kunnen weergeven. Derhalve is het gebruik van deze mogelijkheid aan regels gebonden.

- **Intranet**

Sinds dit jaar heeft DVC de beschikking over het defensie intranetportaal ten behoeve van de interne communicatie. Met dit nieuwe middel beschikt de Directie over een defensiebreed instrument voor interne communicatie. Berichtgeving intern de Defensieorganisatie, in het bijzonder nieuwsberichten over de missie, zal dan ook met prioriteit via dit medium worden verzorgd.

- **Defensiebladen**

Via de verschillende defensiebladen worden artikelen en foto's verspreid over de voorbereiding en uitvoering van de missie. Doelstelling ook hier is aandacht voor de militairen die ingezet worden en voor het belangrijke werk dat ze doen. Ten opzichte van het internet en het intranet kan in de bladen meer achtergrond worden geschetst bij de missie en verhalen over het leven en werken in Afghanistan. Het blad 'Monitor' richt zich in het bijzonder op de achterban van de uitgezonden landmacht militairen.

Artikelen en foto's voor de Defensiebladen kunnen door communicatiepersoneel vanuit Afghanistan worden aangeleverd. Ook zal redactiepersoneel vanuit Nederland op gezette tijden naar Afghanistan afreizen om artikelen te maken. De Audiovisuele Dienst Defensie zal in overleg met DVC regelmatig foto- en filmploegen naar het missiegebied

sturen om ter plekke interessant beeldmateriaal te verzamelen.

- **Thuisfront Informatiedagen**

Deze informatiedagen zijn een belangrijk middel om het thuisfront te informeren en te betrekken bij de missie. Defensie faciliteert hierbij tevens de gesprekken tussen de relaties van de uitgezonden militairen onderling. De diverse Thuisfrontorganisaties, opgezet door Defensiemedewerkers en vertegenwoordigers van de achterban van de militairen, verzorgt de zo belangrijke informatie-uitwisseling.

Tijdens de informatiedagen is het aan te bevelen om daar waar mogelijk een beeldverbinding tot stand te brengen tussen militair personeel in het missiegebied en hun relaties in Nederland.

Crisiscommunicatie

Over de wijze waarop met ernstige incidenten en crises wordt omgegaan, kunnen in algemene zin enige opmerkingen worden gemaakt.

In alle gevallen van crises is snelheid en effectiviteit in de communicatie cruciaal. Het betreft in eerste instantie het stroomlijnen van de informatie. Deze informatie is direct na een calamiteit altijd onvolledig en door de vele communicatiekanalen veelal gefragmenteerd. Het is van groot belang dat personeel van het Defensie Operatiecentrum (DOC) de leiding heeft in het calamiteiten- en ongevallenmanagement. In nauw overleg met de Directie Voorlichting en Communicatie zal de informatie naar de politieke top, intern Defensie, het thuisfront, de media en betrokken departementen worden gecoördineerd en afgestemd.

De volgende documenten zijn van toepassing in crisissituaties.

- SG V15 Beleidsteam Defensie.
 - CDS-aanwijzing A-344 Calamiteiten- en ongevallenmanagement bij Defensie.
 - CDS-aanwijzing A-303
 - Vaste Order Calamiteiten Management van de Directie Operaties.
 - Standaard Operating Procedures van de Directie Operaties.

Organisatie van de communicatieorganisatie

In het inzetgebied is een aantal Press Information Officers (PIO) actief. Nederland levert een communicatieadviseur voor RC-S Kandahar. De commandant DTF krijgt tijdens zijn inzet de ondersteuning van een PIO. Daarnaast is in de specialistenstaf van de TF Uruzgan een PIO ingebracht. Tenslotte zijn een redacteur en fotograaf toegevoegd.

Vanuit Nederland wordt afstemming verzorgd door het Bureau Woordvoering Operaties (WOPS) van DVC. In overleg met hen wordt de lijn van woordvoering over een grote diversiteit aan onderwerpen vastgesteld en verspreid aan commandanten zodat de sleutelfunctionarissen op de hoogte zijn van de juiste informatie om hun medewerkers en de omgeving te informeren.

Afstemming van de informatie in het gebied is eveneens van groot belang. Nederlands communicatiepersoneel bij de diverse staven dient intensief samen te werken met communicatiepersoneel van de aanwezige internationale partners om een gefragmenteerde en niet afgestemde informatiestroom uit het gebied te voorkomen. De Nederlandse ambassade in Kabul dient hierbij nauw te worden betrokken.

De kwaliteit van het communicatiepersoneel is uiteraard essentieel. In eerste instantie dienen de krijgsmachtdelen communicatie- en voorlichtingspersoneel voor de missie aan te bieden. Als aanvulling op binnen de communicatieorganisatie aanwezige

capaciteiten kan worden gedacht aan de inzet van de zogenaamde 'part time voorlichters', ervaren communicatiepersoneel dat inmiddels bij andere onderdelen van Defensie werkzaam is.

Evaluatie

Teneinde tijdig te kunnen bijsturen is tussentijdse evaluatie van de verschillende communicatie-inspanningen belangrijk.

B. TRANSCRIPTIES

In totaal zijn zes interviews getranscribeerd. De interviews zijn op drie verschillende opname apparaten opgenomen, afhankelijk van de locatie. Omdat niet alle opnames te transfereren zijn is voor het uitwerken van de transcripties een basis lay-out gehanteerd exclusief tijdsaanduiding. Ieder interview begint met algemene informatie, welke puntsgewijs is uitgewerkt voorafgaand aan het gesprek. Stiltes, versprekingen en zijsporen zijn niet uitgewerkt aangezien dit geen meerwaarde geeft aan de resultaten. Emotionele momenten daarentegen zijn wel genoemd, daar deze de emotie tijdens het gesprek verwoorden. Na afloop van de opnames is het gesprek in sommige gevallen voortgezet. Wanneer voor het onderzoek belangrijke informatie werd gedeeld is deze puntsgewijs uitgewerkt onderaan de betreffende transcriptie.

RESPONDENT 1 (R1)

ALGEMENE INFORMATIE

Leeftijd R1: 23 jaar

Leeftijd M1: 23 jaar

De uitzendperiode: 2010

Loopbaan Defensie: tot heden

Functie: uitvoerend militair

Relatie tot militair: vriendin

Kinderen: -

interviewer: We gaan terug naar de periode dat M1 is uitgezonden, hoelang is dat

geweest?

respondent: Vier en een halve maand.

interviewer: En wanneer is dit geweest, weet je het jaar?

respondent: Volgens mij 2010.

interviewer: Dus hij is ook een van de laatste lichten geweest?

respondent: Ja, de laatste ja, althans, volgens mij was M6 de laatste. Ze hebben samen daar nog gezeten, ongeveer drie weken.

interviewer: Tijdens de uitzending, kun jij terughalen via welke kanalen jij op de hoogte bent gebracht en gehouden van alle gebeurtenissen en werkzaamheden van M1?

respondent: Ja, meestal via hem zelf, dat mag ik eigenlijk niet zeggen.

interviewer: *Herinnering; alle informatie is anoniem en voor eigen gebruik.*

respondent: Hij zei wel niet veel, maar wel een beetje van hoe of wat waar ik uit op kon maken dat er weer iets ging gebeuren zeg maar.

interviewer: Ja, daar gaan we later nog op terugkomen.

interviewer: Defensie speelde ook een rol in de berichtgeving?

respondent: Nee, ik was niet eerste lijn, dat was zijn moeder.

interviewer: Ja, heb je wel een goede band met zijn ouders, jouw schoonouders?

respondent: Nee, mijn god.

interviewer: Niet, dus je hebt niets van hen meegekregen?

respondent: Ja wel een beetje, ja maar eigenlijk alleen via het nieuws en zo. En via de site. Ik ging wel met haar mee naar thuisfrontdagen. Maar voor de rest hebben ze mij niks verteld eigenlijk.

interviewer: Jij zag ze ook niet tijdens de uitzendperiode, of heb je af en toe contact gezocht?

respondent: Jawel, zij eigenlijk meer.

interviewer: En gaven ze jou wel eens iets door?

respondent: Ja, wanneer en zo'n dag was dan, maar voor de rest kreeg zij ook niet veel informatie hoor. Ik kreeg meer informatie via hem dan dat zij kreeg.

interviewer: Maar dat speelde je dan ook niet door naar haar?

respondent: Ja dat dan weer wel.

Af en toe voor een update.

Ja, niet dagelijks, dat had ik ook weer niet zo veel zin in.

interviewer: Je kunt niet veel vertellen over je contact met Defensie omdat dat er niet veel is geweest.

respondent: Nee, maar volgens mij was dat er ook niet.

interviewer: Ook naar zijn ouders niet?

respondent: Nee hoor.

interviewer: Je hebt ook nooit de behoefte gehad van, ik ga eens contact opnemen met Defensie voor vragen?

respondent: Nee hoor.

interviewer: Nooit gehad?

respondent: Nee.

interviewer: Heb je achteraf zo iets van ik ben onvoldoende geïnformeerd geweest?

respondent: Ja via hun toch zeker. Ja, want ik had nog een collega dan, die haar vriend zat daar ook maar die hield ook echt z'n mond zeg maar, zoals het eigenlijk hoort. Maar zij wist dus eigenlijk helemaal niks. Die wist echt niks want er wordt je ook helemaal niks verteld. Er wordt echt niks verteld. Van hoe of wat ze gaan doen en waar ze mee bezig zijn.

interviewer: Geen details of echt geen idee wat hij doet daar?

respondent: Ja, dat weet ik wel een beetje.

interviewer: Maar van hem?

respondent: Ja van hem.

interviewer: Oké.

respondent: Want hij zei ook; "als ze er achter komen wat ik allemaal zeg, ja dan vlieg ik er echt uit". Daar mag echt niet over gepraat worden eigenlijk.

R6 wist ook niets.

interviewer: Ja, daar ga ik straks over praten. Er is mogelijk wel een verschil tussen moeder en vriendin.

respondent: Ja, ik denk het echt, anders had ze het mij wel verteld.

interviewer: En nieuwsmedia, je zei net zelf al, ik heb via het nieuws ook wat opgepikt?

respondent: Ja van die site.

interviewer: De site van Defensie?

respondent: Ja de thuisfront site, thuisfront.nl

interviewer: Ja, daar heb je je informatie vandaan gehaald?

respondent: Ja.

interviewer: Wordt die site ge-upload constant?

respondent: Ja, ja volgens mij wel ja.

interviewer: Daar staan echt de gebeurtenissen op?

respondent: Ja.

interviewer: Thuisfront.nl zo heet die website? Dan ga ik het nog even opzoeken.

respondent: Ja of thuisfront pagina of zo of thuisfront.nl

interviewer: Ja, in principe is dat dan Defensie die jou op de hoogte brengt.

interviewer: En nieuwsmedia, het journaal, in hoeverre ben je daar door op de hoogte gebracht?

respondent: Ja, meestal als er iets ergs gebeurt dan.

interviewer: Dus je hielt het wel in de gaten?

respondent: Ja, ja echt wel. Het liefst dag en nacht ook.

interviewer: En had je het idee dat je via die nieuwsmedia sneller geïnformeerd werd?

respondent: Het was al op het nieuws geweest voordat het op die pagina terecht kwam.

Herhaling antwoord.

interviewer: Dus Defensie liep achter?

respondent: Ja eigenlijk wel. Naar mijn weten.

interviewer: Weet jij nog wat de impact is geweest van het nieuws op jou? Raakte dat jou?

respondent: Ja, dan werd ik echt hysterisch, echt hoor ja, ja.

interviewer: Jij bent er vanuit gegaan dat wat er verteld werd, waarheid zou zijn?

respondent: Ja.

interviewer: Op het nieuws?

respondent: Ja.

interviewer: Ok, dus je hebt het voor waar aangenomen.

interviewer: Dan heb je ook nog online fora, eigenlijk alles wat op het internet verschijnt over de missie. Ben jij met internet bezig geweest tijdens de missie?

respondent: Dan moet ik even denken hoor. Eigenlijk niet. Heel weinig, omdat ik eigenlijk elke dag contact had met hem.

interviewer: Elke dag?

respondent: Elke dag ja en ander zei hij wel, nu een paar dagen niet.

interviewer: Daar gaan we straks over praten anders gaan we afdwalen.

interviewer: Internet verder.

respondent: Eigenlijk niet, daar ben ik maar niet aan begonnen.

interviewer: En als ik dan naar social media kijk, Facebook.

respondent: Ja, dat had ik toen nog niet. Misschien omdat hier Zeeland een beetje, ja weet ik veel, misschien toch een beetje een andere wereld is.

interviewer: Dat kan hoor, dat het in grote steden meer speelt.

respondent: Nee, hier hoorde je daar echt niet zoveel over. Het is echt alleen op het nieuws en dat ik zelf eens op die pagina keek. Maar verder hoorde je er echt niks over.

interviewer: Dus ik kan stellen dat online fora jou geen aanvullende informatie hebben geboden.

respondent: Nee, echt niet.

interviewer: En weblogs, heeft jou vriend een weblog bijgehouden?

respondent: Nee echt helemaal niks.

Ook geen boekje, want ze kregen daar ook zo'n dagboek.

interviewer: Ook niet in geschreven?

respondent: Nog geen letter.

interviewer: En andere militairen uit zijn lichte of militairen voor zijn lichte die een weblog hebben opgestart waar je wel eens naar gekeken hebt?

respondent: Daar heb ik eigenlijk nooit aan gedacht.

interviewer: Internet zat er gewoon niet bij.

respondent: Nee.

interviewer: Oké.

interviewer: Dan gaan we het even over de communicatie tussen jullie hebben. Hoe zou je die omschrijven, hoe verliep die tussen jullie?

respondent: Ja was vooral via Skype en toch via MSN.

interviewer: Heb je de communicatie als makkelijk ervaren?

respondent: Ja, niet over alles natuurlijk, omdat hij zei, ja volgens mij luisteren ze dat ook af. Dat kunnen ze ook.

interviewer: Ja, heb je ook het idee dat dat via Skype...

respondent: Ja, hij zegt van wel. Maar of dat waar is, ja dat weet ik natuurlijk ook niet. Dus dat durf ik niet te zeggen.

interviewer: Heb je om die reden dan minder telefoon contact gehad? Omdat je dacht dat is gevaarlijker?

respondent: Eigenlijk net zo veel gewoon maar dan zei hij wel minder.

interviewer: Dat merkte je?

respondent: Ja, ook in brieven dat hij meer dingen zei dan over internet of over de telefoon.

interviewer: Oké, dus telefoongesprekken zijn gevoerd, online chatten, post. Email?

respondent: Nee, geen email.

interviewer: En waarom?

respondent: Ja, ik sprak hem elke dag bijna dus ja, dan had ik niet zoveel meer te vragen of te zeggen.

interviewer: Weet je nog op welke momenten van de dag je contact had? Zat daar een patroon in?

respondent: Nee, het is gewoon, ik had hem eigenlijk gewoon altijd aan staan als ik dan thuis was.

interviewer: Internet?

respondent: Ja, MSN zeg maar. Dat was echt om de vijf minuten even kijken, nee nog

niet, en dan ging ik weer even iets anders doen.

interviewer: Contant mee bezig?respondent: Ja.

interviewer: En als je kijkt naar de tijdstippen, op welke momenten van de dag had je contact?respondent: Ja, het verschilde echt, soms was het 's avonds heel laat en soms rond een uur of 16:00/17:00. Rond deze tijd dan. Ik weet niet hoe laat het daar was, 's nachts waarschijnlijk.

interviewer: Oké, en je zei net al, echt bijna dagelijks. Behalve de momenten dat hij er niet was. Hoe gaf hij dit aan?

respondent: Als ik dan vroeg spreek ik je morgen weer, dan zei hij; "Ja dat kan ik niet zeggen he". En dan wist ik genoeg. Om te weten dat hij dan een dag of een week.

interviewer: Je wist nooit hoelang?

respondent: Nee

interviewer: Dat wist hij zelf ook niet?

respondent: Nou dat wist hij zelf denk ik wel. Ik bleef dan altijd doorvragen he, een dag, twee dagen, drie dagen. "Ja, dat kan ik niet zeggen". En dan zei hij op een gegeven moment niks meer en dan wist ik ja vier dagen of zoiets. Dat was echt een beetje gokken.

interviewer: Ja, we hebben het er al een klein beetje over gehad, maar in hoeverre was er sprake van restricties in het contact tussen jullie? Dus regels opgezet door Defensie tijdens de uitzending.

respondent: Ja, hij mocht gewoon niet praten over wat hij ging doen of ook niet waar, waar naar toe of plaatsnamen of zo. Helemaal niks, of met vervoer of lopend of, nee dat mocht hij echt niet zeggen.

interviewer: Jij was je daar wel van bewust?

respondent: Ja.

interviewer: Van te voren al, voor hij wegging?

respondent: Niet echt, niet echt.

interviewer: Heb je daar over gesproken van te voren, als ik daar ben dan zijn dit de regels?

respondent: Ja, dat wist ik van M6 (vriend). Want ze deden het zelfde. Dus vandaar wist ik een beetje wat mij te wachten stond want hij heeft dat niet echt verteld. Hij wou het er zelf ook niet echt over hebben, van god ik moet gaan. Dus dat werd meer een beetje tot de laatste dag.

interviewer: Dus eigenlijk heb je toen hij daar zat ondervonden van wat kan ik wel en niet vragen?

respondent: Ja.

interviewer: En heb jij van Defensie iets gehoord daarover?

respondent: Nee.

interviewer: Of hebben zijn ouders bericht dat zij partners moeten laten weten dat.

respondent: Nee.

interviewer: Helemaal niks?

respondent: Helemaal niks.

interviewer: Hebben jullie tijdens de uitzending afspraken gemaakt over eventuele restricties?

respondent: Nee, eigenlijk gewoon wel vanaf het begin, als ik dan dingen vroeg van wat heb je gedaan of wat ga je doen dan zei hij: "Ja daar mag ik niet over praten".

interviewer: Ja. Had jij het idee dat M1 voldoende kon loslaten over zijn ervaringen, de gebeurtenissen daar, voor jou om een beeld te krijgen van wat daar speelde?

respondent: Nee.

interviewer: Had je het idee dat hij mee wilde vertellen of dat hij niet kon of dat hij er liever niet over praatte?

respondent: Ja, dat is een goede, ik denk een beetje van beide. Ik denk dat hij het ook wel fijn vond dat hij niks kon vertellen, achteraf gezien, dat hij het wel goed vond. Maar ik denk om mij gerust te stellen dat hij wel meer had willen vertellen.

interviewer: Tijdens de missie?

Ja, niet over als er iets gebeurd was of zo maar meer als ze iets gingen doen, dat hij wel kon zeggen van nou drie dagen en dan gaan we dit en dat doen.

interviewer: Even geen contact, dat had je willen weten?

respondent: Ja.

interviewer: Dan ga ik naar het laatste stuk, beeldvorming.

interviewer: Het is een heel algemene vraag maar als je nu terugkijkt naar de missie, de uitzending, wat is jou beeld, hoe heb jij dat ervaren?

respondent: In een woord?

interviewer: Nee, lekker uitgebreid, wat komt er allemaal in je op?

respondent: Dat ik het nooit meer zou doen.

interviewer: Je zou niet accepteren dat het nog een keer gebeurt.

respondent: Nee echt niet.

interviewer: Je hebt het hem verboden als het ware, aangegeven van dit kan ik niet aan een tweede keer?

respondent: Eigenlijk wel. Of die het zou doen is een ander verhaal.

interviewer: Dus je hebt het echt als heel heftig ervaren?

respondent: Ja, het had ook niet veel langer moeten duren of ik had echt gek geworden.

interviewer: Ja?

respondent: Ja, echt hoor.

interviewer: Maar gaat het dan om het alleen zijn?

respondent: Gewoon van, ja wat hij deed was altijd buiten de poort, het was altijd gevaarlijk. Dus dat was ook nog een ander verhaal dan dat iemand constant achter zijn computer, een beetje administratief werk zit te doen binnen de poort. Maar als je weet dat iemand echt elke dag daar buiten loopt.

interviewer: Is de spanning hoog?

respondent: Ja echt wel.

interviewer: Hoe zag jij de missie voor je, wat deden de jongens daar, hoe zag het er uit?

respondent: Ja, een grote zandbak.

Lange stilte

interviewer: Geen idee van hoe zijn werkzaamheden er uit zagen?

respondent: Nee, ja achteraf wel.

interviewer: Achteraf wel?

respondent: Ja, omdat ze toen die tv serie helemaal hebben gedaan.

interviewer: Ja, het gaat echt om tijdens.

respondent: Ja, tijdens had ik eigenlijk geen idee. Ja, gewoon moeilijk voor te stellen. Ja, wat zie je daar. Ik had echt geen idee.

interviewer: En tijdens heb jij niet de informatie gekregen om dat beeld te kunnen vormen?

respondent: Nee.

interviewer: Zou je het omschrijven als een gevaarlijke situatie of hebben ze het heel relaxed gehad onderling?

respondent: Onderling wel volgens mij, dat ging echt hartstikke goed. Maar relaxed was het niet.

interviewer: Voor hem?

respondent: Nee voor hem ook niet.

interviewer: Toen M1 thuiskwam, heb je toen het gevoel gehad dat het beeld dat jij van de missie had niet overeen kwam met zijn beeld?

respondent: Nee, dat kwam niet overeen.

interviewer: Absoluut niet?

respondent: Nee. Ja, hoe moet je dat zeggen.

interviewer: In hoeverre kwam het wel overeen?

respondent: De zandbak!

interviewer: De stereotype beelden van hoe Afghanistan er uit ziet.

respondent: Ja.

interviewer: Hij kijkt terug op zijn missie en weet natuurlijk precies wat zich daar heeft afgespeeld en wat hij gedaan heeft en hoe hij dat ervaren heeft. Heb jij het gevoel dat jij enig idee hebt van hoe dat in elkaar zat toen of dat jij hem begreep?

respondent: Nee, want ik heb het nooit begrepen de missie. Ik snap gewoon niet dat je zoiets doet.

interviewer: Oké, dat is meer de reden waarom iemand bij het leger gaat maar het gaat nu om de situatie toen. Hij weet hoe alles was, maar het thuisfront was er niet bij, heeft

eigenlijk geen idee en jij hebt je moeten laten informeren door de media en defensie.

respondent: Ja, en de beelden die je soms ziet.

interviewer: De beelden hebben jou een idee gegeven...

respondent: Ja, een beetje, maar dan zag je ook alleen maar het kamp of zo. Weet je wel, niet hoe het er daar buiten uitziet of zo. Ja, tijdens heb ik dat nooit geweten, je hebt wel een beetje een idee.

interviewer: Wat was het idee dat je daar bij had?

respondent: Ja, niks, kaalte, vlakke, zand. Verder eigenlijk niks.

interviewer: En gevaar zoals je net al zei.

respondent: Ja. Nee, ik had echt geen idee.

interviewer: Hoe uitte dat verschil in beeldvorming tussen jullie thuis?

respondent: Ja van zijn kant, een beetje onbegrip.

interviewer: Van zijn kant?

respondent: Ja van, je snapt mij toch niet. En ik had zoiets van, ja jij mij ook niet. Een beetje zo van, ja het heeft toch geen zin want je snapt het toch niet, je weet toch niet hoe het daar was. Zo van, probeerde hij het wel te vertellen maar dan had ik weer zoiets van flikker toch op man.

interviewer: Omdat je het niet wil horen?

respondent: Ja gewoon, ik had er zo'n hekel aan zeg maar.

interviewer: Het feit dat hij daar naar toe is geweest?

respondent: Ja, dat hij mij dat heeft aangedaan.

interviewer: Oké.

respondent: Dat vind ik echt erg, dan denk ik, waar haal je het vandaan. Dus vandaar had ik ook zoiets van, het interesseert me ook gewoon niet.

interviewer: Oké.

respondent: In het begin zeg maar.

interviewer: Toen hij thuiskwam?

respondent: Ja.

interviewer: Jouw woede was op dat moment groter dan jouw interesse in zijn

ervaringen?

respondent: Ja.

interviewer: Is dat uiteindelijk goed gekomen, hebben jullie daar over gesproken nog?

respondent: Niet veel nee.

interviewer: Moest hij zijn verhaal niet kwijt?

respondent: Ja, maar ik weet niet of dat alles is.

interviewer: Wat hij jou verteld heeft?

respondent: Ja, dat weet ik echt niet.

interviewer: Vrienden?

respondent: Ja, volgens mij, dat heeft hij wel gezegd, ik kan er alleen met iemand over praten die daar ook is geweest. Alleen diegene die snapt mij. Ja, hoe het zit zeg maar.

interviewer: Dus dat zijn zijn maten zeg maar?

respondent: Ja, met wie hij daar gezeten heeft of die er ook geweest zijn.

interviewer: En daar praat hij veel mee? Of dat gebeurt op de basis?

respondent: Of dat nu nog gebeurt dat weet ik niet maar ja ik denk het wel.

interviewer: Het is nu anderhalf jaar geleden maar komt het nog vaak ter sprake?

respondent: Nee eigenlijk niet.

interviewer: Jullie hebben het eigenlijk een beetje achter je gelaten die periode?

respondent: Ja, en dat komt misschien ook wel door mij. Ik hoef het eigenlijk ook niet te weten.

interviewer: Je wilt het niet weten?

respondent: Nee eigenlijk niet.

interviewer: Heb je ergens wel begrip voor wat hij gedaan heeft?

respondent: Nee.

interviewer: Helemaal niet?

respondent: Nee.

interviewer: En dat komt voort uit...

respondent: Omdat het voor mij zo erg was.

interviewer: Omdat het jou is aangedaan?

respondent: Ja.

interviewer: Kun jij vertellen waarom hij daar zat, de reden dat hij daar zat?

respondent: De reden...

interviewer: Er wordt natuurlijk gesproken van een opbouwmissie.

respondent: Ja, maar dat is onzin natuurlijk.

interviewer: Ja, wat is jouw idee daarbij?

respondent: Er is toch niks om te redden.

interviewer: En hoe zou jij het omschrijven dan, als wat voor missie?

respondent: Ja een 'kost-leven-missie'.

interviewer: Dus eerder een vechtmissie?

respondent: Ja, ik denk niet dat ze daar, dat het daar ooit goed komt.

interviewer: En heeft M1 daar hand in, hij is uitgezonden met een bepaalde reden.

respondent: Ja, hij heeft zo het idee dat het helpt, dat het iets doet voor die mensen.

Maar of hij dat zelf 100% gelooft, dat denk ik ook niet hoor.

interviewer: Nee?

respondent: Nee, want als ik dan vaker zeg, dat komt toch nooit goed, dan zegt hij; "ja, ja, ja". Wil hij het niet toegeven, maar eigenlijk is het ja.

interviewer: Hij heeft daar natuurlijk wel vier en een halve maand gestreden met een doel, daarvan kun jij niet zeggen; ik heb begrip voor wat hij gedaan heeft?

respondent: Nee.

interviewer: Oké.

interviewer: We hebben het al een beetje gehad over nu, anderhalf jaar later, jullie praten niet veel over wat er gebeurd is.

respondent: Nee helemaal niet.

interviewer: Ben je wel meer te weten gekomen uiteindelijk voor jezelf? Dingen opgevangen misschien? Ondanks dat je aangeeft niet geïnteresseerd te zijn in wat heeft plaatsgevonden.

respondent: a, hij vertelde niet uit zichzelf zeg maar. Maar meer over een van zijn groepsleden van ja om wel te kunnen zeggen, ik was daar bij. Dan vertelt hij het over een ander persoon.

interviewer: Ja, dan weet je eigenlijk dat is hem ook overkomen?

respondent: Ja, zo van ik was er bij maar ik vertel het niet over mezelf. Maar ik heb het nu over hem.

interviewer: Ja, doet dat je wat, de verhalen?

respondent: Ja, ik denk dan, was dat het waard?

interviewer: Zijn heftige situaties jou wel bijgebleven, zonder is details te hoeven treden?

respondent: Ja, de gene die zijn overleden, daar was hij gewoon allemaal bij.

interviewer: Zijn er veel mensen overleden in die periode?

respondent: Volgens mij waren het er drie of vier of zo.

interviewer: Tijdens zijn uitzending?

respondent: Ja.

interviewer: Oké, dat is een heftig aantal.

respondent: Ja, en dan verteld hij dat over een ander en dan denk ik ja...

interviewer: Dan ben je blij dat hij wel terug is gekomen?

respondent: Ja, dat sowieso, maar ja dan denk ik, ja ik vind het gewoon stom. Dan denk ik, is dat je leven waard?!

interviewer: Zit hij nog in het leger?

respondent: Ja, en hij zou het zo nog een keer doen.

interviewer: Ja?

respondent: Ja.

interviewer: En daar ben je bang voor nu?

respondent: Ja, hij zegt dat het niet nog een keer gebeurd. Dat het klaar is.

interviewer: De missie daar?

respondent: Ja, maar het kan altijd naar een ander land he.

interviewer: Het beeld dat de maatschappij heeft van de missie, dat is tijdens de periode 2006 - 2010 wel veranderd, de hele discussie over opbouwmissie en vechtmis­sie heeft plaatsgevonden, maar weet jij nog hoe dat was in de periode dat hij in Afghanistan zat?

respondent: Ja, het ging over een opbouwmissie volgens mij, meer een afbouwmissie.

interviewer: Was dat beeld positief?

interviewer: Of zou je het omschrijven als negatief of ergens tussenin?

respondent: Dat durf ik niet echt te zeggen. Meestal zijn ze er allemaal positief over.

interviewer: Ja, voor jouw gevoel positief? In ieder geval positiever dan dat jij er tegenover staat?

respondent: Ja, dat is iedereen.

interviewer: Jij hebt echt ervaren dat het beeld in de media te positief was? Of was dat beeld kloppend en mijn beeld negatiever?

respondent: Ja, het was gewoon positief waar ze het over hadden. Je weet eigenlijk dat het niet zo is, denk ik.

interviewer: Oké. En had jij steun aan die positiviteit vanuit de media? Of ervaar jij het meer als een tegenovergesteld beeld?

respondent: Ja, ik denk het wel.

interviewer: Dus je was het er niet mee eens.

respondent: Nee.

interviewer: Je had zelf een ander beeld, maar kon je je verplaatsen in hoe andere mensen naar de missie keken in de media?

respondent: Ja, want je gaat er van uit dat het waar is wat ze zeggen.

interviewer: Maar kun jij accepteren dat andere mensen daar anders tegenover stonden?

respondent: Jawel. Jawel.

interviewer: Ik wil een vergelijking maken tussen wat er in de media gezegd wordt en vanuit Defensie maar jij hebt vrij weinig contact gehad met Defensie in die periode? De website van Defensie, bood die jou een ander beeld dan in de media?

respondent: Ja, het gaf je wel meer een beter beeld, er werd wel meer op uitgelegd of verteld.

interviewer: Jij voelde je daardoor meer ingelicht?

respondent: Ja, er stond echt wel vaak iets op, ik geloof dat dat elke dag wel werd bijgehouden.

interviewer: Maakte dat jou beeld positiever, omdat er meer werd uitgelegd?

respondent: Ja, je had gewoon meer een beeld van wat er gebeurde, het was dan wel later als er iets gebeurd was.

interviewer: Dus niet up to date naar jouw mening?

respondent: Nee, het was niet van nou we gaan nu of over een uur dit en dat doen. Maar we zijn vorige week.

Ja.

interviewer: Oké, en dat gaf je een beter gevoel?

respondent: Ja, dat ik soms wel dacht van shit, dat heb je niet gezegd.

interviewer: Dus informatie is in die zin belangrijk geweest om toch positief tegenover de situatie te staan.

respondent: Maar ik snapte ook wel dat dat niet kon, voor de veiligheid, maar ja het is wel jammer. Ik denk daar kunnen ze toch wel iets op verzinnen tegenwoordig, dat dat gewoon beveiligd is, dat je gewoon kan praten. Want ja dat is toch best wel belangrijk toch.

interviewer: Maar jij hebt niet gedacht, ik ga eens bellen met Defensie om te kijken of ik meer informatie kan krijgen?

respondent: Nee, en ik denk ook niet dat ze dat zouden vertellen. Weet ik echt niet.

interviewer: En de informatie die M1 jou gaf in vergelijking met de informatie die de website jou gaf, wie gaf jou meer informatie, wie gaf jou een beter beeld?

respondent: De site.

interviewer: De site?

respondent: Ja toch wel.

interviewer: Want de informatie die M1 jou gaf was oppervlakkiger?

respondent: Ja, omdat hij zoiets had van, ja dalijk zien ze wat ik zeg. Dat hij daar meer bang voor was, om zichzelf te beschermen. Er waren er wel meer die iets hadden gezegd en die konden terug naar huis.

interviewer: Daar ben ik benieuwd naar, er was dus echt sprake van een angst van zijn kant om te praten met jou over bepaalde dingen? Het is natuurlijk besproken met

Defensie, wat mag wel en wat mag niet, maar daar zaten dus sancties aan voor de militairen? Jongens zijn naar huis gestuurd?

respondent: Ja, volgens mij wel.

interviewer: Weet jij of dit tijdens de uitzending is gebeurd?

respondent: Ja tijdens.

interviewer: Omdat ze teveel hebben gemeld?

respondent: Ja, en dat brengt gewoon de missie in gevaar.

interviewer: Oké, en weet jij meer van de jongens die naar huis zijn gestuurd?

respondent: Nee, ik heb er ook nooit meer aan gedacht zeg maar.

interviewer: Zoiets is bijvoorbeeld niet in de media terecht gekomen.

respondent: Nee.

interviewer: Je gaf eerder aan dat hij bang was dat gesprekken op Skype afgeluisterd werden, had hij hier reden toe dit te denken? Is er een gerucht rond gegaan of werd dit vanuit Defensie aangegeven?

respondent: Nee, dat weet ik niet, dat zei hij zelf, internet in het geheel.

interviewer: Bang dat daar toezicht op was?

respondent: Ja, Ja.

interviewer: Heb jij het gevoel gehad dat jij persoonlijk in de gaten bent gehouden?

respondent: Nee, nee.

interviewer: Je bent dan zelf ook niet ingelicht over wat wel en niet kan?

respondent: Nee.

interviewer: Dus jij hebt vrij kunnen praten in tegenstelling tot M1?

respondent: Ja, daaruit kun je uiteindelijk na verloop van tijd wel, dan kreeg je een beetje geheim taal, ja om te snappen wat hij bedoeld. Als iemand geen antwoord geeft ja dan ga je er van uit dat, ja zo een beetje.

interviewer: Hij is daarna een weekje op Kreta geweest?

respondent: Ja.

interviewer: Heeft hij daar contact met jou gehad?

respondent: Ja, niet zo veel, een paar keer gebeld maar ik had zoiets van laat hem maar

lekker de beest uit hangen.

interviewer: Een idee wat daar zich heeft afgespeeld?

respondent: Ja, veel drank, laten we het daar maar op houden.

interviewer: En veel gesprekken?

respondent: Nou, ja daar had hij het nog wel over van ik moet nu naar zo'n bid uur of bid morgen waar ze een beetje met z'n allen heilig gaan doen. Maar of daar serieus iets is uitgekomen, dat betwijfel ik ook wel hoor.

interviewer: Omdat jullie daar ook niet veel praten.

respondent: Nee, dus dat durf ik niet te zeggen.

EINDE INTERVIEW

RESPONDENT 2 (R2)

ALGEMENE INFORMATIE

Leeftijd R2: 24 jaar

Leeftijd M2: 25 jaar

De uitzendperiode: 24 juli 2007 - 07 december 2007

Loopbaan Defensie: 2005 - 2010

Functie: uitvoerend militair

Relatie tot militair: samenwonend, ongehuwd

Kinderen: -

interviewer: Weet jij nog via welke kanalen jij op de hoogte werd gebracht/gehouden van de gebeurtenissen en werkzaamheden daar?

respondent: Eigenlijk alleen maar via de televisie want hij mocht eigenlijk niets vertellen.

interviewer: Jij was tweede lijn waarschijnlijk en zijn ouders eerste lijn?

respondent: Ik geloof het wel. Ja.

interviewer: Want jullie zijn niet getrouwd?

respondent: Nee. Hij belde eigenlijk alleen als er iets gebeurd was. Een keer was er iets gebeurd toen heeft hij zijn moeder gebeld of werd er gebeld, ik weet niet meer hoe dat zat. En toen ging zij mij bellen dus.

interviewer: Omdat zij als eerste op de hoogte wordt gebracht?

respondent: Ja, maar volgens mij was het M2 zelf, geloof ik. Het was niet door iemand anders.

interviewer: En bijvoorbeeld nieuws, internet, alle mogelijke manieren om aan informatie te komen? Wat heb jij gebruikt?

respondent: Ja, eigenlijk alleen krant, op nu.nl zag je best wel veel en het was internet meer. Televisie viel ook wel mee, soms was er wel wat maar voor de rest, ze lieten niet zoveel weten daarvan ook.

interviewer: Hoe groot was de rol van Defensie in jouw informatievoorziening? Defensie verschaft informatie direct en indirect via de media maar ook via bladen en de website. Ze doen daarnaast ook dingen voor het thuisfront, heb jij daar iets van meegekregen?

respondent: Ja, dagen waren er dan, daar ben ik een keer heen geweest geloof ik.

interviewer: Informatiedagen?

respondent: Ja, en voor de rest geloof ik helemaal niet.

interviewer: Wanneer ben je daar naar toe geweest?

respondent: Dat weet ik niet meer.

interviewer: Voor aanvang of tijdens de uitzending?

respondent: Volgens mij was hij toen nog weg ja. Ja, het was tijdens.

interviewer: En weet jij nog wat er toen voor informatie is verschaft?

respondent: Nee weet ik echt niet.

interviewer: Algemene informatie?

respondent: Ja.

interviewer: Het was niet zo'n dag dat je met militairen kon praten via de webcam?

respondent: Nee. Het was ook heel raar bij hem ook, want ik wist echt helemaal niets van hem, hij mocht ook niets vertellen. Heel raar.

interviewer: En Defensie heeft jou ook niet op de hoogte gebracht?

respondent: Nee.

interviewer: Heb je zelf wel eens gedacht ik neem contact met wat vragen die ik wil stellen?

respondent: Nee, eigenlijk heb ik mij helemaal afgesloten lijkt het net. En toen kwam hij weer terug en moest ik heel erg wennen en dat is het eigenlijk. Ik heb ook maar een beetje, ook ja, hij kon alleen maar bellen weet je, hij ging dan.

EMOTIONEEL MOMENT

respondent: Volgens mij ging hij altijd, hij belde mij alleen en dan zij hij altijd ik ben zoveel dagen weg. Ja, dat mocht hij niet zeggen dus zei hij ik moet acht cola drinken, dat zei hij dan.

interviewer: Jullie hadden een codetaal?

respondent: Ja, en dan wist ik gewoon dat hij weg ging. En voor de rest, ik had hem op een gegeven moment ook niet meer zoveel te vertellen, dat was heel raar. Dat klopt ook wel bij hem, het is gewoon uit het oog uit het hart. In het begin denk je heel erg, ik mis hem, ik mis hem. Je blijft hem altijd wel missen maar het is niet meer zo als van M2 gaat weg en hij blijft de zelfde voor mij. Want dat was niet zo.

interviewer: Dat wist je van te voren?

respondent: Nee eigenlijk niet. Ik kon alleen maar vertellen wat ik deed en voor de rest, hij vertelde eigenlijk niks terug. Omdat dat niet kon, hij mocht niks vertellen zeg maar.

interviewer: Daar ga ik straks nog even op terug komen als je dat goed vindt!

interviewer: Jij las je informatie of zag je informatie op televisie en in kranten zoals je net zei, had je het gevoel dat die informatie up-to-date was, realiteit, of had je het idee

dat deze informatie veel later aankwam?

respondent: Ja, dat meer, en ook, van Deh Rawod kreeg je niet zoveel informatie. Dat was ook, niet de erge dingen weet je wel. Toen hij thuis kwam vertelde hij veel ergere dingen dan dat er in de krant stonden.

interviewer: Ja, dat is achteraf dan?

respondent: Ja.

interviewer: Je gaf net al aan dat je niet heel erg geïnformeerd bent door Defensie, maar voor jou voldoende of zeg je ik had graag wat meer informatie gekregen?

respondent: Ja, ik denk ook wel dat het aan mij zelf lag hoor. Het is niet, want de moeder van hem was meer geïnformeerd dan mij. Ik weet niet, ik ben dan niet zo van ik wil dit weten, en dit weten, ik zie het wel. Hij is daar en dan is het klaar weet je wel. Volgens mij is zijn moeder wel meer geïnformeerd, zij gaf ook dingen door weet je wel, dan is zoon dag of dan en dan komt hij terug, zo laat, ja dus dat wist ik allemaal niet. Maar ja dat komt denk ik omdat zij eerste lijn was.

interviewer: En jullie relatie is verder ok, het is wel zo dat alle informatie doorgespeeld werd?

respondent: Ja.

interviewer: Even terug naar nieuwsmedia, had het impact op jou, wat jij zag op televisie bijvoorbeeld?

respondent: Ja dat wel. Ik zat altijd wel te kijken van, oh gebeurd dat dus daar.

interviewer: En nam je dat, als je daar nu naar terugkijkt, toen ook voor waar aan? Heb je ooit getwijfeld aan de informatie die je kreeg?

respondent: Nee eigenlijk niet. Ja, ik geloofde het wel zeg maar, maar ik vond wel altijd dat ze te weinig lieten zien.

interviewer: Je had meer willen zien?

respondent: Ja.

interviewer: Het kan zo zijn dat je bij terugkomst andere verhalen hoort en denk, wat er toen bericht is komt niet overeen.

interviewer: In hoeverre heeft het nieuws jouw aanvullende informatie geboden, wist jij

al wat er gebeurde via internet of M2 zelf of had je zoiets van, dat is nieuw?

respondent: Nee ik wist het altijd al van internet.

interviewer: Keek je vaak op internet?

respondent: Ja best wel, hij was natuurlijk ook vaak op MSN, niet dat we veel praatte toen maar daardoor zat ik wel veel op internet. En ik zat veel achter de computer op school dus dan zat ik eventjes tussendoor te kijken of zo.

interviewer: Welke websites bezocht je?

respondent: Ja eigenlijk dan Nu.nl en nog eentje geloof ik. Ja, dat weet ik niet meer welke dat was. Maar zijn moeder zei van, ja die moet je kijken en dan.

interviewer: Is het een thuisfrontpagina geweest?

respondent: Ja daar heb ik ook wel eens een keer gekeken ja. Maar volgens mij voornamelijk alleen maar die nieuwssites.

interviewer: En pagina's zoals Facebook op persoonlijke pagina's waar militairen wat op zetten?

respondent: Nee dat was toen nog helemaal niet zo, toen was er alleen Hyves. Facebook was er toen natuurlijk wel maar dat had ik toen niet. Het lijkt nu of ik heel oud ben. Nee, daar keek ik eigenlijk nooit op. En M2 zat eigenlijk ook nooit, ik heb in die tijd drie mailtjes van hem terug gekregen. En dat was het eigenlijk.

interviewer: En weblogs, ik ga er nu vanuit dat M2 geen weblog heeft bijgehouden?

respondent: Nee, nee.

interviewer: Andere militairen hebben dat wel gedaan, heb jij daar wel eens op gekeken?

respondent: Nee helemaal niet.

interviewer: Niet naar gekeken?

respondent: Nee. En M2 was ook helemaal niet zo weet je. Elke week ging ik een brief schrijven dan, en een keer heb ik een pakketje gestuurd en dat is het eigenlijk. Best wel erg eigenlijk dat ik dat maar een keer gedaan heb. Maar ja zijn moeder deed het altijd weet je wel. Die deed echt elke week iets sturen en dan dacht ik van nou dan hoef ik dat niet meer te doen weet je.

interviewer: Dan gaan we het hebben over jullie contact, de communicatie tussen jullie. Algemeen, hoe verliep dat?

respondent: Ja op zich ging dat wel goed. Alleen wat ik al zei, een keer in de week had ik dan een brief geschreven en nooit een brief terugkreeg eigenlijk, daar had hij nooit tijd voor. Hij was niet zo schrijverig.

interviewer: Jij hebt wel elke week een brief gestuurd?

respondent: Ja elke week. En op MSN, in het begin was dat natuurlijk wel wat meer op MSN, daarna zag ik dat hij online was maar dan praatte ik niet tegen hem omdat ik dacht ja ik heb hem toch niet zoveel te vertellen. Heel raar was dat.

interviewer: Ook een soort angst?

respondent: Ja ik weet niet, ik zei 'hoe is het' en dan zei hij 'ja goed' en dan zei ik wat ik had gedaan en dat was het. Dat was heel raar. Op het einde is het heel raar, ja je hebt toch niet zoveel te vertellen. In het begin was het van ja ik mis je en zo, en aan het einde ook nog wel. Maar ik had het toen ook verteld tegen hem, ja je bent niet meer, heel gemeen eigenlijk, je bent niet meer M2 voor mij. Ja, je bent gewoon ver, je deelt niks met mij, want dat mag ook niet. Maar het is gewoon van een kant weet je wel. Ik wist helemaal niet wat hij deed daar. Misschien wel, ja hij kon natuurlijk niet vertellen dat er ID's om zijn oren vlogen of kogels om zijn oren vlogen. Alleen telefoon deed hij dan en dan zei hij over zoveel dagen kan ik weer bellen ongeveer, en dat was dan acht dagen ongeveer.

interviewer: Dat gebeurde niet veel, telefoongesprekken?

respondent: Nee om de acht dagen ongeveer. Dus wel een keer in de week.

interviewer: En post stuurde jij wel maar heb je zelf weinig ontvangen zei je net. Hoe vaak was hij gemiddeld online?

respondent: Ja het zelfde als telefoon zeg maar. Want daar tussen kon hij niet bellen. Dan was hij er eventjes, een paar dagen weer terug. Ja, ik weet niet meer hoe dat ging. Dan belde hij mij en dan daarna zat hij op MSN, maar dan had ik hem ook niet meer veel te vertellen dus.

interviewer: Wat was zijn functie, dat heb ik niet meegekregen?

respondent: Zijn functie, nou dat is veranderd toen daar geloof ik. Hij was wel onderofficier, hij stuurde wel een paar pelotons aan. Maar ik weet niet welk peloton hij zat.

interviewer: Hij was officier maar was ook veel op pad?

respondent: Ja hij zat zeg maar op zo'n fennik, bovenop zat hij.

interviewer: Waren er bepaalde tijdstippen waarop jullie contact hadden, dat hij online was of jullie konden bellen?

respondent: Nee was gewoon, als hij terug was kon hij bellen en ik wist nooit wanneer dat was. Ja, wel ongeveer wel, nu zijn er zoveel dagen weer voorbij dus dan kan het zijn dat hij belt. De rest wist ik niet.

interviewer: Had hij net zo veel contact met jou als met zijn ouder, of moeder in dit geval?

respondent: Nee hij belde hun minder. Dus als hij mij belde was het niet altijd dat hij hun belde.

interviewer: Je gaf net zelf al aan dat er restricties zijn in de communicatie tussen jullie vanuit Defensie, in hoeverre was jij je hiervan bewust, wat weet je van de restricties die er zijn?

respondent: Ja ik heb eigenlijk geen idee, ik wist alleen dat hij dat niet mocht vertellen.

interviewer: En hoe weet je dat?

respondent: Dat zei hij geloof ik ja. Ik wist het van te voren geloof ik. Ok hij had het gezegd door de telefoon. Ja, hij zei van ik mag, o ja, hij zei het volgens mij via een mailtje was het toen. Toen zei hij van ja ik ga je zo even iets sturen en toen had hij het gezegd. Sommige dingen mag ik niet zeggen zei hij. Dan doen we even een code woord voor gebruiken zei hij. Ja, hij had het volgens mij gewoon uitgelegd.

interviewer: Pas toen hij daar zat?

respondent: Ja.

interviewer: Is daar een reden voor? Hij is hoogstwaarschijnlijk wel al op de hoogte gebracht voor vertrek over wat wel en niet kan?

respondent: Ja, ja ik weet niet. Volgens mij weet je dat ook wel een soort van al. En als

hij het zegt denk je ook, o ja. Volgens mij hoort het gewoon bij zoiets dat het niet allemaal mag gezegd worden.

interviewer: Je bent nooit via een andere weg op de hoogte gebracht van wat wel en niet kan?

respondent: Nee.

interviewer: Defensie heeft jou ook nooit benaderd of gemaild of een brief gestuurd?

respondent: Nee.

interviewer: Nooit iets van gehoord?

respondent: Nee.

interviewer: Je zei net al, afspraken gemaakt samen, omzeilen wil ik niet zeggen maar hoe gaan we communiceren om toch iets te kunnen vertellen, daar hadden jullie code woorden voor?

respondent: Ja dat waren alleen maar dat cola drinken en dan wist ik dat hij weg ging.

interviewer: Heb je het daar later nog wel over gehad, of daar consequenties aan zaten als hij wel iets zou zeggen?

respondent: Ja, hij heeft gezegd, ze mogen gewoon niet weten wat wij aan het doen zijn en ze kunnen een soort van afluisteren dus daarom mogen we eigenlijk niks vertellen zeg maar. Dat ze dan weten wat hun van plan zijn. Dat is niet de bedoeling en daarom kon hij niks vertellen. Anders had hij het wel verteld.

interviewer: Maar achteraf?

respondent: Nee volgens mij ook gewoon door de telefoon.

interviewer: Heb jij het gevoel gehad dat M2 onvoldoende kon vertellen en of loslaten over zijn ervaringen/gebeurtenissen daar voor jou om een beeld te vormen?

respondent: Ja.

interviewer: Dus je had meer willen weten? Meer nodig gehad om een beeld te kunnen vormen?

respondent: Ja.

interviewer: En denk je dat M2 zelf ook meer had willen vertellen daar?

respondent: Ja dat weet ik eigenlijk niet. Misschien wel maar hij heeft het daarna

allemaal wel verteld. Maar ja, ik weet niet, hij is echt zo'n jongen, ja man, die daar is en als hij weer terug is dan is het gewoon klaar. Dus dan kan hij wel vertellen, hij wordt er nu ook wel zat van als hij nu weer moet vertellen, ja het is gewoon klaar ik ben daar niet meer.

interviewer: Afgesloten boek?

respondent: Ja precies, dus ik weet niet of hij er meer over wil vertellen.

interviewer: Tot slot het stukje beeldvorming, hoe jij dat ervaren hebt. Als je een algemeen beeld zou moeten omschrijven van de missie, hoe zou jij dat in eigen woorden omschrijven? Hoe zag je dat voor je?

respondent: Is het achteraf?

interviewer: Tijdens de missie, dus wat was jouw beeld van de missie? Tot het moment dat hij terug kwam, wat dacht je dat hij daar deed en hoe zag het er daar uit, was het veilig was het gevaarlijk?

respondent: Nou ja, hij had wel verteld dat hij daar opeens een andere functie kreeg, hij zei dat is beter maar dat was uiteindelijk slechter.

interviewer: Oké, tijdens de missie?

respondent: Ja, dat was tijdens. En toen, ja ik wist alleen dat hij dan uit de poort ging. Ik weet wel hoe zo'n basis er uit ziet en hoe het daar er uit ziet. En wat ik wel wist volgens mij, maar dat weet ik ook niet eigenlijk, dat het zeg maar niet voor de wederopbouw van Afghanistan was. Want daar had ik ook mijn spreekbeurt over, toen zat ik nog op school. En toen had ik het ook over het programma, ook over de wederopbouw maar dat was dus eigenlijk helemaal niet zo als hoe het daar ging. Want dat kon gewoon niet daar.

interviewer: Je had dus tijdens de missie al het idee, dit is geen opbouwmissie?

respondent: Nee, ik wist ook niet precies, wat ze daar deden, hij kon dat natuurlijk ook niet vertellen. Het was heel, het lijkt ook net of, ik heb niet zoveel interesse daar in getoond. Heel slecht eigenlijk. Bij mij is het gewoon, ik zie wel hoe het gaat, ik hou het een beetje bij met internet en zo. Ik kijk naar de televisie, ik hoor wat hij zegt maar voor de rest dacht ik altijd als hij maar gewoon terug komt. Ik altijd wel naar de weken weet

je wel, nog zoveel weken, nog zoveel weken. Daar keek ik meer naar dan wat er allemaal gebeurde zeg maar, dat wilde ik liever niet weten.

interviewer: M2 komt terug, had je het idee dat jouw beeld overeen kwam met zijn beeld van de missie?

respondent: Nou dat was heftiger denk ik. Ik wist wel dat hij andere dingen deed daar, maar toen hij echt dingen ging vertellen, het was niet eens gelijk erna want dat durfde ik ook niet of zo, toen was het van hoe was het en wat heb je meegemaakt en zo. Ja, ik weet niet, ik moest er ook aan wennen dat hij weer terug was. Dat was heel gek, het was ook wel leuk toen ik hem dan weer zag. Ja, het was heel raar. En toen op onze vakantie, 17 december gingen we naar Gambia, en toen pas heeft hij allemaal dingen verteld dat ik dacht van wow is dat allemaal gebeurd. Gelukkig wist ik dat dan niet.

interviewer: Dat vindt je wel achteraf, dat dat stukje bescherming dat jou geboden wordt terecht is?

respondent: Ja dat denk ik wel.

interviewer: Je had het liever niet geweten tijdens de uitzending?

respondent: Ja inderdaad.

interviewer: Dat beeld, je zegt het was erger dan jij dacht, dat heb jij uiteindelijk ondervonden doordat M2 er over is gaan praten?

respondent: Ja nou eigenlijk was het, ik had al een soort van beeld er van omdat in het beging, in juni geloof ik, was dat toen gebeurd met Rosier. Dat was die soldaat en daar stond M2 echt gewoon vlak naast met nog een. En toen ging die moeder mij bellen want hij stond er naast. Toen zei die jongen ja ga maar een stukje achteruit en toen ging hij zeg maar die bom onschadelijk maken, want die hadden ze gevonden. En toen zag M2 dat hij hem met zo'n pin wou hij hem zeg maar er uit scheppen en toen ging hij zeg maar ontploffen. En toen was M2 helemaal weggevlogen, en toen werd ik dus gebeld van ja M2 heeft iets meegemaakt. En ja dat was dat dus. En daarna heeft hij nog verteld hoe dat ging, van ja ik had overal bloed over me heen en toe dacht hij zijn mijn armen er af of zijn mijn benen er af maar er was helemaal niks af. En toen is mijn beeldvorming volgens mij wel een beetje begonnen van hoe het daar een beetje was en toen vond ik

het ook niet meer zo leuk. Want daarna heb ik ook wel gedacht van ja nou, hij komt heus wel terug.

interviewer: Defensie heeft op dat moment jullie ingelicht over wat er met M2 gebeurd was?

respondent: Ja ik geloof het wel, maar ik denk niet dat M2 dat zelf was, maar ik denk het wel.

interviewer: Dan heeft hij waarschijnlijk toestemming gehad van Defensie om daar over te praten?

respondent: Ja dat denk ik wel.

interviewer: Had je dit wel of niet willen weten?

respondent: Ja ik wil het wel weten eigenlijk.

interviewer: Ondanks dat jouw beeldvorming daardoor erger is geworden?

respondent: Ja ik wil wel weten wat er gebeurd en dat hij heel erg geluk heeft gehad. Ja, ik wil dat wel weten.

interviewer: Als je nu kijkt, we zijn een paar jaar verder, zijn er nog verschillen zichtbaar in jullie beleving van de missie? Ik merk aan jou bijvoorbeeld dat je regelmatig zegt 'dat weet ik niet', er zijn dus nog dingen waar je niet van op de hoogte bent?

respondent: Ik weet wel dat ik nooit zal weten hoe het voor hem daar was. En hij weet wel dat het voor mij ook niet echt leuk was hier. Maar voor de rest, nee we hebben daarna nog een paar keer daarover gepraat volgens mij. Want ik was altijd bang dat hij zo'n posttraumatische stoornis zou krijgen weet je wel. Maar uiteindelijk dacht ik wel hij is zo nuchter, zo verstandig, ja ik weet niet, zo mentaal ook sterk dat hij dat gewoon niet, dat dat niet kan bij hem. Ik weet wel bij hem dat zijn gedachten over moslims en Afghanen is wel echt versterkt.

interviewer: Extremer?

respondent: Ja en hij scheert het nu wel allemaal over een kant, dat moslim echt wel, ja hij haat ze gewoon wel echt.

interviewer: Kun jij dit begrijpen?

respondent: Ja, als er op je wordt geschoten en zo en als er mensen op je af komen

rennen en gewoon dood willen eigenlijk, ja ze willen gewoon dood geschoten worden. Maar ja het is hij of die ander dus dan ja ik begrijp het wel denk ik.

interviewer: Je zegt net, ik zal nooit weten hoe hij dat echt ervaren heeft, is dat een bewuste keuze of zeg je dat gaat hij mij gewoon nooit vertellen?

respondent: Hij heeft ook een filmpje laten zien en dan zie je ook wel een soort van, maar hij zal nooit die emoties, zeg maar, ja wat hij had. Ja, als iemand je wilt doden, dat zal ik nooit kunnen begrijpen. Dat bedoel ik dan. En voor de rest verhalen, nee je zal het nooit kunnen begrijpen denk ik.

interviewer: Is dat ook een reden dat hij niet graag over zijn situatie daar praat, omdat hij zoiets heeft van jij was er niet bij dus kan dat gevoel niet verwoorden?

respondent: Hij wil alles wel vertellen maar hij vindt ja dat was daar dus dat is gewoon klaar. Dus als ik hem er naar zou vragen dan zou hij alles wel vertellen en ook hoe hij zich er bij voelde en zo. Maar ja, ik laat hem gewoon, hij praat altijd wel gewoon makkelijk. Ik heb heel veel dingen gevraagd zeg maar daarna, maar ja dat neemt weer af en dan is het gewoon klaar. Het is niet helemaal afgesloten denk ik.

interviewer: Voor jullie alle twee niet?

respondent: Voor hem denk ik eigenlijk wel maar voor mij, ik weet niet.

interviewer: Wat zou jij nog willen om zoiets af te kunnen sluiten voor jezelf?

respondent: Ja dat weet ik eigenlijk niet maar ik wil eigenlijk gewoon, ja ik denk dat het altijd wel gewoon blijft. Misschien ben ik ook wel een janker. Ik weet het niet eigenlijk, misschien zou ik het anders willen doen. Dat ik wel meer, maar ja misschien is het wel gewoon mijn manier, kijk ik sloot me gewoon helemaal af daarvan. En toen hij terug kwam moest ik ook gewoon wennen dat ik R2 was maar ja dat is heel anders, ik was echt zo'n prinsesje geworden. Dat ik dacht hij is er niet, ik kan gewoon doen wat ik wil weet je wel. Heel gek was dat. Ik dacht wel aan hem, ik praatte ook altijd over hem. Dat is heel raar.

interviewer: Volgt M2 via Defensie een traject of spreekt hij mensen daar na zijn terugkomst over hoe hij zijn ervaringen daar moet verwerken?

respondent: Ja dat heeft hij daarna gehad, dat was met een psycholoog denk ik.

interviewer: Heeft hij hier zelf voor gekozen?

respondent: Nee volgens mij moet iedereen daar mee praten. En ook omdat hij dat had meegemaakt van Rosier. Hij moest extra. En voor de rest was er wel eens een reünie en dan was er wel een psycholoog en zij merkte ook wel dat hij agressie in zich had. Maar voor de rest, nee daarna is er niks meer mee gedaan.

interviewer: En dan terugkomend op jou beeld van de missie, weet jij nog hoe dat beeld toentertijd was in de media? Het beeld van de publieke opinie, de heersende mening van het volk, hoe was dat in de tijd dat hij weg was? In hoeverre kwam dat overeen met jouw beeld?

respondent: Ja omdat dat met die Rosier was gebeurd, ja ik had het idee dat ze heen weinig vertelde eigenlijk.

interviewer: Minder?

respondent: Ja.

interviewer: Dus in jouw beleving was het erger?

respondent: Ja, dat klopt niet helemaal met wat ik net heb verteld toch?

interviewer: Dat maakt niet uit. Stond jij wel achter het beeld dat ze lieten zien ook al was het in jouw beleving dan minder informatief?

respondent: Ja soms wel en soms niet. Maar ik weet eigenlijk niet meer wat er allemaal werd gezegd en zo.

interviewer: Je hebt niet het idee gehad van wat er gezegd wordt klopt niet?

respondent: Ja soms dan lieten ze wel eens zien dat ze dan zo goed bezig waren en dan leek het net wel een opbouw maar dan wist ik wel wat daar echt gebeurde. En toen dacht ik wel van wat is dat nou voor geklets.

interviewer: En een vergelijking met wat er in de media te zien was, televisie en Defensie. In jou geval, je hebt de website van Defensie wel bezocht, ik weet niet of je dat kan terughalen, of daar andere informatie op te zien was dan op het nieuws?

respondent: Ik heb eigenlijk geen idee. Ik keek daar eigenlijk niet heel vaak op.

interviewer: Had je het gevoel dat M2 jou meer kon vertellen dan wat je in de media te zien kreeg of vanuit Defensie?

respondent: Ja dat zeker.

interviewer: Hij kon meer details geven of meer algemene informatie?

respondent: Ja alles, alles was duidelijker, dat weet ik wel.

EINDE INTERVIEW

RESPONDENT 3 (R3)

ALGEMENE INFORMATIE

Leeftijd R3: 25 jaar

Leeftijd M3: 29 jaar

De uitzendperiode: november 2009

Loopbaan Defensie: 18 jaar tot heden

Functie: leidinggevende functie

Relatie tot militair: geregistreerd partnerschap

Kinderen: zoon 1 jaar

interviewer: Ik doe onderzoek naar de beleving van de missie bij het thuisfront. De vragen die ik ga stellen maken inzichtelijk hoe jij je informatie hebt verkregen ten tijden van. Mag ik M3 zeggen tijdens het interview?

respondent: Ja doen maar gewoon M3.

132We beginnen met de mediakanalen, even terug naar die tijd, weet jij nog via welke kanalen jij op de hoogte bent gebracht en gehouden van alle gebeurtenissen daar, de werkzaamheden van M3?

respondent: Het meeste van M3 zelf.

interviewer: Het meeste van M3 zelf?

respondent: Ja, we hadden dan contact via MSN en email, voor de rest, ik weet, want dit is de tweede keer dat hij is uitgezonden. Hij is in 2007 ook uitgezonden geweest. Toen was de missie net opgestart en toen was er heel veel op tv. Toen zag ik ook op tv wat er ongeveer gebeurde. Ja, toen was er heel vaak, toen zijn er heel veel mensen overleden ook in Afghanistan in die periode. Er was toen een hele grote missie in een vallei, dat kwam ook vaak op het nieuws. Dus toen was hij ook vaak in het veld dus toen kreeg je ook niet zoveel bericht van M3 zelf.

interviewer: Er zit waarschijnlijk wel verschil tussen de eerste uitzending en de tweede keer, probeer ze alle twee te betrekken.

respondent: Ja, is goed.

interviewer: De eerste keer heeft televisie voor jou een belangrijke rol gespeeld. Wat was de rol van Defensie in persoonlijke berichtgeving tijdens de missie?

respondent: Je hebt een aantal bijeenkomsten waar je naar toe kan gaan, daar wordt je over geïnformeerd. Ik ben toen de eerste keer ben ik naar een bijeenkomst geweest en die ging over van nou wat nou als die thuiskomt. Wat gebeurt er dan en die aflooperperiode in Kreta, op mijn gebied ook wel interessant omdat ik zelf natuurlijk maatschappelijk werk doe. Dus toen, maar daar heb ik zelf niet zo heel veel aan gehad, dat ging over PTSS en al dat gebeuren. Ja, daar was ik zelf ook wel van op de hoogte. Andere bijeenkomsten ben ik niet naar toe gegaan. Wij hebben ook echt volgens mij een keer per maand, dat is volgens mij bij alle twee de uitzendingen geweest, kreeg ik een tijdschriftje een magazine met daarin dingen die daar spelen en over berichtjes van het thuisfront aan de militairen. Dus die las ik ook altijd wel.

interviewer: Was dat het Thuisfront blad of Monitor?

respondent: De Monitor die krijgt hij zelf, ik zou niet meer weten hoe dat ding heet.

interviewer: Heb je daar veel aan gehad qua informatie of meer steun?

respondent: Het was gewoon interessant om te lezen wat anderen mensen, en verhalen van die jongens daar en elke keer werd er dan zo'n FAB uitgekozen die ze dan beschreven, zo'n slaapzaaltje waar ze in zaten en dan wie er in zaten. Dat is op zich wel

leuk om te lezen.

interviewer: Naar jouw gevoel, is Defensie altijd bereikbaar geweest voor eventuele vragen of opmerkingen?

respondent: Ja, je krijgt, tenminste dat was in mijn geval zo, heb ik tijdens de tweede uitzending heb ik een buddy gehad. Dat is iemand uit het team van M3 die ik dan persoonlijk kan bellen als ik vragen heb of ja als ik zit van joh, tijdens de eerste uitzending was mijn buddy redelijk vaak bij mij ook. Die kwam dan pakketjes ophalen en die stuurde hij dan naar M3 toe. De tweede keer heb ik dat gewoon zelf via de supermarkt gedaan, via het postkantoor maar de eerste keer kwam hij heel veel langs.

interviewer: Als tussenpersoon. En die persoon is dan niet mee op uitzending maar is hier ter ondersteuning van jullie?

respondent: Ja.

interviewer: Hoe heb je dat contact ervaren met Defensie, niet zo zeer je buddy. Kijk je daar positief op terug het contact met Defensie?

respondent: Op zich zijn ze heel erg gericht op het thuisfront, ze zien hoe belangrijk dat is voor een militair en je krijgt dan ook nog eens een bos bloemen van een of andere persoon bovenaan ergens. Dus ze zijn wel heel erg er mee bezig merk ik.

interviewer: Je krijgt informatie van Defensie over de situatie daar, in hoeverre denk jij dat die informatie up-to-date was?

respondent: Nou het meeste qua informatie over de situatie daar heb ik gekregen van M3 zelf. En ik weet dat bepaald zaken, als ze bezig zijn met missies dat ze daar dan niets over moeten zeggen. Maar dat is ook zo, dat is ook voor de veiligheid van de militairen daar. Dus ik denk toch wel dat ik niet alles hoor als ik heel eerlijk ben.

interviewer: Je hebt je wel voldoende geïnformeerd gevoeld?

respondent: Ja, ja, zeker.

interviewer: Oké, dan wordt je daarnaast natuurlijk ook op de hoogte gehouden van de gebeurtenissen in Afghanistan via nieuwsmedia, had je het idee dat dat een sneller bereik had dan de informatie vanuit Defensie?

respondent: Ja. Ja, het was vaak dat ik eerst op het nieuws wat zag dat ik dacht van he,

dat ga ik eens eventjes, van joh hoe zit het daar nou mee. Ja, bij Defensie werd informatie, en zo is mijn vriend ook hoor, die wil gewoon zo min mogelijk mij zorgen onthouden. Dus als er dan wat op het nieuws was dan vroeg ik wel van joh hoe zit dat nou en ik zag dat en dat. Ik weet dat wat op het nieuws komt, dat is natuurlijk ook altijd weer gevormd door een mening en door de media dus dat neem ik nooit klakkeloos aan, dus dat doe ik dan even bij die buddy of bij M3 zelf.

interviewer: Heb je het idee dat jou buddy jou meer kon vertellen?

respondent: Ja, zij zijn wel goed op de hoogte van wat daar allemaal speelt, ze hebben redelijk vaak contact. Omdat dat intern is kunnen zij natuurlijk gewoon open met elkaar spreken is sommige gevallen. En ik denk dat er heel veel speelt bij de militairen die in Afghanistan zitten, die willen gewoon niet te veel zeggen tegen het thuisfront.

interviewer: Dan heb je ook de informatie vanuit Defensie direct aan jullie, daar zou meer in bericht kunnen worden?

respondent: Ja, over bepaalde missies die daar op dat moment spelen, bepaalde acties die ze aan het doen zijn. Maar ja dan zit je weer met wat kunnen ze wel en wat kunnen ze niet zeggen, dat weet ik niet.

interviewer: Uiteindelijk ben je via het nieuws, de media, dus meer te weten gekomen van wat er daadwerkelijk speelt, ook al ben je er niet direct van uit gegaan dat het waarheid was?

respondent: Ja, vooral de eerste keer was dat wel zo.

interviewer: Rond 2007 de missie?

respondent: Ja.

interviewer: Je gaf al aan dat jij niet klakkeloos alles aanneemt wat in de media verschijnt, heeft het wel een bepaalde impact op jou gehad?

respondent: Je kijkt er wel naar, het is toch je vriend die daar zit. Want het trekt wel je aandacht als het op het nieuws is, je gaat er wel voor zitten van o wat is het dan en o er zijn mensen overleden. Ja, daar denk je toch bij na dat kan ook mijn vriend zijn geweest. Dus natuurlijk heeft dat impact op je dan.

interviewer: En heeft het aanvullende informatie gegeven, dat je uiteindelijk meer te

weten bent gekomen op die manier dan via M3 of via je buddy?

respondent: Ja ik denk dat als het niet in de media was geweest over die actie in de vallei dat dat niet, ja dan waren ze wel bezig, maar dan niet in die heftigheid daar.

interviewer: Jij bent niet bericht over de details?

respondent: Nee, nee.

interviewer: Dus de media hebben positief bijgedragen aan jouw informatievoorziening?

respondent: Ja, ja.

interviewer: En online fora, alle informatie gepubliceerd op het net, welke rol hebben die gespeeld tijdens de uitzendingen? Heb jij gebruik gemaakt van het internet tijdens zijn uitzending?

respondent: Ja, je hebt mindef.nl, de site van Defensie daar staat alles op vanuit Defensie dus dat hou je dan wel in de gaten. Ze hebben volgens mij ook apart de missie Afghanistan hebben ze dingen er op staan dus dan kan je alleen op dat gebied dingen opzoeken. En voor de rest social media, dat wordt heel erg beperkt. De veiligheidsdienst van Defensie die houdt ook in de gaten of ik er geen rare dingen op zet of, dat wordt eens in de zoveel tijd wordt dat gecheckt.

interviewer: Bij jou?

respondent: Bij de hele, het hele thuisfront wordt even gescreend.

interviewer: Wordt dat van te voren verteld?

respondent: Nee, maar dat weet ik dat dat gebeurd. En dan krijg je ook wel eens te horen van nou je moet foto's afschermen of je moet je profiel, dus een aanbeveling. Dat je gewoon veiliger zit als je dat afschermt.

interviewer: Dus daar heb je naar geluisterd?

respondent: M3 heeft tijdens zijn eerste uitzending wel heel veel foto's er op gezet maar die heeft hij uiteindelijk er ook weer af gehaald.

interviewer: Weet je waarom, uiteindelijk?

respondent: Ik denk toch dat ze daar gezegd hebben van het is misschien maar beter als je die daar af haalt.

interviewer: Zou jij jezelf omschrijven als een actief deelnemer als het gaat om online

fora, ben je heel specifiek bezig geweest met de missie op het internet?

respondent: Met de missie, ja dan ga ik, ik zoek dan wel regelmatig, ja vooral op de site van Defensie dan. Omdat ik dan weet, ja dan andere ja die weten het ook niet, en zelfs wat op Defensie staat dat kan natuurlijk vervormd zijn, dat ze dingen hebben weggelaten vanwege veiligheid. Maar ik vind het wel interessant om daar, het is toch een deel van je leven als je daar zit.

interviewer: Heeft internet tot aanvullende informatie geleid?

respondent: Ik denk dat het internet niet, nee.

interviewer: Dan hebben we nog weblogs, een aantal militairen hebben zelf een weblog bijgehouden tijdens de uitzending, M3 ook?

respondent: Nee.

interviewer: Ken je andere militairen die dat wel hebben gedaan of heb je zelf wel eens weblogs bezocht?

respondent: Nee ik zit nu je, ik denk wel dat ik eens een keer van die online programma's weet je wel, dat jongens daar, journalisten daar in Afghanistan zitten, dan hebben ze zo'n serie van dat ze mee gaan is een keer op patrouille.

interviewer: Docu's?

respondent: Ja, ja. Ja, dus die zag ik wel, dat vond ik wel leuk om te zien omdat je dan echt die beelden hebt van in dat kamp, en dan gaan ze kijken in zo'n eetzaal. Dat maakt het toch allemaal wat tastbaarder ook voor mij.

interviewer: Dan heb je het echt alleen over beeld of uitzendingen waarin gesproken is?

respondent: Ja, een journalist die dan de jongens gaat interviewen en die dan meeloopt naar de FAB's toe, en dan lopen ze echt over het kamp heen en dan zie je ook van o daar zitten dan die FAB's en loop je die kant op en dan kom je bij de eetzaal. Dat is wel heel leuk om te zien.

interviewer: Neem je die informatie wel aan als werkelijkheid?

respondent: Ja, dat zijn beelden die je ziet dus dat is dat kamp. Ik neem aan dat ze dat niet in de studio hebben opgenomen.

interviewer: En qua informatievoorziening?

respondent: Nou ja er zit natuurlijk een bepaald veiligheidsaspect omheen, ze gaan niet hele gevaarlijke missies met zo'n journalist doen. Dan wordt standaard patrouille door Tarin Kowt heen, op asfalt wegen allemaal. Maar dat is wel heel leuk om te zien. Een beeld krijgen van hoe het daar is want het is zo anders als hier.

interviewer: Blogs zijn dan geen sprake van maar documentaires hebben dan niet zo zeer in jou informatievoorziening maar aan jou beeldvorming bijgedragen?

respondent: Ja.

interviewer: Hoe verliep de communicatie tussen jullie?

respondent: De communicatie, ja over het algemeen goed.

interviewer: Wel altijd contact kunnen hebben op de momenten dat jij zoiets had van.

respondent: Nou niet altijd. De eerste uitzending was hij wel eens drie weken weg. En dat is best wel lang ook, omdat je weet dat hij dan in het gebied zit en in vuurgevechten zit. En dan heb je wel zoiets van ja, eigenlijk zou ik wel even een berichtje willen hebben dat het goed is met hem. Maar in de tweede uitzending was hij meer leidinggevende van een team. Toen was hij meer op het kamp, dan ging hij ook wel eens naar buiten een paar dagen en dan kwam hij gewoon weer terug.

interviewer: Kon jij tijdens de eerste uitzending dat hij ook langere periodes weg was, kon jou buddy vertellen hoe het er voor stond?

respondent: Nee. Want ze zaten er midden in. En als er dan informatie werd doorgespeeld dan zou dat weer een gevaar zijn voor de jongens en dan heb ik zoiets van dat ik het liever niet weet dan dat er eens kans bestaat dat het uitlekt.

interviewer: Dus je bent het er mee eens hoe dat geregeld is?

respondent: Ja, ja.

interviewer: De mogelijkheden tot persoonlijk contact waren en er maar er waren periodes dat contact uitgesloten was?

respondent: Ja.

interviewer: Gaat het dan vooral om email contact, telefoongesprekken,

post?respondent: De eerste uitzending was vooral via MSN, online, en de tweede

uitzending hebben we Greetz ontdekt, dus toen konden we ook kaarten naar elkaar sturen.

interviewer: Post sturen ging makkelijk?

respondent: Ja, het is wel een lang adres wat hij heeft maar het kwam wel aan.

interviewer: En telefoon, gebruikte je dat vaak?

respondent: Ja, telefoon is verschrikkelijk want er was een vertraging van 3 seconden en ik ben al heel erg aan de telefoon. Als er dan 3 seconden vertraging op zit dan krijg je dat je constant door elkaar praat.

interviewer: Ja, dus dan is chatten inderdaad sneller?

respondent: Ja dat voelde prettiger, hoewel de internet verbinding daar niet heel erg geweldig is. Dat was in Tarin Kowt.

interviewer: En qua post, jullie stuurde kaarten, kon je meer sturen?

respondent: Je kunt oneindig veel kaarten sturen. Volgens mij kwam er een keer in de week een post helikopter die dan pakketjes afleverde, nou dan stuurde ik volgens mij elke week een pakketje, ja en dan nog kaarten en e-mails. Dus je probeert toch wel.

interviewer: De momenten dat jullie contact hadden, waren dat vaste momenten, maandelijks, dagelijks, wekelijks?

respondent: De eerste uitzending was heel erg, nou dat verschilde of hij op het kamp zat of niet. Dat verschilde van een keer per maand tot twee keer in de week. Tweede uitzending, ja was bijna elke dag dat hij wel online kwam. En soms een week niet omdat hij dan in het veld zat maar.

interviewer: Dus met zijn andere functie was dat gewoon makkelijker?

respondent: Ja, ja.

interviewer: Zijn eerste keer, wat was zijn functie?

respondent: Hij is EOD'er.

interviewer: Tijdens zijn eerste uitzending?

respondent: Ja tijdens zijn eerste en tweede was hij dan leidinggevende van een team.

interviewer: Ok, EOD staat voor?

respondent: Explosieve opruimingsdienst.

interviewer: Dus er is duidelijk een verschil tussen de mannen die, de uitvoerende en de leidinggevende.

respondent: Ja, dus hij stond dus boven een team en stuurde dus, coördineerde de teams die hij weg moest sturen.

interviewer: Het is niet dat er tijdstippen waren, je hebt steeds moeten wachten tot hij weer in het kamp was.

respondent: Ja, dan zette ik de computer aan en dan hoorde ik vanzelf wel als zo'n ding afging.

interviewer: Ja, het geluid van MSN?

respondent: Ja.

interviewer: Dus over de regelmaat is niet echt iets vast te stellen, zodra er mogelijkheid was is er contact geweest?

respondent: Ja.

interviewer: We hebben ze net al genoemd maar er was sprake van restricties, in hoeverre ben jij je daarvan bewust geweest?

respondent: Ja, ik weet dat dat gewoon gebeurt. Maar ik weet ook waarom dat gebeurt. Dat is voor mijn vriend die daar zit dus ik ben alleen maar blij dat daar zo goed naar gekeken wordt.

interviewer: Wie heeft jou daarover geïnformeerd?

respondent: M3.

interviewer: Het is niet vanuit Defensie.

respondent: Nee, zij geven dat door aan M3, zo van joh jou vriendin heeft foto's er op staan die kan ze beter blokkeren of mijn Hyves profiel stond toen nog openbaar, dat ik die beter kan afschermen. Het is echt allemaal preventief. Ze hebben toen ook naar mijn werk gebeld om te kijken, dat ze met een smoesje, ik heb die en die gegevens nodig, om te kijken hoe makkelijk dat gaat. Nou dan heb ik mijn werkgever op aangesproken, dat kan helemaal niet, dat mag helemaal niet.

interviewer: Dat is een soort test vanuit Defensie om na te gaan.

respondent: Ja, stel iemand wil kwaad, hoe makkelijk kunnen zij gegevens over mij

krijgen.

interviewer: Wordt dat achteraf wel aan jou verteld.

respondent: Ja, via M3 gebeurt dat allemaal. M3 die krijgt waarschijnlijk een rapport of die krijgt een gesprek daar.

interviewer: Tijdens dat M3 daar zat, hebben jullie van te voren afspraken gemaakt wat jullie wel en niet mogen zeggen?

respondent: Hij heeft mij inderdaad verteld van ik kan niet alles vertellen en dat is gewoon voor de veiligheid, ja. Ik begrijp dat ook wel.

interviewer: Hebben jullie ook afspraken gemaakt om dingen die je niet kan zeggen op een andere manier te zeggen zodat je elkaar meer kunt vertellen?

respondent: Nee, dat hebben wij niet gedaan. Nee, je weet toch wel dat dingen daar gebeuren, ik heb niet zo dat ik dat dan op dat moment wil weten.

interviewer: Heb je het gevoel dat M3 tijdens de uitzending voldoende kon vertellen aan jou, wilde hij misschien meer kwijt maar kon niet door de restricties?

respondent: Nee, M3 is daarin ook heel strikt in zelf. Dat kan ik niet vertellen dus.

interviewer: Heb je het idee dat doordat je niet alles wist jou beeld van de missie anders is dan die in werkelijkheid is?

respondent: Ja, tuurlijk want je vult altijd zelf dingen in. Nee, ik bedoel dat je dingen niet weet ga je altijd zelf een stukje invullen. Dus je moet jezelf daarin ook beperken dat je denkt o het is verschrikkelijk en elke dag is het ontzettend gevaarlijk daar want dan kun je, je moet jezelf daarin een beetje beschermen. Is mijn, je weet gewoon dat je beeld niet klopt, want je weet niet wat er speelt. Dus dat vul je zelf aan dan, suggestief vul je dingen in.

interviewer: Maar goed, jij bent je daar van bewust.

respondent: Ja, ik denk dat dat wel een heel belangrijk aspect is. Dat je weet dat je niet alles weet en dat het goed is dat je niet alles weet.

interviewer: Zou jij het algemene beeld kunnen beschrijven dat jij had van de missie toen hij in Afghanistan zat?

respondent: Ja, ik wist dat het daar gevaarlijk was. Dus ja mijn beeld, ja ik wist dat ze

daar in gevecht waren met die Taliban. Dat hij daar zelf ook gevaar liep. Ja mijn beeld verder.

interviewer: Had je een beeld van wat zijn werkzaamheden waren tijdens de eerste missie aangezien hij daar veel op pad was?

respondent: Ja, nee dat was wel duidelijk. Dat was met hem natuurlijk heel concreet want hij is explosieve opruimingsdienst. Hij doet niks anders dan die explosieve opruimen en dan ging het vooral om die geïmproviseerde, die langs de, die berrmbommen zeg maar.

interviewer: Had je ook een beeld van hoe vaak dat dan gebeurde, hoe vaak hij daar mee in aanraking kwam?

respondent: Ja, dat vertelde hij wel.

interviewer: Dat mocht?

respondent: Ja, nou dat het was gebeurd, dan mocht hij dat gewoon vertellen.

interviewer: M3 kwam terug, in hoeverre kwam het beeld dat jij had van de missie overeen met het beeld dat hij had? Als hij over de missie praatte had je dan het idee dat alles wat hij over de missie vertelde aansloot bij hoe jij over de missie dacht?

respondent: Ja omdat het merendeel van mijn beeld is gevormd door zijn informatie. Dus dan gaat dat gelijk op. Maar ik weet ook dat M3 een hoop dingen niet heeft verteld. Want hij heeft ook in april 2010, toen hij net terug kwam, toen heeft hij een medaille gekregen een bronzen kruis of wat was het en dat wist ik niet dat hij dat gedaan had. En dat heeft hij een aantal.

interviewer: Het is een gebeurtenis geweest waarvoor hij geëerd is.

respondent: Ja, hij heeft toen een aantal collega's heeft hij gered in een vuurgevecht, dus echt dat de kogels om zijn hoofd heen vlogen. En toen heeft hij mensen uit het voertuig gesleept dat kapot was en naar zijn eigen voertuig gebracht. En dat wist ik niet. Heb ik achteraf wel gezegd van nou dat vind ik niet zo leuk dat je dat niet verteld. Dat is toch wel wat, wel apart.

interviewer: Dus zelfs na thuiskomst praat hij daar niet over?

respondent: Nee, maar dat is wel algemeen bekend dat heel veel militairen die doen dat

niet. Omdat het zo'n andere wereld is, kan ik mij ook voorstellen van ze zitten daar en dat is zo anders en ze willen jou natuurlijk niet bang maken. Ik heb dat meegemaakt en dat meegemaakt dat je denkt, zo. Dus, maar ik krijg niet uit z'n hoofd als ik zeg, ja ik weet dat dat gebeurd is, dat je daar niet gezellig kopjes thee zit te drinken.

interviewer: Dus als jij zou moeten omschrijven wat zijn werk daar voorstelt en voor je zelf een beeld scheidt van wat heeft hij daar meegemaakt en hoe heeft hij dat beleefd, als je daar een cijfer voor zou geven in heftigheid, wat zou je hem geven?

respondent: Voor hem, ik denk dat zijn eerste uitzending best wel heftig was, het was ook zijn aller eerste uitzending. Hij heeft daarvoor geen uitzendingen gehad. Ik denk dat het toen best wel, ja hij is ook niet zo heel snel onder de indruk van dingen dus ik gok het dat het voor hem een 5 is geweest. Middelmatig, hij is niet heel snel dat hij labiel is er van. Dat hij heel anders is na die missie.

interviewer: Hij is echt als de zelfde M3 terug gekomen?

respondent: Ja, ja. Je zag wel, ja dat is een beetje moeilijk te omschrijven, hij is volwassen geworden daar.

interviewer: Heb je het idee dat hij emotie voor zich houdt om zich te beschermen? Of informatie achtergehouden wordt omdat dat misschien te heftig is?

respondent: Nee, nee ik denk dat hij daarover met collega's heel veel praat.

interviewer: Goed dat hij ook erkenning heeft gehad, na de tweede missie, voor wat hij heeft gedaan.

respondent: Ja. Dat was nog van de eerste missie. Dat moeten ze nog onderzoeken en dat is ook niet zijn keuze, dat dragen dan die mensen aan die hij gered heeft. Die hebben dan gezegd van hij verdient dat. Ja, ik vond het ook mooi maar hij had zelf zoiets van ja ach, echte vent he.

interviewer: Jij was er bij ook?

respondent: Ja ik was er bij en het was best wel, ja we werden opgehaald door een chauffeur en mooie auto, wel heel leuk hoor.

interviewer: Ze doen er echt iets voor.

respondent: Ja, ja.

interviewer: Allemaal vanuit Defensie geregeld?

respondent: Ja.

interviewer: In een later stadium na thuiskomst, kwamen er toen nog verschillen naar boven in jullie beleving? Door de erkenning ben je er achter gekomen dat hij heftige dingen heeft meegemaakt, is dat van invloed geweest op jouw beeldvorming?

respondent: Nee, maar ik heb ook niet heel erg dat ik zoiets had van, hij had wel van dan zat hij met vrienden en dan zat hij dingen te vertellen en dan, hij had ook heel veel foto's gemaakt en dan zat hij daarbij te vertellen en dan zag je wel van he waarom vertel je dat niet tegen mij.

interviewer: Er kwamen later verhalen naar boven waar jij nog niet van gehoord had?

respondant: Nee.

interviewer: Heftige verhalen, in die mate dat het jou beeldvorming heeft beïnvloed?

respondant: Ja, je weet dat het wel gebeurd is maar je kent de concrete verhalen niet. Maar dat is natuurlijk ook anders he als je met vrienden zit, mannen onder elkaar. Dan krijg je haantjes gedrag, ja dit en dat meegemaakt. Maar daar sprak ik hem later wel op aan van ja, waarom vertel je dat niet tegen mij?

interviewer: Dat is in jullie relatie niet zo van belang geweest dat het gebotst heeft?

respondant: Nee!

interviewer: Dan wil ik het graag hebben over de publieke opinie. Het algemeen beeld dat maatschappij heeft van de missie, dat is anders geweest tijdens de eerste uitzending dan de tweede uitzending. In hoeverre was deze anders in 2007 dan in 2009?

respondant: Het was oud nieuws, dus dan hoor je er nauwelijks nog wat over. Of er moet iemand overlijden, dan komt het in eens weer in het nieuws.

interviewer: Tijdens de eerste missie was er veel meer nieuws?

respondant: Ja, toen was de missie net begonnen, toen zijn er meer militairen overleden. En toen kwam het hele discussie punt van is het nou een opbouwmissie of was het gewoon oorlogvoering. Dus toen had je dat in de media ook die discussie.

interviewer: Kwam jou beeld destijds overeen met het beeld dat de maatschappij had van de missie?

respondant: (geen antwoord)

interviewer: Misschien kun je het zien als een positief of negatief beeld.

respondant: Ja, het is allemaal een beetje een politiek gebeuren, een politiek spelletje wat ze spelen met die opbouwmissie. Het was geen opbouwmissie, dat was iedereen ook wel duidelijk. Dat is ook wat de media denk ik naar voren wilde brengen. Ze lopen allemaal te gillen in de politiek van het is een opbouwmissie maar dat is het helemaal niet.

interviewer: Dat is een duidelijk beeld voor jou?

respondant: Ja, ik denk dat de media dat wilde bereiken met alle berichtgeving over de missie.

interviewer: Was M3 het daar ook mee eens?

respondant: Ja!

interviewer: Heb je een bepaalde mate van steun ervaren vanuit de maatschappij?

respondant: Nee, wat je dan krijgt vanuit de maatschappij, als je dan mensen op straat tegenkomt of mensen op werk, iedereen is constant zijn mening er over aan het verkondigen. Ik vind dit en ik vind dat, op een gegeven moment heb je dat ook wel weer gehad. Dan heb ik zo iets van, nou het is wel goed, hij doet gewoon zijn werk. Net zoals ik mijn werk doe, alleen doet hij dat in Afghanistan.

interviewer: Weet jij nog in hoeverre je achter dat beeld stond?

respondant: Meestal, ja als er een hele discussie op tv was, ja ik neem het op en dan voor de rest is het niet echt dat het...

interviewer: Oké, je hebt heel sterk naar jezelf geluisterd en de informatie die je kreeg van M3 en Defensie.

respondant: Ja.

interviewer: En in hoeverre was er verschil in berichtgeving in de media en berichtgeving vanuit Defensie?

respondant: Ja dat was vooral als er dan mensen zijn overleden. Dan is het van, ja er zijn mensen overleden en ik mag niet zeggen wie. Als je dan iets in het nieuws ziet dan weet je dat het niet over mij gaat. Ik wist van te voren of er mensen waren overleden. Dat

was dan nog niet bij het publiek gekomen.

interviewer: Jij werd op tijd geïnformeerd over belangrijke zaken?

respondant: Ja. Het is volgens mij ook een keertje mis gegaan, vandaar dat ze ook zo, er staat mij iets bij dat er een keertje iemand was overleden en dat dat dan in de media kwam en de familie nog van niks wist. Ik denk dat zou ik toch zo erg vinden. Dat heel de wereld het al weet en dat jij zoiets hebt van, wat is dit. Dat je er van uit gaat dat het toch wel eerst bij jou komt. Dat zou ik toch wel heel erg vinden.

interviewer: In dat opzicht heeft Defensie daar bovenop gezeten, duidelijkheid aan het thuisfront?

respondant: Ja.

interviewer: Als laatste de berichtgeving vanuit Defensie en wat jij van M3 te horen hebt gekregen, zat daar verschil tussen?

respondant: Ja, vanuit Defensie heb ik nooit echt hele specifieke informatie gekregen over, ja er zitten zoveel jongen daar, dan krijg je ook niet echt iets specifiek. Ja Dennis zelf die weet waar hij zit en die weet waar hij mee bezig is. **Vanuit Defensie is veel algemener. Ja en van M3 gewoon veel specifiek.**

interviewer: Is er een mogelijkheid om via Defensie toch wat specifiekere informatie te krijgen?

respondant: Ja, ik denk dat als je met die buddy contact opneemt en vragen stelt dat je wel specifiekere informatie kunt krijgen. Maar het contact wat ik met M3 had vond ik voldoende.

interviewer: Je hebt de tweede missie niet gekozen voor een buddy toch?

respondant: Ja, toen heb ik wel een buddy gehad maar die was minder intensief. Ja tijdens de eerste missie was zijn vrouw zwanger en die was niet op haar best toen ze zwanger was! Dus toen zat hij wat vaker bij mij. Toen zaten we gezellig te kletsen ook.

interviewer: Het was de zelfde?

respondant: Ja, het was de zelfde, ja.

interviewer: Kun je switchen van buddy, als je aangeeft ik heb toch meer nodig van mijn buddy dan dat hij mij geeft op dit moment?

respondant: Nee, maar daar had ik ook geen behoefte aan. Ik heb toen ook gezegd van nou je hoeft niet elke keer hier heen te komen.

interviewer: Je hebt dat zelf aangegeven?

respondant: Ja, ja. Maar ook als er wel wat is dan kan ik altijd bij Defensie terecht. Even iets heel stoms, als je een tuin hebt en je boom ineens omgevallen dan kun je gewoon naar Defensie bellen. Dan zeg ik van jongens, wat moet ik nou, ik zit hier met een omgevallen boom in de tuin en dan komen ze gewoon helpen. Dat is echt de steun. Ik heb hier met huisgenoten gezeten tijdens de eerste missie, en die huisgenoten was ook een rampenplan. Toen werd er ook gewoon vanuit Defensie gezegd van nou als ik ze toe moet spreken dan kom ik wel even langs hoor! Dat is wel fijn, dat je weet van nou ik sta niet helemaal alleen er voor.

interviewer: Ze gaan dan echt wel een stapje verder in de steun aan het thuisfront dan?

respondant: Ja, ja. Maar ik denk dat dat verschilt per afdeling. Hoe hecht de club is.

interviewer: Oké, dat heeft dan weer met de buddy te maken?

respondant: Het hele team.

interviewer: Wie bel jij op het moment dat er iets aan de hand is?

respondant: Ja dan bel je je buddy!

EINDE INTERVIEW

M3 is twee keer in Afghanistan geweest, in 2007 en eind 2009. In 2007 beklede hij een uitvoerende functie en in 2009 een leidinggevende functie.

Na het afronden van het gesprek kwam het volgende nog aan bod:

Omdat R3 en M3 tijdens de eerste missie niet getrouwd waren, waren de ouders van M3 eerste rang in informatievoorziening vanuit Defensie. Volgens R3 werd wel alle informatie aan haar doorgespeeld door de ouders van M3. R3 en M3 hebben inmiddels

een samenlevingscontract getekend en een zoon van bijna 1. Samenwonen alleen is voor Defensie niet voldoende om een partner als eerste rang te benoemen.

Veel relaties gingen kapot bij mannen uit het peloton van M3.

Kreta; de jongens gaan daar helemaal los, ontladen, zodat ze dat thuis niet hoeven te doen.

Bijna geen van de mannen die in Afghanistan is geweest praat thuis over specifieke gebeurtenissen, momenten. Het is een andere wereld voor die mannen. Wij zullen ze toch niet begrijpen omdat we het niet ervaren hebben.

RESPONDENT 4 (R4)

ALGEMENE INFORMATIE

Leeftijd M4: 34 jaar

Leeftijd R4: 30 jaar

De uitzendperiode: 24 juli 2007 - 8 december 2007

Loopbaan Defensie: april 1998 tot juni 2008

Functie: leidinggevende functie

Relatie tot militair: getrouwd in april 2007

Kinderen: zoon 7 maanden

interviewer: Via welke kanalen heb jij jezelf of ben je op de hoogte gehouden?

respondent: En dan bedoel je gewoon van begin tot eind?

interviewer: Ja, de periode dat hij echt weg was.

respondent: Ja, dat is eigenlijk heel simpel, twee kanalen, M4 zelf en het journaal. Het nieuws.

interviewer: Defensie?

respondent: Nee, Defensie heeft mij nooit. Wel op een thuiskom dag zal er best wel wat informatie gedeeld zijn, maar volgens mij was de strekking van een thuiskom dag altijd meer gewoon het onderling verhalen uitwisselen en soms lieten ze nog wel eens filmpjes of gesprekken opnemen en dan deze uitzenden. Maar ik ben nooit persoonlijk door Defensie geïnformeerd door middel van een brief over de situatie daar.

interviewer: Terwijl jij toch eerst lijn bent, neem ik aan?

respondent: Ja, we waren toen ook al getrouwd. Nee over inhoudelijk wat zij daar deden, bijvoorbeeld of wij een update kregen, nee. Wat ik al zei de enige communicatie die er was met Defensie was dat ik een brief kreeg over thuiskomdagen.

interviewer: En vooraf, voor dat hij weg ging?

respondent: Toen zijn er wel verschillende bijeenkomsten geweest. En dat was ook meer kennismaking met Defensie, wat gaan we doen, tuurlijk sprak de kapitein. Die sprak het publiek ook toe en dan was ook het enige wat hij zei van 'nou, we gaan met z'n allen weer terugkomen'. Weet je wel, dat soort gespreksinformatie.

interviewer: Echt informatief?

respondent: Nou dat vond ik meer een zoethoudertje weet je wel. Dat mensen het gevoel kregen dat ze er bij betrokken waren. En prima, dat snapte ik ook. Dus dat was ook voldoende op dat moment.

interviewer: Heb jij tijdens de uitzending periode vragen gehad dat je dacht ik moet/kan hier Defensie voor bellen of ik heb de behoefte om Defensie te contacten?

respondent: Zit ik even te denken, is wel een goede vraag die je stelt, of ik die behoefte ooit een keer heb gehad. Was volgens mij niet tijdens de uitzending, was tijdens een oefening. Nee, ja eigenlijk niet, ja wat ik al zei, ik weet niet of dat de gang van zaken was maar M4 informeerde mij gewoon. Dat was een keer in de week of een keer in de twee weken als wij contact hadden. En ook heel eerlijk, ik wist dat die informatie correct was.

Want op, wat Defensie bijvoorbeeld communiceerde via mindef.nl als nieuws update dat sloeg nog kant nog wal. Ja serieus, hij zat in Deh Rawod, er werd een heel stuk verteld over Tarin Kowt, hoe goed het daar ging en in de laatste alinea werd Deh Rawod aangehaald. Die periode dat hij er heeft gezeten, dat kun je ook wel eens terug kijken in analyses is eigenlijk een van de periodes waarin de meeste slachtoffers zijn gevallen. Ze zijn ook die periode helemaal gaan onderzoeken van goh hoe heeft dat nu zo kunnen zijn. En waarom schiet die periode er nu zo uit in vergelijking met andere periodes. Ook net nadat hij weg is gegaan was dat voorval, ik weet niet of je dat het meegekregen, dat twee militairen elkaar hebben omgebracht. Eentje is daar van omgekomen, dat was in januari. Toen was hij net thuis. Nou ja dat was een groep die wat minder goed op elkaar was ingespeeld, nou daar was het misschien enigszins aan te herleiden. Maar dan stond er in de laatste alinea of twee alinea's stond altijd iets over Deh Rawod en dan stond er, in Deh Rawod is het nog steeds onrustig. Thats it. En ja wij wisten allemaal dat het onrustig was maar dat je het wellicht ook wel anders kon noemen. Maar meer wist je ook niet.

interviewer: Naar jouw mening onvoldoende?

respondent: Ja maar ik werd voldoende geïnformeerd door M4.

interviewer: Ja, maar als je kijkt naar de informatie die je vanuit Defensie kreeg?

respondent: Ja niet, gewoon niet.

interviewer: Niks?

respondent: En moet ik eerlijk zeggen, ik heb altijd gedacht dat dat was vanwege het feit dat ik mijn informatie niet mocht delen. Waar natuurlijk heel erg de vraag is van goh wat deel je met familie leden.

interviewer: Waar komt die gedachte vandaan? Is dat jou verteld?

respondent: Nou ja ook toch wel een beetje politieke aard. Van god doen we nu in Defensie wel werkelijk daar wat we af hebben gesproken hier op politiek niveau. En het is als een hele vredesmissie aangekondigd, ja jij en ik weten, het is niet echt een vredesmissie geweest daar.

interviewer: Wanneer kwam dat beeld?

respondent: O al heel snel. Ja, dat wisten we wel. Het is maar goed dat ik er heen naïef ben ingestapt.

interviewer: Had M4 dat idee ook al?

respondent: Ja, M4 had dat dan al meer op voorhand en die van mij was wat meer in gesprek dan dat ik dat inhoudelijk ook voor me zag. Dus het werd pas realiteit op het moment dat hij er echt zat.

interviewer: Je zei net al ik keek het nieuws, in hoeverre ben je op de hoogte gehouden van nieuwsmedia?

respondent: Ja dat wel, kijk, voor hetgeen wat zij vertelde.

interviewer: Dat staat dan los van de website van het Minister van Defensie.

respondent: Ja het journaal, maar goed dat kwam ook vrij overeen met, kijk wie zat er toen, Dick Berlijn zat er toen volgens mij, hij geeft natuurlijk heel duidelijk aan wat er gecommuniceerd kan worden richting de media en dergelijke. Dus ja dan werd je via het nieuws werd je geïnformeerd maar voor mij was dat niet het complete plaatje wat ik zag.

interviewer: Had het nieuws sneller bereik dan overige informatie die je kreeg?

respondent: Nou was een beetje het zelfde. Was een beetje de vraag, wat keek ik eerder, het nieuws of het internet.

interviewer: In hoeverre heeft dat nieuws impact op jou gehad? Je kijkt er enigszins sceptisch naar.

respondent: Ja dat klopt. Ja, voor mij heeft dat nieuws weinig betekend. Omdat het inhoudelijk niet overeen kwam met de werkelijke situatie. Dus daardoor was het een beetje.

interviewer: Er zijn ook schokkende beelden vertoond.

respondent: Ja en dat had ik ook niet zo. Dat vond ik, weet je, ik weet nog wel volgens mij was het Tim Crist of hoe heette die jongen, dat was net voor M4 ging. Die overleed toen en werd gereanimeerd op televisie, nou dan krijg je een beetje een beeld. Maar het geen wat ik kreeg te horen van M4 en hetgeen wat ik zag kwam niet overeen. En ik vond het veel erger wat ik hoorde dan wat ik zag op televisie.

interviewer: In hoeverre heb je dat voor waar aangenomen?

respondent: Wat ik zag op televisie of wat ik hoorde van M4?

interviewer: Televisie, media.

respondent: Ja absoluut, dat heb ik wel voor waar aangenomen maar elke keer toch wel met het beeld van goh er speelt veel meer.

interviewer: Internet, heeft dat nog een rol gespeeld in jouw informatievoorziening tijdens de uitzendperiode?

respondent: Ja wat ik zeg, de mindef site maar dat was wat meer aan het eind van het verhaal dat ik dacht van goh treed iets meer in detail en ja met namen als er iemand overleden was. Dan krijg je natuurlijk van die subjectieve meldingen op internet, want iedereen heeft een mening over hoe er wat wordt gedaan.

interviewer: Dat heb je wel gevolgd?

respondent: Ja dat wel maar daar heb ik mij heel snel van gedistantieerd want daar kreeg ik niet een heel fijn gevoel van.

interviewer: Die meningen kwamen niet overeen?

respondent: Nee dan krijg je echt, dan zit je dus met alle niveaus in de maatschappij, iedereen gooit z'n mening daar op internet, kijk en ik was absoluut niet tegen de missie. Ik was heel erg, ik zag er wel een voordeel in die missie. En heel eerlijk, dat gevoel moest je ook wel hebben want iedereen die daar overleed zou het anders voor niks zijn geweest. Dus we hebben altijd zoiets gehad van, het heeft een doel. Ten eerste anders ga je er niet naar toe. En al is het maar op een schaal van de periode dat je er bent dat het misschien het doel van deze stap naar deze stap is geweest, dat maakt niet uit want dan heb je tenminste iets bereikt. Dus op die wijze was het ook altijd van ik sta er achter. Ik ben er van overtuigd dat ze goed werk doen. Kijk en net als wanneer iemand overlijdt dan krijg je van alle niveaus uit de maatschappij een mening op internet, ja dat vond ik dan altijd een beetje van, dat ik dacht van volgens mij gaat het een beetje de andere kant op. Mensen gingen zich in een keren tegen de missie of gingen vingers wijzen naar de politiek of Dick Berlijn over wat er allemaal fout ging. En ik denk weet je, ze zitten nu daar en wij weten ook niet wat er goed gaat of wat er fout gaat, daar zitten

ze te ver voor weg.

interviewer: Er is toch een interesse voor wat andere mensen vinden?

respondent: Ja natuurlijk, tot op een zekere hoogte. En op een gegeven moment dan had ik het er met M4 over en dan zei hij 'lees maar niet meer'.

interviewer: Heb jij verder nog contact gezocht met mensen in een zelfde situatie?

respondent: Nee echt heel slecht, helemaal niet. Maar daar had ik ook helemaal geen behoefte aan op dat moment. Want je krijgt zo'n emotioneel verhaal met mensen. En ik weet niet of jij dat ook hebt gemerkt op het moment dat je mensen hier ook over spreekt maar ze zitten zo in hun eigen verhaal en hun eigen beleving. En hoe de kinderen het hebben beleefd en hoe de opa's en oma's en weet je heel eerlijk ik was eigenlijk alleen bezig met hoe het bij ons thuis ging. Dus hoe het bij andere ging dat interesseerde mij op dat moment ook helemaal niet.

interviewer: Heeft Defensie dat aangemoedigd?

respondent: Ja middels die thuiskomdagen wilde ze dat mensen bij elkaar gingen zitten en dat je naar elkaars leed ging zitten luisteren.

interviewer: Heeft M4 een weblog bijgehouden in die periode?

respondent: M4 heeft brieven geschreven. Hij heeft, naar ook in algemene zin naar vrienden hoor. Dan schreef hij een keer per maand een verhaal hoe het ging nou en dat stuurde hij dan door naar iedereen en dan was iedereen weer even up-to-date.

interviewer: Er zijn militairen geweest die hebben via de website van Defensie ook een weblog bijgehouden, heb jij die gezien?

respondent: Ja Niels Roele die hield via Facebook een weblog bij, die was daar actief in. Die heeft uiteindelijk ook een boek geschreven. Ken je het boek, ik ben even de titel kwijt, daar komt M4 ook in voor.

interviewer: Ik ga het noteren.

respondent: Niels Roelen is de schrijver. Samen met, hoe heeft die bekende schrijver nou. nou zwangerschapsdementie, komt wel.

interviewer: Alle literatuur echt gericht op uitzendervaringen vanuit de militair mag ik niet meenemen, vandaar dat ik dit boek ook niet ken.

respondent: Ja en dit is wel echt een verhaal versie. Dit is niet objectief van nee.

interviewer: Heb je een indicatie van hoe vaak jij bericht kreeg of wanneer jij het weblog opzocht van Niels in dit geval dan?

respondent: Nee dat was toch wel heel summier hoor. Ik denk dat je meer kan vragen van hoe vaak had je contact met M4 en dat was een beetje afhankelijk van hoe vaak hij mij te woord kon staan. Want hij was merendeel van de tijd was hij buiten het kamp. En ja dat verschilde wel soms van twee keer per week tot een keer in de twee weken. Als ze twee weken op pad waren dan hoorde je er ook twee weken niks van. Maar vaak was M4 wel zo, die gaf van tevoren wel aan wanneer, hij zei gewoon de komende twee weken zijn we weg.

interviewer: Daar ga ik straks nog even op terug komen. Even terug naar het weblog van Niels, heeft dat tot aanvullende informatie geleid?

respondent: Ja niet zo zeer informatie maar wel een beeld van hoe het daar was. He, dat bevestigde maar dat je wel een beetje een beeld kreeg van dit speelt er nu zo ziet hij het vanuit zijn kant. En dat je een ander perspectief zag. In plaats van dat ik alleen M4 zijn perspectief hoorde. En dat je dan merkt van o ja het komt overeen met elkaar.

interviewer: En hij deed dat via Facebook?

respondent: Ja volgens mij was het toen Facebook, maar het kan ook zijn dat het toen Hyves was. Ik denk misschien is het wel Hyves geweest.

interviewer: Had M4 dat ook in die periode?

respondent: Ja, ja.

interviewer: Maakte hij daar ook gebruik van tijdens de uitzending?

respondent: Ja, summier. Daar was gewoon heel weinig tijd voor. Die zaten soms binnen, dan zaten ze net een uur binnen en dan werd er weer een melding gedaan en dan moesten ze er weer uit.

PAUZE

interviewer: Verder over de communicatie tussen jullie, hoe verliep die?

respondent: Telefoon, mail en brieven.

interviewer: Online chatten?

respondent: Nee, Afghanistan. Voor dat hij die computer had opgestart was hij een halve dag verder. Telefoonverbinding was bijvoorbeeld ook niet heel goed, je moest altijd wachten op elkaar.

interviewer: En op welke momenten van de dag? respondent: Ik werd soms om 5 uur 's nachts gebeld, wanneer hij kon.

interviewer: Daar zat geen patroon in?

respondent: Dat was echt wanneer hij in de gelegenheid was om een keer te bellen. En dan moest er ook nog een telefoon beschikbaar zijn.

interviewer: En de regelmaat?

respondent: Ja op heel veel dingen was geen pijn op te trekken hoe vaak hij op het kamp was. En dat hij van de vier en een halve maand heeft hij drie maanden heeft hij buiten dat kamp gezeten. Want hij zat op een vooruitgeschoven kamp, dat heette, nou goed, en dat hebben ze zelf helemaal ingericht en daar was helemaal niks. Daar zaten ze helemaal geïsoleerd. Ja, volgens mij hadden ze radio verbinding met Deh Rawod en dat is het.

interviewer: Relatief weinig contact gehad dan?

respondent: Ja, ik weet niet versus iemand anders.

interviewer: Maar een maand van de vier.

respondent: Ja het was wel eens een keer, hij belde wel eens een keer, en ja die kon echt niet elke week of elke dag bellen, nee.

interviewer: Wekelijks?

respondent: Ja gemiddeld genomen, ik denk toch wel een keer in de anderhalf twee weken soms. Maar dan wist ik gewoon, nu is hij weer acht dagen weg.

interviewer: Hoe wist jij dat?

respondent: Dat zei hij.

interviewer: Dat zei hij gewoon?

respondent: Dat mocht hij eigenlijk niet zeggen maar dat zei hij gewoon. Want dan wist hij een beetje, en dan zei hij 'voor de komende dagen hoef je niets van mij te verwachten'. Prima.

interviewer: De komende, maar precies hoeveel.

respondent: Ja maar op een gegeven moment werd hij daar ook gewoon steeds gedetailleerder in hoor. Dan zei hij van joh nu zijn we zeven dagen weg. Dat kon zomaar zijn, als ze in een hinderlaag terecht kwamen of wat dan ook dat het weer acht dagen werd of zes. Dus je moet jezelf er ook niet teveel aan vastklampen want anders krijg je het idee dat er iets ernstigs is gebeurd.

interviewer: In hoeverre was jij je bewust van eventuele restricties ten tijden van de uitzending?

respondent: Restricties ten aanzien van het geven van informatie?

interviewer: In de communicatie.

respondent: Ja daar waren wij ons heel erg van bewust. Ja, ja. Ja, we hadden geen morse code of zo aan de telefoon maar ik besef me wel van als ze die telefoon af luisteren dan is hij al vaak over de grens gegaan. Maar goed die informatie bleef bij mij.

interviewer: Wie heeft jou verteld over restricties?

respondent: Niemand, M4.

interviewer: Tijdens?

respondent: Ja, want de Taliban kon natuurlijk hun netwerk af luisteren. Dan moest je natuurlijk niet gaan vertellen wanneer je van het ene kamp naar het andere kamp transport ging doen. Maar als je nu, in hoeverre was dat waar. In hoeverre was dat waarheidsgetrouw. Was dat daadwerkelijk ook zo of was dat iets wat gecreëerd werd.

interviewer: Dat idee heb je?

respondent: Ja dat weet ik niet, was het zo dat zij op de telefoonverbinding zaten en dat zij daar wellicht aan konden luisteren en gegevens en informatie eruit konden halen of was dat maar gewoon een uiterste voorzichtigheid, van dit kan er gebeuren dus laten we dit alsjeblieft aan security daarin meenemen. Dat weet ik niet.

interviewer: Vanuit Defensie dan?

respondent: Ja, dat weet ik niet.

interviewer: Op een gegeven moment zei M4 gewoon ik ben acht dagen weg, gebeurde

dag omdat jullie beide sceptisch waren over de restricties?

respondent: Dat is een goede vraag. Nou M4 had met het team daar, die had een hele goede kapitein er boven hangen. Die maakte ook hele goede adequate beslissingen. En ik weet niet hoe het verder daarboven zat maar ik weet dat de kapitein zich een beetje afzonderde van bepaalde politieke keuzes die gemaakt moesten worden. Dus werd hij gedurende de missie ook sceptisch over het geven van informatie dat hij misschien daardoor meer informatie gaf, ja misschien wel. Maar hij werd niet sceptisch over het werk dat hij deed daar, hij werd meer sceptisch over de orders die ze kregen van bovenhand. He, dat ze zeiden die sluiten niet aan met de werkelijke situatie.

interviewer: Bovenhand op locatie of bovenhand vanuit Nederland?

respondent: Dat is een goede vraag maar dat weet ik niet. Dat zul je echt aan M4 moeten vragen van goh was dat nou de leidinggevende van de kapitein die daar op het kamp zat of was het nou aangestuurd vanuit Nederland. Maar daardoor, hij geloofde hij wel heel erg in hetgeen zij daar deden alleen de orders die van bovenhand kwamen die kwamen niet overeen met de daadwerkelijke situatie. Dat zij zo'n goede kapitein daar hadden zitten, die filterde alles, die zei gewoon o dit en dat, die negeerde ook bepaalde orders. Nou we kennen allemaal een beetje Defensie, orders negeren he dan kom je echt onderaan de ladder te staan. Goed op dat moment deed hij dat, omdat hij zei ik zie dat het niet veilig is dus we gaan het niet doen, punt. Doordat dat allemaal gebeurde werd M4 op een gegeven moment wel veel ruimer in zijn informatievoorziening.

interviewer: Gedurende de uitzending?

respondent: Ja.

interviewer: Je hebt geen code taal gebruikt?

respondent: Nee, nee.

interviewer: Gaandeweg daar afspraken over gemaakt of is dat zo gelopen?

respondent: Dat is zo gelopen.

interviewer: Heb jij het idee gehad dat M4 tijdens de uitzending onvoldoende kon loslaten over zijn ervaringen/gebeurtenissen voor jou om een beeld te kunnen vormen?

respondent: Ja, voor mij werd er een goed beeld gevormd, voor mij werd er een heel

feitelijk beeld gevormd. En wat af en toe heel hard was maar wat wel, ik heb een heel goed beeld gekregen. En ik moet zeggen, tuurlijk daarna, toen hij terugkwam, toen praatte hij er over en toen hoorde ik nog wel eens dingen waarvan ik dacht oeh dat wist ik niet. En misschien ook maar goed dat ik dat niet wist. Maar toch heb ik wel het idee gekregen van hem dat ik wel enigszins een beeld heb gekregen van de situatie hoe het daar was gedurende dat hij daar zat. Alleen wat ik zeg, je gaat je er in verdiepen en hij heeft ook heel veel video materiaal dan denk je oja oké, nu komt het wat meer op je netvlies te staan. Maar nee dat is wel goed gegaan.

interviewer: Heb je het gevoel gehad dat M4 meer had willen vertellen aan jou of dat hij bewust bepaalde dingen achterwegen liet?

respondent: Die vraag zou je eigenlijk aan hem moeten stellen. Ik denk een beetje van beide. Ik denk dat hij mij wel goed geïnformeerd heeft maar dat hij bij bepaalde dingen ook heeft gedacht van.

interviewer: Nog even niet?

respondent: Nee. En weet je, die mannen daar veranderen zo. Want je komt vanuit een wereld waar je normen en waarden hebt en na vier en een halve maand ja er gebeurt zo veel in die tussentijd. Dus in het begin zijn er bepaalde dingen dat je denkt oeoee en op het eind is dat allemaal normaal he. Er zijn bepaalde zaken van goh als er iemand loopt en het is verdacht dan hebben ze angst en op een gegeven moment vinden ze dat dan normaal en reageren ze op een bepaalde manier. Dus ja dat merk je ook gedurende de periode met de informatie die hij gaf aan mij dat misschien bepaalde dingen die vertelde hij helemaal niet meer want die vond hij heel normaal. Terwijl toen ik ze hier hoorde dacht ik hm eigenlijk was dat helemaal niet zo normaal. Maar dat ging gaande weg, ja heeft hij dat eigenlijk zo gevormd.

interviewer: Het is een heel algemene vraag maar kun jij je beeld omschrijven van de missie tijdens zijn uitzending?

respondent: Wil je hem in een paar woorden omschreven hebben of hoe.

interviewer: Zo uitgebreid als kan.

respondent: Nou ik, weet je, ik weet nu al weer te veel. Dus ik moet even terug naar dat

moment. Ik was heel naïef voordat we er aan begonnen en eigenlijk pas dat hij in juli gegaan en in augustus hadden ze een beetje een inwerk periode en in september begon het eigenlijk al. Want volgens mij begin september is zijn eerste collega ook overleden. En wat voor een beeld had ik op dat moment, ja god ik weet nog dat ik 's ochtends aan de tafel stond en dat er iemand bij ons in huis kwam voor de vloer en dat ik zei; 'het is een rotte bende daar'. Dat beeld had ik er eigenlijk bij toen, op dat moment.

interviewer: Dus al een heftig beeld vanaf het begin?

respondent: Ja, ja en dat is halverwege, ik weet nog wel tot half oktober, eind oktober was ik er elke minuut van de dag mee bezig. En dat kon je ook heel erg zien aan mijn gezondheid want toen viel ik ook af en zo. En op de een of andere manier, en dat komt door iets wat M4 heeft gecommuniceerd, terwijl dat ging helemaal nergens over want het was helemaal niet veiliger, maar na half oktober had ik zoiets van ze komen thuis. Maar toen heeft de kapitein ook wel iets andere beslissingen genomen in het vooruit trekken en het buiten het kamp gaan. Die hebben zich toen wat meer terug getrokken. En wat ik zeg toen zaten ze nog niet in de situatie waarin ze eind november zaten, maar goed dat beeld werd wel geschetst. En toen had ik zoiets van nu komt het goed, nu komen ze naar huis. En toen was ik ook niet meer er mee bezig, toen vond ik het prima. Toen was ik er natuurlijk nog wel mee bezig maar niet zoals voor die tijd dat het zo heel mijn dag beheerste.

interviewer: Dus je bent uitgegaan van wat M4 vertelde?

respondent: Ja.

interviewer: En daar heb je je ook een beetje aan opgetrokken dus?

respondent: Ja, ja.

interviewer: In hoeverre kwam jouw beeld van de missie overeen met het beeld van M4 toen hij thuiskwam?

respondent: Ja heel goed hoor, het was inderdaad ook echt een rotte situatie en het beeld materiaal dat hij toen had en de verhalen die hij toen had die bekrachtigde dat dan nog.

interviewer: Dat uitte zich in de beelden die jij later te zien kreeg?

respondent: Ja en deels verhalen.

interviewer: Hij heeft het aangevuld uiteindelijk bij thuiskomst en in een later stadium, misschien zelfs tot de dag van vandaag, zijn er nog verschillen naar boven gekomen?

respondent: Verschillen bij M4 of verschillen in onze relatie?

interviewer: Verschillen in de beeldvorming?

respondent: Nee, maar wat ik zeg, doordat M4 er zoveel over heeft gesproken tijdens de missie, was het daarna ook niet meer een onderwerp van gesprek gedurende de dag. We hebben nog wel een keer, toen woonde we al hier, want we wonen nu drie jaar hier, het is volgens mij vorig jaar of anderhalf jaar terug geweest dat mijn ouders een keer het beeld materiaal allemaal hebben gezien. Want dat hadden ze nog niet gezien. En of er toen nog nieuwe dingen op kwamen niet maar wel dat ik dacht oja zo was het. En dat ik ook wel weer, he dan zie je bijvoorbeeld van een afstand dat ze in een gevecht zitten, een benarde situatie dat je dan even beseft van ja bizar he. En ook wel toen besepte, dat wist ik niet. Ik wist niet, en toen dacht ik bij mezelf maar goed dat ik die beelden niet van te voren heb gezien, die informatie niet wist. Dat ze in zo'n benarde positie konden zitten en dat bij wijze van iedereen stond te juichen op het kamp als ze er weer waren. Toen ik dat zag dacht ik nee, die informatie heb ik op voorhand niet geweten. En wat ik zeg maar goed ook. En die informatie wist hij op voorhand ook niet want hij had nooit gedacht dat hij in die situatie terecht zou komen.

interviewer: Dus ergens is het fijn geweest dat hij open was over de situatie daar en wat er gebeurde en wat zijn taken waren maar wel tot op zekere hoogte?

respondent: Absoluut.

interviewer: Hoe is M4 uiteindelijk opgevangen? Is er vanuit Defensie iets gestart?

respondent: Volgens mij krijgen ze standaard allemaal een psychologische test.

interviewer: Bij terugkomst?

respondent: Ja, eerst gaan ze naar Kreta een paar dagen en daarna een psychologische test. Er zijn een aantal reünies geweest, met name daar hecht hij heel veel waarde aan. Wat men onderling met elkaar regelt.

interviewer: Praten met elkaar?

respondent: Ja hij was onder officier dus hij had een groep van tien jongens bij zich en ja daar heeft hij nog heel veel contact mee. En daar moet ik ook om lachen, bij Defensie spreken ze elkaar ook altijd aan met u en er zijn bepaalde jongens die dag nog steeds doen. Ja, dat is heel grappig. En eentje heeft geloof ik ook een foto van M4 boven z'n bed hangen. Nee met name daar en die reünie en wat hij zelf heeft opgezet, want hij heeft bijvoorbeeld ook een Facebook groep aangemaakt voor juist die jongens he dat ze contact houden met elkaar. En daar heeft hij heel veel aan gehad. Wat ik zeg, die psychologische test was hij een beetje sceptisch over hoor. Dan zei die altijd 'je moet niet te veel vertellen he, want anders heb je een probleem want dan komt er een kruisje achter je naam te staan'.

interviewer: Daar zijn ze bang voor?

respondent: Nou hij zei je moet niet te veel, en dan vertelde hij wel op een bepaalde feitelijke manier. Toen was natuurlijk heel erg dat PTSS, dat was natuurlijk wel hot om daar op onderzocht te worden. En volgens mij uit de tijd dat zij zijn geweest, ik weet even niet de data exact uit mijn hoofd maar is het iets geweest van dat twee van de vijf uiteindelijk met problemen terug zijn gekomen. Dus ja hij was daar altijd een beetje behouden in wat hij wel en niet vertelde. Daar maakte hij ook even zelf een selectie in richting zo'n persoon.

interviewer: Een angst? respondent: Nee meer een behoudendheid, en wel reëel hoor. Niet van straks ontdekken ze dat ik iets heb en dat wil ik niet, nee want ik weet zeker dat als hij er nog nachten van had wakker gelegen, ik heb het wel eens gevraagd aan hem, lig je er nog wakker van of denk je er nog over na. Maar op de een of andere manier was het een envelopje en het envelopje was prima. En op het moment dat wij tijdens gesprekken, tijdens een bezoek van iemand als er over werd gesproken dan begon hij ook heel veel te praten en dan, dan, zul je ook wel merken bij andere militairen, als ze er over beginnen te praten dan praten ze er volop over. Verder was dat ook, als het dan niet werd besproken was dat ook goed.

interviewer: Nu dat hij gestopt is, is er dan nog contact?

respondent: Ja, ja en nog steeds nog heel erg veel hoor. Wat ik zeg, zelfs nog van voor

die tijd. Vanuit Bosnië heeft hij nu weer mensen contact mee. En nou hij zegt, de mensen waarmee hij in Afghanistan heeft gezeten heeft hij het meeste contact mee.

interviewer: Ik ben wel benieuwd, hij is onder officier, heeft hij het gevoel gehad dat de soldaten de missie anders hebben beleefd? Of ander werk doen want ik weet niet precies wat zijn functie inhoudt?

respondent: Hij was leidinggevende.

interviewer: Maar hij is wel het veld in gegaan?

respondent: Hij stuurt het team aan ja. Om even een voorbeeld te geven, op het moment als ze hadden natuurlijk al hun tics die ze oefende en op het moment dat ze in een vuurgevecht kwamen dan was M4 er verantwoordelijk voor dat iedereen deed wat ze moest doen en dat ze zorgde dat ze veilig op het kamp terecht kwamen.

interviewer: Hij was er wel bij aanwezig?

respondent: Ja, hij stond er midden tussenin, ja. Dus dat is wel een goede, maar ik denk ook dat het heel erg afhankelijk was van het peloton. Zij waren een heel hecht team met z'n tien bij elkaar en ja wat ik zeg dat is een goede vraag. Ik weet nog, toen waren ze al terug en toen was er ook een jongen die zei van goh we moeten er maar niet over nadenken, achteraf gezien moeten we er maar niet over nadenken wat we daar allemaal gedaan hebben. En hoe we dat beleefd hebben.

interviewer: Het stukje bewustzijn komt dan later?

respondent: Ja, dat weet ik eigenlijk niet. Ik weet niet of de informatie die M4 kreeg van zijn luitenant of die ook bij die jongens terecht kwam. Als dat niet was kan ik mij voorstellen dat zij veel meer onwetendheid hebben gehad over de situatie. Maar als hij daar wel open in was.

interviewer: Dat is belangrijk, krijgt hij inderdaad meer informatie?

respondent: Ja hij krijgt meer informatie.

interviewer: Dat sowieso?

respondent: Ja, hij krijgt meer informatie. Want ze hebben natuurlijk met de onder officieren weer contact met de luitenant. De luitenant heeft weer contact met de kapitein. En als leidinggevende heb je ook enigszins de taak om informatie te filteren,

wat is wel en wat is niet van belang.

interviewer: Dus de soldaten krijgen ook niet alles te horen?

respondent: Nee en kijk als er op luitenant en kapitein niveau of met de onder officieren onenigheid was, ja dan is de vraag of onenigheid was over goh gaan we wel of gaan we niet of was de vraag moeten de jongens daar mee beïnvloed worden ja of nee. Dus maar ja goed, die kerels waren op een gegeven moment ook niet meer stom en die zagen ook wel dat het liep.

interviewer: Ik vraag me af of dat ook meespeelt in jullie communicatie?

respondent: Absoluut, die communicatie daar was heel slecht, tussen zijn luitenant. M4 met de kapitein was prima, M4 met de onder officier, je moet het zo zien, dat peloton dat waren de soldaten en de korporaals, nou daar stond M4 dan boven als leidinggevende als onder officier. Nou dan heb je een officier, dat is een luitenant, dat was echt, nou trek die er maar uit als communicatie, want dat was heel slecht. En daar boven zat de kapitein. Alleen ze hebben bijvoorbeeld nog reünies gehad dat de onder officier met de kapitein hebben gezeten en nog eens gesproken hebben over de communicatie van die luitenant en pas toen ging de kapitein, hij besepte zich dat het slecht was, maar pas toen ging het kwartje echt vallen. Dat was pas na de missie. Je kunt je voorstellen, zo'n man moest zulke cruciale beslissingen nemen, daar lag een collega onder vuur, gaan we wel of gaan we niet. En hij nam ze niet. Dus zij gingen zelf actie ondernemen, wel of niet. Dat gingen zij bepalen, terwijl eigenlijk, hiërarchisch in de lijn van Defensie hoort dat niet. Dus heeft dat ook megedragen aan de communicatie tussen ons, absoluut. Dat klopt ook, die man die kwam wel tig keer in onze gesprekken naar voren, hoe slecht dat ging.

interviewer: Dit wist jij tijdens, dit is besproken?

respondent: Ja. Ja, nou dat is wel een goede vraag, dat wist ik niet heel erg goed.

interviewer: Niet gedetailleerd?

respondent: Nee, want ik weet nog dat we op Schiphol stonden en dat ik naar de luitenant toe ben gegaan om hem een hand te geven en toen werd ik echt aangekeken van, waarom. Terwijl ik dacht meer uit netheid, weet je wel meer goh tot ziens. Maar

nee dat wist ik toen nog niet goed genoeg. Dat ging later pas vallen. Maar wat ik ook zeg, wat dat concreet heeft betekend in de communicatie richting ons, ja dat ik wel een beeld kreeg dat de communicatie daar heel slecht was. En misschien was dat ook wel een van de redenen dat de informatie vanuit nieuws en internet absoluut niet strookte met de situatie daar. Maar dat was een hele individuele aangelegenheid. Terwijl Defensie communiceert en het journaal, het nieuws en alles communiceert natuurlijk over de hele situatie. Niet alleen over een luitenant die niet communiceert.

interviewer: Dit zou in het geheel wel eens op meerdere plekken verkeerd gegaan kunnen zijn?

respondent: Ja, ik heb wel eens vernomen.

Break interview

interviewer: Nog een vraag over jouw beeldvorming, in hoeverre kwam dat overeen met de publieke opinie ten tijden van de uitzending? De heersende mening.

respondent: Nou dat is wel een leuke vraag die je stelt. Ik weet nog dat een collega, een oud collega in het ziekenhuis, die hoorde van M4 zit in Afghanistan en deed als eerste de aanname 'maar het is heel rustig daar toch'. En dat ik echt dacht, heel rustig! Ik zei heel rustig, het is helemaal niet rustig. De kogels vliegen je letterlijk om de oren daar, bij de jongens. O. Dus daar kon je toch wel merken, en dan vraag ik mij af van goh kwam dat nu alleen maar door M4 of was het dan toch die laatste twee zinnen in het ministerie van Defensie nieuws las, en daaruit concludeerde van nee het gaat niet goed. Gekoppeld aan de informatie die ik kreeg van M4. En waarschijnlijk iemand anders las die twee zinnen en dacht van o ja het gaat goed en alleen maar in Deh Rawod is het wat minder. Dus ik kan me voorstellen dat als ik misschien een leek was geweest en ik had die informatie gelezen had ik gedacht o het gaat eigenlijk best goed. Want twee derde van het verhaal was positief.

interviewer: Is deze tactiek geweest? respondent: Ja en een derde is zeg maar alleen van ja in Deh Rawod is het nog steeds onrustig. Ja, wat is dat dan onrustig?

interviewer: Veel te breed eigenlijk?

respondent: Ja en ik kom er wel nu achter, natuurlijk achteraf gezien, toen op het

moment door de emotie natuurlijk niet, nu achteraf gezien kan ik mij wel heel goed voorstellen dat mensen op dat moment dat idee hadden ja.

interviewer: Ik kan het zelf invullen maar heb jij steun ervaren vanuit de publieke opinie?

respondent: Wel in mijn directe omgeving, absoluut, maar die mensen zijn natuurlijk beter geïnformeerd. Dus dat absoluut wel. Maar weet je een hele grote groep had ook veel onbegrip. Of onbegrip in de zin van, ja maar daar heeft hij toch voor gekozen. En dan dacht ik, ja dat ik ook zo enerzijds, maar anderzijds wij zijn een democratisch land en wij hebben met z'n allen besloten dat zij op missie moeten gaan. Dus, je hebt ergens voor gekozen, voor een politieke partij, die besluiten dat zij dit doen. Maar goed dat heeft ook weer een beetje te maken met goh met welke niveaus heb je te maken. Wie denken er over na en wie denken er niet over na. Maar, nee dus dat was wel heel vaak een, iets wat je hoorde, daar hebben ze zelf voor gekozen. En ik was daar heel simpel is, op een gegeven moment zei ik 'dat klopt'.

interviewer: En de verschillen in de berichtgeving vanuit de media en berichtgeving vanuit Defensie? Als we naar de website van Defensie kijken die jij bezocht hebt en het nieuws, waren daar grote verschillen in?

respondent: Nee, niets. Maar ik moet ook heel eerlijk zeggen, daarvoor is het misschien te lang geleden, dat ik er nog een reëel beeld over kan vormen. Maar naar mijn inzien niet. Die is lastig.

interviewer: We kunnen nog kijken naar berichtgeving vanuit Defensie en M4?

respondent: Ja die was van wezenlijk verschil. Wat ik al zeg, ik kan mij heel goed voorstellen dat bij een hele groep mensen destijds nooit helder is geweest van goh de situatie is wel erger dan nu wordt geschetst. En, heel typerend, al die verslagen, drie vierde van het verhaal was gewoon prima en een vierde zei iets over de onrust. Als ik dat destijds ook niet had geweten en ik had het gelezen dan had ik zoiets van dat zit wel snor daar. Terwijl inderdaad als ik het verhaal hoorde van M4 dan ging eigenlijk, maar ja misschien was het ook wel de emotie van M4 die daar in mee speelde, dat kan natuurlijk ook. Dan ging dat laatste verhaal een vierde werd drie vierde en dan werd dat andere

verhaal een vierde, want ik Tarin Kowt gebeurde eigenlijk op dat moment niet heel erg veel. Het was minder dan dat er in Deh Rawod was. Want zij zaten eigenlijk letterlijk gevangen in het nest van de Taliban. Dus ja, zoals ik dat nu vanuit mijn kant, maar in hoeverre dat ook objectief is, nou dat kunnen we natuurlijk nu niet meer meten maar was daar een heel groot verschil tussen ja.

interviewer: Je kan achteraf daar nog naar kijken, je hebt natuurlijk veel meer informatie achteraf gekregen. Wat ik net begrepen heb van jou is dat de informatie vanuit Defensie toch vrij oppervlakkig was?

respondent: Ja voor 100%.

interviewer: En dat M4 veel meer in detail kon treden?

respondent: Ja, ja.

EINDE INTERVIEW

RESPONDENT 5 (R5)

ALGEMENE INFORMATIE

Leeftijd R5: 30 jaar

Leeftijd M5: 30 jaar

De uitzendperiode: 7 december 2009 - 1 maart 2010

Loopbaan Defensie: nog steeds in dienst, andere functie.

Functie: : Meteoroloog. Meteorologie in Woensdrecht. Solo functie waarbij hij de weersverwachtingen maakte voor de mensen daar.

Relatie tot militair: Partner, samenwonend

Kinderen: -

interviewer: Als we terug gaan naar de periode dat M5 weg was, via welke kanalen werd je op de hoogte gebracht en gehouden van zijn werkzaamheden en de gebeurtenissen daar?

respondent: Nou ja via M5 zelf. Hij had wat dat betreft een kantoorfunctie waardoor hij ook vrij makkelijk via de mail en telefoon contact met mij kon opnemen. En hij had een keer in de maand had je een thuisfront dag op Gilze-Rijen.

interviewer: Elke maand?

respondent: Ja volgens mij wel. We zijn er wel drie keer geweest. Ja, iedere maand was er zo'n thuisfront dag en dan ja kreeg je iedere keer weer zo'n verhaaltje hoe de situatie was, maar dat was meer over de algemene situatie, niet specifiek over zijn werkzaamheden zelf. Dat kreeg ik gewoon van M5 te horen.

interviewer: Persoonlijk?

respondent: Ja.

interviewer: En informatie daar, algemene informatie, specifieke informatie, hoe moet ik mij dat voorstellen op zo'n informatiedag?

respondent: Ja het is een thuisfront dag, het is enerzijds informatie en anderzijds is het gewoon andere mensen ontmoeten die in dezelfde situatie zitten. Maar ja, niet dat ik daar nou zo heel veel mee deed. Goh, wat was dat voor algemene informatie. Nou ze lieten altijd zo'n kaart zien van Afghanistan en iedere keer lieten ze ook weer zien van nou he ze zitten in dat gebied en ja ze noemden dan ook bijvoorbeeld van hier nog een ander stadje, en als ze op patrouille gaan moeten ze langs die weg en daar liggen nog berm bommen. Maar nu is het dit seizoen dus dan zie je ze minder of, wat ze ook vertelde bijvoorbeeld was als er beschietingen waren of zo, hoe dat dan ging zeg maar. Hoe die Afghanen dat dan aanpakte en hoe er op zo'n kamp dan, op zo'n basis op gereageerd wordt. Volgens mij is in die tussentijd ook iets gebeurd met een helikopter of iets dergelijks die was beschoten of die was geraakt maar ze hebben, dat is niet geëscaleerd of zo, ze hebben gewoon veilig ergens kunnen landen en toen was het ook

weer goed. Maar dat is dan in die tussentijd is dat dan gebeurd en daar wordt dan wel aandacht aan besteed op zo'n dag. Dus het is meer in zijn algemeenheid en gaat het niet over M5 heeft toen en toen een verwachting gemaakt en het was goed of niet goed weet je wel. Zo gedetailleerd was het niet. interviewer: En de thuisfront dag is voor iedereen die daar op dat moment zit of voor bepaalde functies?

respondent: Het was dan voor iedereen die vanuit Gilze-Reijen naar Afghanistan werd gestuurd. En M5 zat toen niet op Gilze-Reijen alleen omdat het echt een stand alone functie is van hem werd hij daar aan toegevoegd. Ja, en werd ik ook voor Gilze-Reijen uitgenodigd, op zich is dat prima want ik woon vlak bij dus.

interviewer: Dus je werd echt uitgenodigd om daar naar toe te komen maandelijks?

respondent: Ja, en dat was gewoon vrijblijvend hoor. En dan kon je een maximaal aantal gasten meenemen, niet dat ze daar nou heel streng mee waren. En dan, ja op zo'n manier gaat dat dan.

interviewer: Tijdens die periode, hoe groot is de rol van Defensie geweest in jouw informatievoorziening? Gekeken naar persoonlijk gerichte berichtgeving vanuit Defensie aan het thuisfront.

respondent: Je had zeg maar bij de meteorologie hadden ze een buddy systeem. Wat als, kijk het was in die periode echt om de drie maanden dat een van de collega's weg ging en dan was er een andere collega, die werd dan gevraagd als buddy. En dat houd dus in, kijk M5 die was weg en dan was er een collega van hem en had hij gevraagd van goh wil jij buddy zijn, en dat houd dan in dat je als M5 dan problemen heeft daar dat hij op die manier dan laagdrempelig contact met hem heeft maar dat hij dus ook laagdrempelig contact heeft met mij.

interviewer: Een tussenpersoon?

respondent: Ja, precies. Dat het niet perse via de baas van M5 moest maar gewoon op die manier. In ons geval is dat niet goed uitpakkt want die jongen heeft zich echt ja gewoon nauwelijks laten zien of iets van hem laten weten, alleen was er gelukkig wel een andere collega die het zag gebeuren en die er meteen in sprong. Dus is die zin hebben we er geen last van gehad en hij heeft toen eigenlijk, nou ja het was niet

helemaal formeel, als een soort reserve buddy noemen we het dan maar, heeft hij dus af en toe op zo'n manier nog wel wat informatie. Maar was dat nou echt nieuws wat hij vertelde. het was meer om dingen te regelen of zo weet je wel. Toen M5 daar aan kwam bijvoorbeeld toen was hij iets van zijn bepakking, een of andere rugzak of zo die was hij kwijt. En M5 was daar al druk met inwerken en dan moest hij ook nog eens regelen dat die verpakking ergens gebleven was. En toen heeft Bram, die collega dus van hem, die heeft dus vanuit Woensdrecht allerlei kanalen zitten bellen en contact met mij gehad om die verpakking weer terug te vinden. Dus dan heb je op die manier contact maar dat was niet echt in de trant van goh hij heeft een goede dag vandaag of zo. Dat hoorde ik rechtstreeks van M5.

interviewer: Hij was er ook niet om jou te ondersteunen, op het moment dat je het moeilijk hebt, emotionele momenten?

respondent: Ja dat is eigenlijk ook wel een beetje wat je met elkaar afspreekt en daar in verwacht zeg maar.

interviewer: Ligt misschien ook aan de buddy, qua persoonlijkheid?

respondent: Ja en wat je verwacht met elkaar afspreekt van goh he, ja op wat voor manier. Ik moet wel zeggen dat voor dat M5 weg ging en ook tijdens de thuisfrontdagen werd er wel heel duidelijke aangegeven van he, heb je ergens problemen mee of loop je ergens tegen aan of zie je het niet meer zitten of ben je bang of wat dan ook, dat ze allerlei kanalen hadden van maatschappelijk werk, een geestelijk verzorger. Wat dat betreft werd het heel laagdrempelig aangeboden van als je hulp nodig had dat je, dat het er dan was.

interviewer: Heb je tijdens de uitzending contact opgenomen met Defensie, met vragen of opmerkingen?

respondent: Het enige wat ik mij kan herinneren was op het allerlaatste, dat ik M5 zijn baas belde om te vragen of ik mee kon rijden naar Eindhoven om hem op te halen maar. Ik heb, ik had tussendoor wel een keer naar Bram gebeld, toen was het namelijk zo, in de periode dat M5 weg was liep mijn tijdelijk contract bij mij werkgever af. Ik heb echt gewoon twee weken in hele grote onzekerheid gezeten van wordt er wel of niet

verlengd. En wat ik wel heel erg merkte was van als er zulke live events zeg maar gebeuren, dat dat dan wel harder binnenkomt, dat ik daar meer last van had dan gemiddeld op het moment dat M5 dus weg was. En op een gegeven moment toen werd ik ook echt naar huis gestuurd met de mededeling, ja we weten het gewoonweg niet, dus ja ga maar thuiszitten en wachten tot we weten wat de raad van bestuur heeft besloten. Ja en toen was ik wel, toen zat ik er echt helemaal doorheen. En op dat moment heb ik met Bram gebeld van goh Bram kun jij er voor zorgen dat M5 mij belt. Want ik wil hem nou gewoon heel graag spreken. Ja dat ik het enige moment dan wat ik nog kan herinneren. Hij kwam, hij heeft toen wel iets kunnen regelen met een of andere binnenlijn.

interviewer: Zoals ik het nu begrijp zit het meteorologen instituut binnen Defensie?

respondent: Ja.

interviewer: Dus wanneer je contact opneemt met hem dan is dat binnen Defensie?

respondent: Ja, dat is echt een Defensie onderdeel. De luchtmacht meteorologische groep.

interviewer: En achteraf gezien, voel jij je voldoende geïnformeerd door Defensie over de situatie en de werkzaamheden ten tijden van?

respondent: Nou, ik ben vooral door M5 zelf geïnformeerd. En ik moet ook zeggen ja, dat scheelt ook misschien qua type functie maar ik vond dat eigenlijk ook gewoon prima zo. Voor dat hij wegging, een paar weken daarvoor, toen zijn we door zijn baas zeg maar uitgenodigd, toen zijn we samen naar Woensdrecht gegaan en daar heb ik met zijn direct leidinggevende en de man er naast, hoge leidinggevende, heb ik een gesprek gehad en nog een en ander doorgesproken. Die hebben ook weer aangegeven he, van als er wat is dan kun je bellen he, contact opnemen en ook wel verteld over wat hij daar ging doen. Maar ik heb het echt gewoon vooral van M5 gehoord. We hebben ook wel, ja er zitten ook wel, ja er zaten toen ook wel collega's bij doe toen al eerder weg zijn geweest dan M5. En dat zijn dan collega's waar je ook wel zijdelings bevriend mee bent dus dan hoor je ook best wel wat. Dus, ik vind het ook een type functie waarbij ik het ook niet storend vind dat ik het ook niet van Defensie heb gehoord maar het komt

gewoon van M5 rechtstreeks. Hij kon heel veel van te voren vertellen van wat hij ging doen en hoe de dag er uit zag, waar hij sliep, waar hij werkte. Wat ook heel veel scheelde was dat hij het kamp gewoon niet af ging.

interviewer: Hij kon dus veel vertellen?

respondent: Nou ja, inhoudelijk kon hij niet vertellen van, als er iets met een vliegtuig was gebeurd of als er VIP kwam die dag was geweest dat kon hij niet vertellen. Dan kon hij wel zeggen nou we hebben bijzonder bezoek gehad en dan hoorde ik het daarna wel een keer in het nieuws. Maar, en ik moet ook zeggen hij heeft, in die tijd was het ook echt heel rustig. Het was toen winterperiode en er is toen bijna niks, er heeft bijna niks voorgevallen. Er is toen in ieder geval van de Nederlandse mensen zijn er ook geen dode of gewonden gevallen. Toen was het natuurlijk heel rustig en dat scheelt ook een hoop.

interviewer: Als we kijken naar nieuws media tijdens de uitzending, in hoeverre ben je tijdens de uitzending op de hoogte gehouden door nieuwsmedia, via nieuwsmedia?

respondent: Gewoon journaal en zo bedoel je? Nou ja laat ik het zo zeggen, het was niet dat ik nou op het journaal iets nieuws hoorde. Dat kan ik mij nou niet zo heel uitgesproken herinneren dat ik op het nieuws iets zag en daarna aan M5 moest vragen van joh kopt dat.

interviewer: Maar wel gevolgd?

respondent: Ja, maar ik kan mij nou niet herinneren dat er nou echt heel grote dingen toen der tijd zijn gebeurd. Op het moment dat er aanslagen zijn of zo, ja dan komt dat wel in het nieuws. Op het einde was het wel, net toen M5 terugging, toen laaide de discussie op of het verlengd zou worden wel of niet. Ja, en dan heb je het er natuurlijk wel over.

interviewer: Weet jij nog of een uitzending of bericht toen der tijd impact op jou heeft gehad? Als in, het zien van beelden doet dan misschien uiteindelijk meer.

respondent: Nou ja, dat was ook. in het nieuws of zo?

interviewer: Ja echt het zien of horen van iets, wat impact heeft.

respondent: Nou ja, dat wel weet je. Dat was daarvoor en tijdens, was het wel van, ik weet nog wel van vlak daar voor bijvoorbeeld was Guido Weijers die was met Giel Belen

naar Afghanistan gegaan en die had toen ook zo'n column iedere ochtend. Dat kwam bij mij ontzettend binnen en dan zat ik daarnaar te luisteren en dan zat ik met de tranen in mijn ogen. En je hebt ook bijvoorbeeld een liedje van Claudia de Breij, ook over een militair gaat dat dan die overlijdt, ja dan zat ik gewoon te brullen. Gewoon het idee al. Maar dat is gewoon iets van waar ik van zeg daar sta ik veel meer voor open. Daar was ik heel gevoelig en heel emotioneel onder wat dat betreft, dat kwam veel meer binnen. Maar dat was niet zo zeer een nieuwsbericht of zo, dat heeft veel meer met mijn sociale, emotionele mening te maken.

interviewer: Mijn volgende vraag is dan, heeft het aanvullende informatie geboden, maar ik maak er uit op dat daar geen sprake van is.

respondent: Ja dat was dan het enige bericht, dat er iets met een helikopter of iets dergelijk was gebeurd. En dat ze dat allemaal heel goed hadden opgelost he die mannen die in de helikopter zaten die hadden het allemaal heel goed opgelost waardoor er dus uiteindelijk niks gebeurd was, dat kwam in het nieuws. En daarna hebben ze er op zo'n thuisfront dag er nog zo heel dunnetjes toelichting over gedaan. Maar ja dat was verder niet schokkend.

interviewer: Dat was later dan dat je dat bericht op het nieuws had gezien?

respondent: Ja, maar ja het was goed afgelopen he.

interviewer: Internet, online fora, hebben die een rol gespeeld tijdens de uitzending?

respondent: Wat ik wel heel erg consequent bijhield was Uruzgan.FM. Dat hield ik wel bij want dat was ook heel leuk want M5 die had ook, ja volgens mij niet iedere dag maar meerdere dagen in de week had hij dan ook, deed hij dan ook het weerbericht zeg maar daarvoor. En dat ook altijd leuk om hem dan even terug te horen inderdaad. Maar het was nou niet dat ik op een forum zat of dat helemaal bij hield of zo.

interviewer: Hij zelf ook niet?

respondent: Hij had wel zijn eigen webpagina zeg maar. Waar je als, voor de gene die dag achterbleven, familie en vrienden, die konden daar dan op inloggen en dan zag je wel een beetje, ja een soort blog zeg maar. Wat hij deed en hoe zijn dagelijks leven er uit zag.

interviewer: Dat was via Defensie?

respondent: Nee, dat was gewoon.

interviewer: Een eigen pagina?

respondent: Ja.

interviewer: Maar wel afgesloten?

respondent: Ja het is niet dat iedereen er zomaar op kon. En net zoals op HYVES of Facebook of zo, daar hebben we ook niets geplaatst.

interviewer: Bewust?

respondent: Heel bewust. Daar werd je ook van te voren heel duidelijk over ingelicht. Ja, dat je dat beter niet kan doen.

interviewer: En qua informatie op het weblog, om daar nog even op terug te komen, kon hij daar alles op kwijt?

respondent: Nee, daar mag je niet alles op kwijt?

interviewer: Hij kon niet openlijker over dingen spreken dan bijvoorbeeld aan de telefoon?

respondent: Ja weet je, het was meer, hij kon, volgens mij is er in die tijd is er een of andere minister of zo langs geweest en hij kon dan niet ter plekke op die site zeggen, nou gezellig die en die is nou langs. Die zit er nu. Dat kon hij niet zeggen. Pas als hij daarna geweest was dan pas kon hij dat plaatsen bijvoorbeeld. Kijk het ging helemaal buiten Defensie om, het was gewoon zijn privé dingetje. Alleen ja, hij houdt wel in zoverre de regels in acht dat hij zoiets heeft van ja geheime informatie kan ik niet op dit moment naar buiten brengen. En verder was het ook gewoon een blog in de trant van kijk eens wat een leuk vliegtuig er nou is binnengekomen en wat een mooie zonsondergang of ja hoe z'n reis van Kandahar naar Kamp Holland was gegaan. Weet je wet dat hij daar over vertelde. Dat is niet zo politiek maar meer de belevenis zelf.

interviewer: Hoe vaak keek jij op zijn blog?

respondent: Ja, iedere dag.

interviewer: Iedere dag? Even checken of er iets bij stond?

respondent: Ja, en er was ook zo'n gastenboek bij en dan konden andere ook iets

achterlaten en zo. En ja dat Uruzgan FM dat volgde ik ook wel, als er een uitzending was dan volgde ik dat ook wel bijna altijd.

interviewer: Hoe verliep de communicatie tussen jullie tijdens de uitzending?

respondent: Nou wat dat betreft was het echt gewoon voor een uitzending hadden we het lux.

interviewer: Dat beseftte je je?

respondent: Dat beseftte ik me echt heel goed inderdaad. Kijk M5 die had voor zijn werk een internet verbinding, dus het was heel snel even een mailtje sturen, goedemorgen schat ben je wakker. Bij wijze van. Hij zat, het was zijn kantoor uitlopen, de hoek om en in de gang hing al een telefoon. Kijk het is natuurlijk wel, telefoon is altijd eenzijdig, hij kon mij bellen ik niet hem. Mail was er natuurlijk wel twee kanten op, maar ja de verbinding lag er natuurlijk ook wel eens uit of wat dan ook. Maar wat dat betreft kon je elkaar altijd wel, ja hadden we echt intensief contact en dan sprak ik hem toch vaak wel twee keer per dag of zo.

interviewer: Dus email contact, telefoongesprekken, post ook?

respondent: Ja. We stuurden ook altijd heel trouw post. En hij ook wel eens terug.

interviewer: Hoe vaak gemiddeld?

respondent: O gewoon iedere week.

interviewer: En online chatten? Zoals SKYPE of MSN?

respondent: Het was in ieder geval zonder beeld, volgens mij hebben we toen wel inderdaad, ik zit nou even te denken van hebben wij toen ge-msnt of zo. Niet echt dat ik mij kan herinneren.

interviewer: Dus ook niet regelmatig dan?

respondent: Nee, het was vooral bellen en mailen toen inderdaad. En ik weet wel toen hij, want de internet verbinding was ook te traag om met webcam verbinding te doen, dat had gewoon geen zin. Ik weet alleen dat toen hij in, god als je terug gaat ga je eerst naar waar het zo ontzettend heet is met die eilanden, hoe heet dat nou. Verenigde Arabische Emiraten. Daar had hij wel, volgens mij had hij daar wel heel snel internet.

interviewer: Was dat niet een tussenstop?

respondent: Ja, dat was een tussenstop dus ook maar een dag. Volgens mij had hij daar wel snel internet. Dus daar hebben we toen een keer kunnen Skypen.

interviewer: Toen was hij alweer bijna terug.

respondent: Ja, maar die laatste dagen duren lang hoor.

interviewer: Hij is maar een paar dagen in Kreta geweest?

respondent: Ja volgens mij zat hij niet op Kreta maar het was wel ergens in Griekenland inderdaad.

interviewer: En de regelmaat van contact, momenten van de dag? respondent: Nou, dat was 's ochtends.

interviewer: Jullie hadden echt vaste tijdstippen?

respondent: Nou er werd vanuit Defensie gezegd, spreek nooit vaste tijdstippen af want dan ben je gewend dat iemand om acht uur belt en als hij dan een keer niet belt dan wordt je ongerust terwijl het gewoon, ja je zit daar midden in een dessert dus het is niet gek dat de verbinding er een keer uitlicht. Dus dat niet, maar het was altijd wel ergens in de ochtend en volgens mij was het dan altijd ergens rond het avondeten dat hij dan, of het einde van de middag want daarna dan was het bij hem natuurlijk weer nacht. Dus dan belde hij net voordat hij ging slapen, dus dat was het einde van de middag dan was dat dan.

interviewer: En dan dagelijks?

respondent: Ja, ja we hebben, ja zoals ik mij kan herinneren hebben we elkaar echt iedere dag gesproken. O nee wacht, volgens mij, het kan best zijn dat op de heenweg dat we elkaar een dag niet hebben gesproken.

interviewer: Tijdens het reizen? respondent: Ja want hij heeft, even kijken hoor, dan ging hij van Eindhoven naar Kandahar en in Kandahar heeft hij een tijdje vast gezeten in de zin van dat, vanwege de weersomstandigheden of iets dergelijks dat ze niet door konden naar Tarin Kowt. Het kan best zijn dat ik toen, op een bepaald moment geen contact met hem heb gehad. Ja op drie maanden tijd, dan mag je in je handen knijpen gewoon.

interviewer: Je hebt net al een paar keer aangegeven dat hij bepaalde dingen ook niet

kon zeggen, maar in hoeverre was er sprake van restricties in de communicatie tussen jullie?

respondent: Ja jeetje, ja echt van die gevoelige informatie, dat mocht je, ja die gevoelige informatie dat mocht je niet vertellen. Ja, wat ik zeg, als zo'n hotemetoot dan komt, dat mag je niet vertellen. Ja, en verder hebben we ook niet echt, hij heeft een keer heeft hij in Kandahar heeft hij een luchtaanval of iets dergelijks meegemaakt. Toen zat hij op het kamp en toen was er blijkbaar een raket richting het kamp afgevuurd. Nou ja dan nog zoveel meter buiten het kamp neergekomen maar ieder geval wordt er uit voorzorg dan gaat wel het alarm af en dan moeten ze allemaal op de grond gaan liggen. Dat vertelt hij dan ook gewoon er na.

interviewer: Net na de aanval?

respondent: Ja, zo van goh dit en dit he. De eerste, hoe noemen ze dat ook al weer, black hol of zo, die had hij dan meegemaakt en dat verteld hij daarna ook gewoon. Maar ja, ik kan mij ook wel voorstellen, als zo'n hotemetoot er is of hij weet dat die gaat komen, ja dan kun je niet het risico lopen dat dat naar buiten komt.

interviewer: Hebben jullie dit onderling afgesproken of is dat jou verteld?

respondent: Nee dat is vanuit Defensie wordt dat zo gezegd dat dat niet mag.

interviewer: En hebben ze het dan alleen over dat soort informatie?

respondent: Het is vast meer. Maar ik kan me echt zo, ik kan me echt niet herinneren. Ik kan het zo wel even aan M5 vragen als je dat wil.

interviewer: Je bent je in ieder geval bewust geweest van restricties tijdens de uitzending?

respondent: Ja.

interviewer: Hebben jullie tijdens de uitzending afspraken met elkaar gemaakt over informatie waar restricties aan hangen maar die je toch wil delen, dus doen we dat op een andere manier?

respondent: Nee.

interviewer: Heb jij het idee gehad dat M5 voldoende kon loslaten over zijn ervaringen/gebeurtenissen daar?

respondent: Hij vond het geweldig. Hij heeft het daar zo naar zijn zin gehad. Hoe die het daar he, met zijn collega's daar had, van andere afdelingen en zo en hoe die samenwerking was met de vliegers en qua sfeer en qua werkzaamheden vond hij het zo leuk. Ik bedoel, ja hij miste mij wel en hij wilde ook wel weer graag naar huis maar hij heeft het daar verder gewoon hartstikke leuk gehad dus.

interviewer: Heb jij genoeg informatie destijds gekregen om een beeld te krijgen van hoe zijn werk er uit ziet en de situatie?

respondent: Ja, hij had ook bijvoorbeeld foto's voor mij van dit is mijn werkplek of zo slaap ik, zo ziet het er uit. Dat deden ze ook vanuit die thuisfront dagen, dan lieten ze bijvoorbeeld ook, je kon dan als thuisfront zeg maar, we gingen dan met een stel vrienden, hadden we een ja weet ik veel, een of ander liedje of wat dan ook ingestudeerd, en dan ging je voor de camera ging je het dan opnemen. Dat werd dan daar naar toe gestuurd en dan konden ze dat daar dan kijken. Maar andersom maakte hun dus ook filmpjes en liepen ze gewoon met een camera lopen ze over die basis, zodat je ook een beeld krijgt van zo ziet het er uit. En ondertussen doen ze allemaal gekke dingen en is het allemaal heel grappig. Dan krijg je ook best wel, dan zie je echt bewegende beelden van hoe het er daar uit ziet en hoe het daar is ingericht en zo.

interviewer: Is dat een initiatief geweest van de team dat jullie dat hebben opgezet?

respondent: Ja dat wordt altijd, naar mijn weten wordt dat gewoon standaard gedaan. Iedere uitzending dat die mannen dan, en vrouwen dan ook, ja weet ik veel, een of ander debiel filmpje in elkaar zetten met een liedje er onder. Of scènes spelen of nou ja.

interviewer: Je hebt een duidelijk beeld van de situatie daar. Wat beeldvorming betreft, je hebt een beeld van waar hij slaapt, werkzaamheden natuurlijk maar wat is jouw beeldvorming algemeen over de missie? Wat speelde zich af buiten het kamp, ook al heeft het misschien weinig betrekking op wat M5 daar deed?

respondent: Ja, daar vertelde hij ook eigenlijk niks over. Moet ik ook wel zeggen, ja je wilt alleen maar horen hoe het met hem gaat op dat moment.

interviewer: Je was er niet in geïnteresseerd?

respondent: Ja, geïnteresseerd, niet mee bezig. Ik kan mij niet zo herinneren dat ik er

echt zo mee bezig was. En natuurlijk gingen er ook wel eens mannen voor een paar dagen weg en dan moest hij ook voor die dagen een verwachting maken dat die mannen weten wat ze mee moeten nemen en zo. Als het gaat regenen dat ze een regenpak of zo bij zich hebben maar ja zulke informatie die gaf M5 dan niet. Ja, als je het dan hebt over die gevoelige informatie, waar je het dan over hebt, zulke restricties, ja dan... ja wat moet je met die informatie.

interviewer: Dat was voor jou niet van belang?

respondent: Nee.

interviewer: Hij kwam terug, klopte jullie beeld van de missie bij thuiskomst? Zijn beeld van de missie, jou beeld van de missie, had je het idee dat daar verschillen in zaten?

respondent: Nee.

interviewer: Omdat je zoveel gecommuniceerd hebt?

respondent: Nee, weet je het was vooraf allemaal al zo ontzettend duidelijk en dan zit hij er eenmaal en dan wordt het eigenlijk ook alleen maar bevestigd en dan komt hij terug en dan verteld hij heel veel verhalen, wat je eigenlijk allemaal al weet. En hij liet allemaal foto's zien en zo, sommige foto's heb je natuurlijk nog niet gezien maar het was nou niet dat ik in een keer zoiets had van dat was nou opeens volledig nieuw voor me of zo. Dus dat het schokkend was.

interviewer: Dus in een later stadium is jou beeldvorming aangevuld maar niet in die zin dat er tegenstrijdigheden waren?

respondent: Nee, dat kan ik mij niet herinneren.

interviewer: En als je kijkt naar de publieke opinie, de heersende mening van de maatschappij tijdens zijn uitzending.. je zei net al dat het een heel rustige periode geweest is dus er zal niet veel over gemeld zijn, kun je dat vergelijken met jouw beeld van de missie?

respondent: Ik was niet zo zeer bezig met politiek, ik was bezig met M5 en met mezelf eigenlijk als ik heel eerlijk ben.

interviewer: Je hebt nooit gedacht wat ik nu zie staat zo haaks op wat ik denk en weet over de situatie daar?

respondent: Nou wat wel is bijvoorbeeld, toen aan het einde van M5's missie, zijn uitzending, toen werd opgelaaid over wel of niet verlengen. En dan waren daar in de politiek nogal wat standpunten over en dan had ik het er met M5 over en de mening van M5 daar hechte ik wel heel veel waarde aan. Ja, mijn mening is wat dat betreft door hem ingekleurd.

interviewer: Wat is die mening?

respondent: Hoe was het ook alweer. Want het zou niet verlengd moeten worden, ze wilden toen niet verlengen. En M5 die zegt, ja het is gewoon een bepaalde cultuur en dat duurt generaties voordat je dat geswitcht hebt, en we hebben nu net in deze omgeving vertrouwen gekweekt bij de mensen en goodwill gekweekt, en dan kun je verder bouwen. Maar wat ze dus nu gaan doen is afbreken en dan weer ergens anders helemaal op nieuw beginnen, terwijl je dit nog niet eens hebt afgemaakt.

interviewer: Dus het idee dat we ergens aan begonnen zijn en het niet hebben afgemaakt?

respondent: Inderdaad, voor niks is een groot woord, maar je hebt het niet van a tot z kunnen voltooien. Want ze zijn wel in Afghanistan gebleven alleen op een andere plek.

interviewer: Ja en jij gaat mee in die mening?

respondent: Ja die wordt wat dat betreft wel door M5 ingekleurd. Kijk M5 heeft natuurlijk wel een en ander, nou ja niet rechtstreek buiten de poort gezien maar die heeft wel mensen gesproken die buiten de poort waren.

interviewer: Zitten de mannen daar met het idee we zitten hier niet voor niets?

respondent: Nou dat beeld heb ik niet, er zijn wel heel veel mensen die volgens mij hebben gedacht nou we hebben het voor niets gedaan. Op het moment dat je er zit dan denk je nou we zitten hier niet voor niks maar als je daarna hoort dat het niet door gaat, dat het niet verlengd wordt, dat je zoiets hebt van ja. Je was nog in een opbouwfase wat dat betreft.

interviewer: Om even een vergelijking te maken tussen de discussie vechtmismissie/opbouwmissie, waar neig jij meer naar toe?

respondent: Opbouwmissie. Ja, ik ben heel erg ingekleurd ook door M5 natuurlijk.

interviewer: Omdat hij vrij positief is, mag ik wel zeggen denk ik, over de missie?

respondent: Ja, ja.

interviewer: Was er voor jouw verschil zichtbaar tussen de berichtgeving in de media en Defensie tijdens de missie?

respondent: Nee, weet je, als dat er was geweest dan was er op zo'n thuisfront dag dan was er ook discussie ontstaan. Weet je wel, als daar zo'n hotemetoot iets staat te vertellen dat haaks staat op het nieuws, krijgt hij natuurlijk ook de wind van voren van al die vrouwen. Ja, er zijn natuurlijk ook mannen maar vrouwen zijn misschien wat emotioneler. Ja, nee dus ik heb daar geen tegenstrijdigheden in ervaren of zo.

interviewer: Die informatiebijeenkomsten waren dus vrij interactief?

respondent: Nou het was, je moet zeg maar zo voorstellen, het begon als het ware, ja je had dan eerst een ontvangst en dan ging je met z'n allen naar een grote zaal toe. En dan was er eerst, ja de commandant der strijdkrachten of weet ik veel, een of andere hotemetoot die heette je welkom, die schetste dan een algemeen plaatje over de situatie daar. En iedere keer vertelde hij weer, nou jongens dit is de kaart van de wereld, ze zitten hier, dit is Nederland en dan de kaart van Afghanistan, hier zitten ze en dan nog misschien van dingen die die week gebeurd waren. Dus dat was het dan. En volgens mij kon je toen ook gewoon, aan hem vragen stellen, nee volgens mij niet. Maar als heel snel dan merkte je dan werd de verbinding opgestart. Want achter hem daar hing een heel groot scherm en dan had je dus de zaal had dan beeldcontact met een zaaltje in Afghanistan. Waar dan ook zo'n clubje militairen bij elkaar zaten achter die camera zaten ze met een groepje bij elkaar. En dan zat je al, heel die zaal zat dan al te kijken van he waar zit hij. En de militairen zag je dan ook al zo kijken. En dan was het ook die commandant die in Afghanistan zat die ook het woord deed en dan was het die hotemetoot die in Gilze-Reijen het woord nam, die hadden dan eerst even he vraag-wedervraag gewoon algemeen. En daarna dan kon je ook gewoon als publiek vragen stellen. Het was vrij ontspannen en laagdrempelig dan hoor, het was niet dat het nou...

interviewer: Diepgaande gesprekken.

respondent: Nee.

interviewer: Dat waren de uitvoerend militairen die daar gesprekken voerden.

respondent: Heel heel divers. Ja, er zaten brandweermannen bij maar M5 zat er ook tussen en er zaten ook weer mensen bij van de SIS, van de computersystemen. Echt van alles bij.

interviewer: Wel specifiek voor de mensen die aanwezig waren op die dagen?

respondent: Ja.

interviewer: Als laatste nog even een vergelijking tussen de berichtgeving vanuit Defensie en wat M5 jou heeft kunnen vertellen tijdens de uitzending? Was er verschil?

respondent: Nee, ik heb daar echt niet...

interviewer: Dus jij bent goed ingelicht door zijn werk?

respondent: Ja, kijk bij mij, waar het mij om ging was dat hij daar veilig zat. Of ja, betrekkelijk want het is een oorlogsgebied, dus je bent heel erg benieuwd naar zijn situatie. Zijn directe leefomgeving daar en dat heeft hij van te voren verteld, dat heeft Defensie van te voren verteld en dat klopte ook gewoon. En dat was waar ik vooral geïnteresseerd in was en waar ik vooral belangrijk vond. Dus ik heb daar geen gekke dingen in. Ik kan mij nou niet herinneren dat ik dacht nou dat slaat nergens op dat klopte niet of zo.

interviewer: Je had dus een duidelijk beeld van hoe hij daar zat en wat hij daar deed, als je dat beeld niet zou hebben zou de situatie dan heel anders zijn? Zonder dagelijks contact?

respondent: Ja, en wat ook ontzettend veel scheelde was dat in die periode eigenlijk niks gebeurd was. Kijk op het moment dat je, he er is een berm bom en er zijn zoveel militairen gewond geraakt dan komt het dichtbij. Kijk dan weet je wel dat jouw eigen man niet buiten de poort gaat maar het komt wel dichtbij. Dus dat wordt wel even met de neus op de feiten van hallo het is oorlogsgebied. Dus dat speelt wel mee. Kijk als ik terug kijk op de uitzending, wat ik vooral erg vond was dat ik hem miste maar in principe ben ik eigenlijk niet bang geweest.

interviewer: Het is al even geleden maar merk je dat jullie situatie thuis ook veranderd is nu?

respondent: Toen hij terug kwam toen hebben we op een gegeven moment, toen had ik wel door dat hij gewend was om in een kantine te eten. Toen moest hij wel weer wat meer in het huishouden doen. Hij, ja was eigenlijk meer een persoonlijke situatie, hij deed het vak deed hij al een aantal jaren, hij was er al een beetje op, zo van ja, ik ken het ondertussen wel. Toen kwam de uitzending, toen hadden ze net weer een andere switch van taken, een andere omgeving dus had hij weer uitdagingen. En toen moest hij weer terug in het gewone werk en toen had hij zoiets van, gadverdamme. Hij vond het werk gewoon niet leuk meer. Hij miste de uitdaging en daarin had hij toen een dip. Had hij zelf zoiets van ja ik mis Afghanistan, gewoon vanwege de taken die je daar deed en om gewoon weer lol te hebben in je werk. En dat was dan eigenlijk op persoonlijk vlak dan dat het zoiets was van goh hij heeft iets ergs mee gemaakt.

interviewer: Word er na de uitzending nog iets gedaan aan verwerking?

respondent: Ja, ik heb dan een vragenlijst gehad. Even kijken, hij moest dan eerst nog naar Griekenland op zo'n eiland. Niet Kreta volgens mij. Hij heeft daar ergens op zo'n eiland nog gezeten en dan moest hij inderdaad nog van die verplichte gesprekken voeren met zo'n maatschappelijk werker of zoiets. En een aantal weken of maanden, dat mag ik dan kwijt zijn, na zijn uitzending, toen heb ik nog een brief gekregen, of hij. Nou ja, wij kregen in ieder geval een brief binnen met een vragenlijst waarop we moesten aankruisen of hij nog ergens last van heeft of dat hij nog hulp nodig heeft. Dus in die zin was er nog een soort controle.

interviewer: Persoonlijk gericht aan jou of beide?

respondent: Ja dat weet ik dus eigenlijk niet meer, of dat nou aan M5 was gericht of ook aan mij. Het ging in ieder geval wel over M5, het ging niet zo zeer over mij. Het was niet een brief aan mij of ik ergens nog last van had het was in ieder geval een vragenlijst, en ja of gericht aan mij of aan M5 dat weet ik niet meer. Waarin stond van goh heeft de militair nog daar en daar last van, heeft hij last van nachtmerries of zo of ja weet ik het wat.

interviewer: Kan ik vragen of daar dan iets uit is gekomen, of daar gevolgen aan hebben gehangen?

respondent: Nee, nee.

interviewer: Het was allemaal ok?

respondent: Het was allemaal ok inderdaad.

interviewer: Is de nazorg van Defensie voldoende geweest?

respondent: Ja, wat dat betreft had hij niet zo veel nazorg nodig, maar ik moet wel zeggen dat ik zowel tijdens als daarna wel echt ervaren heb van als er ergens iets was geweest dat ik dan wel en M5 ook, he, makkelijk stappen hadden kunnen ondernemen om met iemand te praten of zo. Ik voelde wel die laagdrempeligheid zeg maar en dat werd ook iedere keer weer bij die informatiebijeenkomsten of op M5 zijn werk of nou ja what ever dan werd dat iedere keer wel weer genoemd.

EINDE INTERVIEW

RESPONDENT 6 (R6)

ALGEMENE INFORMATIE

Leeftijd R6: 56 jaar

Leeftijd M6: 23 jaar

De uitzendperiode: 2008 & 2010

Loopbaan Defensie: contract loopt binnenkort af, niet verlengen

Functie: : uitvoerend militair

Relatie tot militair: moeder

Kinderen: -

interviewer: Wanneer is M6 precies weggeweest?

respondent: Even denken hoor, 2010 is hij in juni weggegaan tot ongeveer december. En

2008 dat is dezelfde tijd ongeveer geweest.

interviewer: Hij heeft echt de laatste missie meegemaakt?

respondent: Ja, nou de laatste missie was een afbraakmissie he.

interviewer: Daar was hij onderdeel van?

respondent: Ja, ja, ja. Toen hebben ze het gewoon afgebroken.

interviewer: Is hij in die periode ook echt het veld in geweest?

respondent: Zijn laatste missie, in het begin nog wel een paar weken en daarna is hij voortdurend binnen geweest. Nee, niet binnen geweest, want ze hebben gereden naar het, naar Kandahar, ja naar het vliegveld. Dus.

interviewer: Heen en weer?

respondent: Heen en weer, dus ze zijn wel buiten geweest.

interviewer: Laten we het dan hebben over 2008, dat is voor dit interview interessanter.

respondent: Maar hoe heet het nou, ook hier waren vechtsituaties he, gewoon dat het is niet zomaar op en neer gereden geweest.

interviewer: 2010?

respondent: Ja.

interviewer: Ok, ja je kunt ze er alle twee bij betrekken maar ik denk dat alle vragen meer gaan over de eerste uitzending.

respondent: Ja is goed.

interviewer: Ik onderzoek de beleving van de missie bij het thuisfront. De vragen die ik ga stellen maken inzichtelijk via welke kanalen jij informatie hebt gekregen tijdens de missie, over de missie. En ik probeer op die manier een beeld te krijgen van hoe jij die uitzending, uitzendingen in dit geval, ervaren hebt. Laten we terug gaan naar 2008, naar die periode. Tijdens die missie, heel algemeen, via welke kanalen heb jij informatie gekregen of via welke kanalen werd jij op de hoogte gebracht van alle gebeurtenissen en werkzaamheden daar?

respondent: Thuisfront.nl of zoiets, ja.

interviewer: Een website van Defensie?

respondent: Ja, ja. Ja, zoiets hoor, ik weet niet meer precies maar thuisfront ja. Ja, daar

verscheen alles op wat er gebeurde in Afghanistan.

interviewer: En via welke wegen nog meer? Waarschijnlijk heb je het nieuws in de gaten gehouden?

respondent: Ja het journaal natuurlijk, de kranten, ja. En op internet ook, ik weet niet meer waar dat was maar ik had daar een site daar was het nieuws vlugger op dan dat het op thuisfront.nl stond of zo.

interviewer: Was die site van Defensie ook?

respondent: Nee, die was niet van Defensie.

interviewer: Ok, hier kom ik straks even op terug. Om even bij Defensie te blijven, hoe groot was de rol van Defensie voor jou in de berichtgeving tijdens de uitzending?

respondent: Nou groot want daar was die website van.

interviewer: Gaat het alleen om de website? Defensie probeerde niet via andere wegen het thuisfront te informeren?

respondent: Ik zou niet weten hoe, ik kreeg af en toe een uitnodiging om op een dag te komen, ja.

interviewer: Informatiedagen?

respondent: Nee, hoe heet het nou, ik heb wel een informatiedag gehad voordat hij weg ging.

interviewer: Voordat hij weg ging?

respondent: Ja, en dan waren er wat van die dagen, dan kon je direct contact hebben via een computer of wat dan ook, weet je wel dat je elkaar live met webcams of zo kon zien, ja.

interviewer: Heb je dat gedaan?

respondent: Nee, nee, nee. En waarom niet? Omdat M6 daar niet achter gaat zitten.

interviewer: Die doet dat niet?

respondent: Die doet dat absoluut niet, die wilde ook niet weggehaald worden uit zijn werkzaamheden als hij bezig was om met iemand van thuis te gaan babbelen. Wilde die absoluut niet nee.

interviewer: En de bijeenkomst voor vertrek, wat heb je daar aan gehad?

respondent: Daar heb ik een uitgebreide informatie ochtend gehad ja.

interviewer: Wijzer geworden? respondent: Ja, ja, er is toch wel veel mee gehad, toch wel veel informatie mee gekregen om naar huis, om terug te kunnen kijken, ja hoor. Ja.

interviewer: En bladen vanuit Defensie?

respondent: Ja ja heb ik ook gehad, ja. Krijg ik nog.

interviewer: Nog steeds? Hij is natuurlijk nog in dienst, dat zal tot die tijd wel doorlopen.

respondent: Ja.

interviewer: Heb jij het gevoel dat Defensie altijd bereikbaar is geweest voor vragen/opmerkingen van jouw kant?

respondent: Ja hoor, nou ik heb daar geen gebruik van gemaakt maar ik had een telefoonnummer wat ik gewoon dag en nacht kon bereiken als dat nodig was, ja.

interviewer: En hoe heb je het contact met Defensie ervaren tijdens de uitzending?

respondent: Ik heb geen contact met Defensie gehad. Dat was ook niet nodig ik had contact met M6.

interviewer: En je hebt je informatie van Defensie tijdens de uitzending van de website afgehaald, van thuisfront.nl.

respondent: Ja, voor de stand van zaken voor dat ogenblik he.

interviewer: En je zei net, ik vond een website waarop informatie sneller verscheen?

respondent: Nou ja, dat was geen website, of wel een website dat weet ik echt niet meer. Maar dat was waar nieuws op stond, ja, nieuws. En daar vond ik ook soms nieuws uit Afghanistan op wat niet op de website thuisfront.nl stond.

interviewer: Aanvullend nieuws, of nieuws wat sneller verscheen?

respondent: Nou ook gewoon nieuws wat er niet op stond gewoon. Ja.

interviewer: Ok, dus echt een aanvulling. Had je het idee dat de informatie op thuisfront.nl up-to-date was?

respondent: Over het algemeen was dat mijn informatiebron, ja, alleen ik hielt dat andere nieuws ook in de gaten omdat daar wel eens dingen op stonden die op thuisfront.nl niet stonden.

interviewer: Had je het idee dat het recent nieuws was of had je het idee ik krijg nu

berichten binnen van gebeurtenissen die.

respondent: Die al een paar dagen of zeker een dag, een of twee dagen oud waren, ja.

interviewer: Dat wel. Voelde je je voldoende geïnformeerd door Defensie? Je geeft zelf al aan ik heb mijn informatie ook op andere manieren gevonden

respondent: Nou weet je wat het is, het is natuurlijk wel een tijd van oorlog he, en ik snap ook wel dat ze niet alle informatie direct door kunnen spelen, ja. Ik had daar niet zo'n moeite mee. Alleen als ik wist dat het erg onrustig was en ik hoorde van M6 een lange tijd niet dan werd ik toch ook wel heel onrustig, ja. En ja het is toch wel heel erg spannend. Dan denk je niet, geen nieuws is goed nieuws. Dan wordt je wat onrustig. En dat is ook verscheidene malen is dat niet voor niets geweest.

interviewer: En nieuwsmedia, hebben die een rol gehad in jouw informatievoorziening?

respondent: Ja het gewone nieuws.

interviewer: Dat volgde je sowieso. Had dat een sneller bereik?

respondent: Soms wel ja, soms wel, niet altijd maar soms wel.

interviewer: Welke impact hebben nieuwsmedia op jou gehad, het zien van beelden en de berichtgeving?

respondent: Ja natuurlijk, die keer dat ik M6 in een keer op televisie zag he, dat hij een, ik wist wel dat er een eigenlijk een maat van hem overleden was he. Die was een ID was hij opgekomen, die was overleden. En toen zag ik M6 op het nieuws he, ik had M6 veel aan de telefoon gehad want die was echt wel aangeslagen daar door, we belde toch wel dagelijks, en misschien wel twee keer per dag zo. En dan zag ik hem ineens in het nieuws met zo'n doodskist op zijn schouder, dat deed mij wel heel veel.

interviewer: Dat is een beeld geweest. En alle berichtgeving daar om heen, eigenlijk die gehele periode, heeft dat ook impact op jou gehad of puur alleen het beeld, de herkenning?

respondent: Nee tuurlijk heeft dat een impact op mij gehad, want eigenlijk gingen ze voor een opbouwmissen en steeds hoorde je toch dat het mis ging, ja. Dat er toch dode vielen. Er zijn toch een aantal dode gevallen, en natuurlijk heeft dat een impact op je, ja.

interviewer: Ga je er vanuit dat de informatie die jij krijgt via de media waarheid is?

respondent: Nee, nee, nee, ik denk niet dat het de waarheid is, ik denk dat het een stukje waarheid is ja. Ik denk niet dat Defensie loes gaat.

interviewer: En toch heeft het impact op je?

respondent: Ja omdat het een deeltje waarheid is. Ja. En eigenlijk vraag je je af wat er nog meer gebeurd. Het maakt je onzeker. Je weet dat er dingen gebeuren die niet bij een opbouwmissie horen. En uiteindelijk kom je er toch langzaam achter dat ze gewoon in oorlogsgebied zitten. En dat is wat anders dan een opbouwmissie, ja.

interviewer: Je gaf net al aan dat je ook op internet gezocht hebt naar informatie, heeft internet een grote rol gespeeld?

respondent: Nee, nee.

interviewer: Dat is bijzaak geweest?

respondent: Bijzaak ja.

interviewer: Heb jij contact gezocht met mensen in een zelfde situatie via internet?

respondent: Nee, nee.

interviewer: Bewust?

respondent: Ja, ook bewust.

interviewer: Omdat?

respondent: Daar heb je verder niets aan, ja. Mensen elkaar alleen maar een beetje op lopen naaien daar heb je geen behoeften aan, ja.

interviewer: Tot aanvullende informatie gekomen via internet? Eigenlijk gaf je het net al aan, een blog?

respondent: Nee het was geen blog, gewoon nieuws was het. Ja, ergens weet je wel dan krijg je zo'n, ja wat nieuwsfeiten achter elkaar.

interviewer: Nu.nl?

respondent: Ja zoiets, ik zou het echt niet meer weten maar die had ik gevonden en daar stond meestal wel wat meer nieuws op als, ja. Er werden ook bijvoorbeeld, ja, dingen die daar gebeurden vermeld die dan weer niet op thuisfront.nl stonden.

interviewer: Je had niet zoiets van, dat staat met een reden niet op de website van Defensie?

respondent: Ja, ja ook om mensen niet ongerust te maken.

interviewer: Dus je bent er van uit gegaan dat de informatie op de andere website waar kon zijn?

respondent: Ja, waar kon zijn.

interviewer: Heeft M6 een blog bijgehouden tijdens zijn uitzendingen?

respondent: Nee absoluut niet. Nee, nee, dat wilde hij ook niet he. Wij deden veel MSN, ja dat deden we wel.

interviewer: Heb jij blogs van andere militairen gecheckt?

respondent: Nee, nee. Ook niet.

interviewer: Ok, dus daar komt ook geen aanvullende informatie vandaan. Je zei net als MSN, ik wil het graag hebben over de communicatie tussen jullie tijdens de uitzending, hoe is die verlopen?

respondent: Goed, goed, ja zonder meer kan ik wel zeggen.

interviewer: Tijdens beide uitzendingen?

respondent: Laatste uitzending wat minder eerste uitzending goed.

interviewer: Ok, was dat minder nodig de laatste uitzending?

respondent: Dat was meer van M6 zijn kant ook, ja. Ja, dat hij minder behoefte had aan het bellen. Hij was daar veel op het kamp, ja gewoon aan het afbreken. Voor zijn doen had hij ook weinig te vertellen. Ja, het was wat dat betreft, en hij hield ook wel als het spannend was dan hield hij dat wel achter voor mij.

interviewer: Dat gevoel had je wel?

respondent: Ja, ja, ja.

interviewer: Tijdens de eerste missie, MSN gaf je net al aan, Email?

respondent: Ja, maar niet zo veel.

interviewer: Telefoongesprekken?

respondent: Ja, die wel.

interviewer: Post, stuurde je veel post?

respondent: Ja, elke twee weken, om en om met z'n vader. Zijn vader de ene week en ik de andere week.

interviewer: Het contact, was dit dagelijks, wekelijks, maandelijks?

respondent: Nee want hij was soms ook niet te bereiken. Of tenminste, hij was nooit te bereiken eigenlijk, ik moest wachten tot hij belde.

interviewer: Er zat geen regelmaat in of een vast patroon?

respondent: Nee.

interviewer: Kun je een indicatie geven van hoe vaak jullie contact hebben gehad.

respondent: Dat is moeilijk hoor. Das moeilijk. Ik denk wanneer hij op de basis was dan kon dat wel eens elke dag zijn. Een poosje achter elkaar. Ja, maar als hij weg was dan kon het ook even niet zijn. En dan wachtte je wel weer, ja dan wilde ik wel weer weten is hij wel veilig binnen.

interviewer: Hoe liet M6 weten dat hij weg ging?

respondent: Nou dan zei hij gewoon ik ben er, of ik kan even een poosje niet bellen. Of ik ben er even een poosje niet.

interviewer: Eigenlijk heel direct zonder omweg, gaf hij ook aan hoe lang?

respondent: Nee. Nee nooit.

interviewer: Dan zat je een tijdje in onzekerheid?

respondent: Ja, soms duurde het wel erg lang, ja. En ik had ook wel de indruk dat hij soms al op de basis was maar dat er dingen gebeurd waren die hij eerst even zelf moest verwerken voordat hij weer contact met mij opnam. Maar dat heeft hij nooit uitgesproken. Maar dat is mijn gevoel er bij, ja.

interviewer: Defensie kon jou niet vertellen hoelang hij van de basis was?

respondent: Nee dat heb ik ook nooit gedaan, gebeld van o waar blijft hij nou, nee, nee. Aan de andere kant had ik wel, ik wist gewoon, als er wat aan de hand was dan was ik de eerste die gebeld werd.

interviewer: Was je op de hoogte van eventuele restricties in het contact dat jullie hadden?

respondent: Nee. Ja, ik wist wel dat als hij ging vertellen dat de stekker er uit kon

getrokken worden.

interviewer: Tijdens het gesprek?

respondent: Ja, ja.

interviewer: Dat betekent dat iemand meeluistert?

respondent: Ja, ja dat weet ik. Dat er altijd iemand meeluistert.

interviewer: Altijd?

respondent: Dat idee had ik wel.

interviewer: Heeft iemand dat ooit gezegd?

respondent: Nee maar M6 zei wel altijd, er wordt meegeluisterd en als ik informatie geeft dan trekken ze de stekker er uit, dus, ja.

interviewer: Hebben jullie dat van te voren met elkaar overlegd of kwam dat ter sprake tijdens de uitzending?

respondent: Nee, dat kwam ter sprake toen hij daar zat.

interviewer: Oké, dus hij heeft daar instructies gehad over wat wel en niet kon in het contact tussen jullie.

respondent: Ja, ja.

interviewer: Had je het idee dat M6 onvoldoende kon loslaten over zijn ervaringen en gebeurtenissen daar?

respondent: Ja, ja, ja.

interviewer: Ook voor jou om een beeld te kunnen vormen van hoe het daar was?

respondent: Ik heb geen flauw idee hoe daar de situatie was. Ja, geen flauw, hij probeerde mij alsmaar gerust te stellen.

interviewer: Had je het idee dat hij graag meer had willen vertellen om je gerust te stellen of juist niet?

respondent: Nee, nee, nee. We zijn later, je krijgt natuurlijk blaadjes krijg je van Defensie en daar heb ik bijvoorbeeld een verslag gelezen over een gevecht en toen begon ik te denken, het is een lange tijd geweest dat hij onbereikbaar was, of tenminste dat ik niets van hem hoorde. En toen heb ik gevraagd of hij daar bij aanwezig was geweest, of hij daar, he want ik las dat.

interviewer: Telefonisch?

respondent: Nee, nee, nee. Niet telefonisch, dat was toen hij al terug was, ja. En toen heeft hij verteld dat hij daar ook aanwezig was, ja. En ja dat is een heftig gevecht geweest.

interviewer: Daar kom ik zo even op terug, dit is eigenlijk de aanvulling op jouw beeldvorming na terugkomst. Als je een algemeen beeld zou moeten omschrijven van de missie terwijl M6 daar zat, hoe zou jij dat omschrijven?

respondent: Toen dacht ik dat het een opbouwmissie was.

interviewer: Daar geloofde je op dat moment in of je wist niet beter?

respondent: Nee het was een opbouwmissie voor hem, ik wist wel dat hij gevaarlijk werk deed want hij was searcher dus hij liep vooruit om die ID's te zoeken. Dus ik wist wel dat het daar gevaarlijk was ik was daar ook wel, ja, onrustig over. Ik vind het nog al wat als iemand voorop loopt. Dat wist ik wel, maar hij deed altijd voorkomen alsof het vrij lauw lauw was. Ja.

interviewer: Had je hem door, dat je dacht hij doet zich anders voor dan dat de situatie is?

respondent: Ja, ik, nee ik geloofde hem op dat moment ook wel. En waarom, omdat namelijk toen zijn maat was overleden toen zat hij daar nog niet zo lang, toen heeft hij heel veel naar huis gebeld om daar over te praten. Dus ja eigenlijk dacht ik van ja, als er iets is dan belt hij wel. En dat heeft hij wel gedaan. Maar de zaken die daarna gebeurd zijn, daar heb ik tijdens de missie niets over gehoord.

interviewer: Waardoor jouw beeld tot net voor thuiskomst nog was dat het ging om een opbouwmissie?

respondent: Ja, absoluut.

interviewer: Hoe schatte jij dat gevaar toen der tijd in?

respondent: Nou wel ernstig, omdat voortdurend kwam er toch de melding dat er mensen overleden doordat ze op een berm bom reden of wat dan ook. En hij was de gene die vooruit liep om ze op te sporen dus ik vond het wel ernstig maar ik had niet het idee dat hij echt in een oorlogssituatie zat. Snap je wat ik bedoel.

interviewer: Ja. M6 komt thuis, kwam jou beeld van de missie overeen met het beeld dat M6 had?

respondent: Nee, absoluut niet.

interviewer: Hoe uitte zich dit?

respondent: Ik wilde weten en hij vertelde niet. Ja, en heel langzaam begon hij wel eens iets los te laten. Bijvoorbeeld door dat blad waarin ik had gelezen van ja, een gevecht situatie en ja toen heeft hij zitten vertellen er over en eigenlijk heeft hem dat echt wel wat gedaan. En niet zo zeer het vechten op zich maar vooral de angst bij zijn collega's die hij gezien heeft. Daar was hij echt behoorlijk door aangeslagen. Hij heeft daar gewoon echt grote kerels in hun broek zien pissen van de angst. Ja, dat is, ja.

interviewer: Ging dat jouw bevattingsvermogen te boven?

respondent: Nou ik had er geen weet van. Het ging mijn bevattingsvermogen niet te boven maar ik had er geen weet van. En zo langzamerhand begon ik toch wel te begrijpen dat er veel meer dingen gebeurd waren, ja, als dat ik zomaar te horen kreeg in de tijd dat hij daar zat. Ja, ook via de informatie die je natuurlijk krijgt van Defensie, he, via de website. Daar zetten ze zulke dingen niet op. Daar kunnen ze een verslag doen, zakelijk verslag, heel kort, dat er even een, ja hoe noemen ze dat, dat er een tic is geweest of zo. En dat is het, ja. Maar dat mensen daar echt uren in gevecht hebben gelegen en dat er helikopters moesten komen om hun op te halen, ja dat.

interviewer: Heb jij die details nodig gehad voor jou gevoel om M6 te begrijpen of om een bepaald begrip te hebben voor de jongens die daar geweest zijn?

respondent: Ja, ja, absoluut. Ja, absoluut. Als M6 niet met de tijd wat los had gelaten had ik er niets meer van begrepen, want zijn gedrag, he het was absoluut niet de M6 die was weggegaan. De M6 die weg ging was het ventje dat daar naar toe ging om vooral te helpen, ja. Ja, en dan kom je toch in een oorlogssituatie terecht waarbij hij toch echt verschrikkelijke dingen heeft gezien en meegemaakt.

interviewer: Zijn in een later stadium nog verschillen naar boven gekomen in jullie beleving?

respondent: Nou, ja. Komen er nog steeds.

interviewer: Af en toe?

respondent: Af en toe hoor ik ineens weer wat, ja waar ik ook wel van kan schrikken zo.

interviewer: Dus nog steeds aan het loslaten en vertellen na bijna vier jaar?

respondent: Ja, en dat kunnen dingen zijn die hij niet rechtsreeks maar ik wel via anderen te horen krijg. Ik heb nog steeds het gevoel dat hij mij erg in bescherming neemt over de dingen die daar gebeurd zijn.

interviewer: Wel het gevoel dat hij er over praat, maar dan met andere mensen?

respondent: Nou, echt over praten niet. Af en toe laat hij een beetje wat los maar hij praat er niet echt over. De enige waar hij daar echt mee over kan praten dat zijn de jongens die daar bij geweest zijn. En daar heeft hij ook nog contact mee.

interviewer: Had M6 een relatie tijdens de eerste uitzending?

respondent: Nee, zijn relatie was net, die heeft hij een week van te voren beëindigd.

interviewer: En tijdens de tweede uitzending?

respondent: Nee, ook niet.

interviewer: Dus jij was, samen met zijn vader ook al wonen jullie niet samen, eerste lijn in het contact?

respondent: Ja, en dan was ik toch wel, hoe heet het nou, de gene waar hij het meeste contact mee had. Maar ik denk dat zijn pa wat meer op de hoogte was van de feitelijk, de details.

interviewer: Nu is er tijdens de hele periode van de missie een sterke publieke opinie geweest, die is wel veranderd, hoe heb jij die ervaren in 2008 in vergelijking met jouw beeld, kwam dat overeen?

respondent: Nee. Omdat ik dacht dat het een opbouwmissie was, maar het is gewoon oorlog.

interviewer: Werd dat uitgesproken in de media?

respondent: Ja, wel steeds meer, ja. En wat ik wel het idee heb is dat na Nederland daar weg is gegaan dat het steeds meer oorlog is geworden, ja.

interviewer: Nadat Nederland weg is gegaan?

respondent: Ook al toen Nederland er was hoor, maar dat het ernstiger is geworden

daarna, ja. Ik denk toch wel, tenminste, wat ik zo uit het nieuws heb, ja, dat ik toch wel dacht dat Nederland een speciale benadering had naar de bevolking toe en zo. Wat meer respectvol.

interviewer: Naar de Afghaanse bevolking toe?

respondent: Ja, ja.

interviewer: Stond je achter die Nederlandse aanpak?

respondent: Absoluut, ja, ja.

interviewer: Heb je een bepaalde mate van steun ervaren tijdens M6 zijn uitzending vanuit de publieke opinie, het gevoel dat mensen achter jou bezorgdheid stonden?

respondent: Ja een beetje, een beetje. Af en toe is een, bijvoorbeeld een interview op televisie, ja dat.

interviewer: Dan wil ik kijken naar het verschil tussen de berichtgeving in de media en de berichtgeving vanuit Defensie, laten we de website nemen en het nieuws.

respondent: Nou dat lag niet zo gek veel uit elkaar hoor, nee. Alleen ja het nieuws op de website was vrij zakelijk was dat. Terwijl als je het nieuws, het NOS journaal hoorde, dan was dat wat, ja wat smeüiger, ja. Het werd met een sausje overgoten zodat het wat makkelijker te verteren was. Maar het verschilde niet zo heel erg gek veel van elkaar.

interviewer: En het verschil in de berichtgeving vanuit Defensie en jou contact met M6, kon M6 meer vertellen dat dat jij al mist of las op de website?

respondent: Nee, nee dat verschilde eigenlijk, maar M6 kon mij dat wel vertellen maar hij vertelde het niet. Dus, ja, ook M6 schermde mij af, ja.

interviewer: Een bewuste keuze is dat geval van M6?

respondent: Absoluut, ja.

interviewer: Om jou niet meer te vertellen dan dat je al wist?

respondent: Ja, om mij niet ongerust te maken.

EINDE INTERVIEW

OPGENOMEN GESPREK NA INTERVIEW

respondent: Een groot verschil tussen wat er aan nieuwsfeiten gepresenteerd werd door Defensie en wat er gebeurde, dat daar een hemelsbreed verschil tussen zat.

interviewer: Achteraf weet je dat.

respondent: Achteraf weet ik dat. Maar toen der tijd wist ik het niet.

interviewer: En dat komt doordat M6 dingen losliet?

respondent: Ja, later, ja. Maar ook maar minimaal hoor. En nog steeds tegenover mij. Dat is, bijvoorbeeld ik kwam twee weken geleden een vrouw tegen. En dat is de moeder van een vriend van hem.

interviewer: Ja, die daar ook zat?

respondent: Nee, nee gewoon een vriend. En toen die dan pas terug was, die vrouw was aan het verhuizen en M6 was aan het helpen daar, en ze waren even met z'n tweetjes en toen was het goh jongen hoe gaat het en red je het een beetje, ja, ja. Nare tijd geweest? En toen kwam er uit, ja toch wel hele ernstige dingen gezien, ja, dode mensen langs de kant van de weg maar ook gewoon kinderen dood geschoten zien worden. En dat, dat bij hem binnen gekomen.

interviewer: Is er achteraf werk van gemaakt, ik bedoel Defensie weet wat dat die dingen gebeuren en gezien worden en dat die jongens dat meemaken, wat wordt er na de missie mee gedaan.

respondent: Ja, eigenlijk niet zo veel. Ze krijgen een, zo'n terugkeer dagen op Kreta ergens.

interviewer: Ja, als ze terugkomen die week.

respondent: Ja, ja. Dan gaan ze eerst naar Kreta twee dagen en dan krijgen ze een groepsgesprek. Nou en daarna gaan ze los, dan gaan ze zuipen en dan komen ze naar huis.

interviewer: Ontladen?

respondent: Ja, ontladen. Maar zo'n groepsgesprek met zo'n psycholoog ja dat werkt op zich niet. Nee, nee, niet wanneer jij bezig bent naar huis toe te gaan. Ja, ik denk, wat ik

denk dat ze zouden moeten doen van Defensie is gewoon die jongens die met elkaar gewerkt hebben, daar groeps gesprekken met houden. Dus ook niet een op een, groeps gesprekken, want dan komen er veel meer dingen los in zo'n gesprek. En het zijn die jongens die hetzelfde hebben meegemaakt. En dan kun je als psycholoog of what ever kun je een beetje er achter komen wat er daadwerkelijk gebeurd is en daarop inspelen.

interviewer: Gebeurd dat niet nu hij terug is?

respondent: Nee hoor, hij kan als hij wil zich opgeven maar dat is een op een. En jij kan niet tegen iemand vertellen die niet weet waar jij het over hebt, wat voor impact dat heeft gehad op je. Hij zelf vind dat hij het wel red, ja. Maar ik zie na twee keer, na een keer zie ik al dat hij verkreukeld is en na twee keer zie ik nog een beetje meer verkreukeld. Verder vind ik ook dat er met weinig respect, ja, met die jongens om wordt gegaan wanneer ze weer terug keren.

interviewer: Van Afghanistan naar huis?

respondent: Nou, ze komen naar huis toe, ja zijn dan zes weken thuis en gaan dan weer naar de basis toe. Zo M6 die kwam terug en hij kon gelijk inpakken want hij moest op oefening. En dan denk ik, nou, gezien het gebeuren zou het toch wel slim zijn geweest om die jongens bij elkaar te pakken, ja, en dan kun je ze wel wat laten doen op die basis, maar dat ze toch twee keer in de week toch wel een soort groepstherapie hebben of zo. Ja, en gewoon niet van nou ik heb het nodig en hij heeft het niet nodig, want bijna geen van alle hebben het nodig, ja. Zeggen ze. Gewoon verplicht, klaar.

interviewer: Ook als jou niet had gehoord, in dit geval een ouder van een vriend, wat hij echt heeft gezien, want hij heeft het je zelf niet verteld, had je dan ook het idee hij heeft die therapie nodig.

respondent: Ja, ja absoluut.

interviewer: Omdat je het ergens wel wist?

respondent: Nou ik zie het aan zijn gedrag.

interviewer: Hoe is M6 anders nu?

respondent: Er is een vrij opgewekte naïeve jongen is daar naar toe gegaan...

OPNAME APPARATUUR UIT IVM EMOTIONEEL MOMENT

Bij terugkomst waren de militairen helemaal niet blij, eerder gespannen. Er heerste een soort carnavalsstemming onder het thuisfront terwijl de jongens wezenloos uit het toestel kwamen. Een grote tegenstelling.

M6 wil niet meer praten en al helemaal niet met Defensie. Hij is boos omdat hij bij terugkomst op de basis direct weer op oefening moest. Er was geen onthaal. Niemand vroeg; 'hoe gaat het met je?', dit heeft hij als iets heel ergs ervaren.

M6 is tijdens de eerste missie geroemd om initiatief en goede daden en kreeg na de tweede missie een negatieve referentie. Dan gaat het even niet zo lekker en dan wordt er gezegd dat hij het minder goed doet.

Er zijn veel beloftes vanuit Defensie, je kunt zogenaamd veel doen en leren. Hier is vervolgens geen ruimte voor. De jongens staan in de kou. Ze weten niet waar ze aan beginnen voor de eerste uitzending.

De jongens met een uitvoerende functie 'ouderwets kanonnen vlees' worden gezien als schavot/ondeugende mannen. Zo zien ook de officieren en leidinggevende mannen het. Het zijn jongens die hun school niet afgemaakt hebben en tegendraads zijn. Zo worden ze behandeld, ook al hebben ze het werk gedaan naar behoren of steken er boven uit, het blijven...

Na de tweede missie, de afbouwmissie veranderde de houding van M6 in negatieve zin. Hij ging meer drinken wat mogelijk kwam door gebrek aan begrip en erkenning vanuit Defensie.